Kürk mantolu madonna

SABAHATTİN ALİ

Hikâye

REMZİ KİTAB EVİ İSTANBUL 1943

KÜRK MANTOLU MADONNA

Fiatı 100

KÜRK MANTOLU MADONNA

Sabahattin Ali

KÜRK MANTOLU MADONNA

Büyük hikâye

İSTANBUL
REMZİ KİTABEVİ
93 Ankara Caddesi 93

GÜVEN BASIMEVİ — İSTANBUL, 1943

Simdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım. Ne zaman kendimle başbaşa kalsam, Raif Efendinin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman şaşkınca tebessüm etmek istiyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor. Halbuki o hiç de fevkalâde bir adam değildi. Hattâ pek alelâde, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biri idi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: «Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar? Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?» Fakat bunu düşünürken yalnız o adamların dışlarına bakarız; onların da birer kafaları, bunun içinde, isteseler de, istemeseler de işlemeğe mahkûm birer dimağları bulunduğunu, bunun neticesi olarak kendilerine göre bir iç âlemleri olacağını hiç aklımıza getirmeyiz. Bu âlemin tezahürlerini dışarı vermediklerine bakıp onların mânen yaşamadıklarına hükmedecek yerde, en basit bir beşer tecessüsü ile, bu meçhul âlemi merak etsek, belki hiç ummadığımız şeyler görmemiz, beklemediğimiz zenginliklerle karşılaşmamız mümkün olur. Fakat insanlar nedense daha ziyade ne bulacaklarını tahmin ettikleri şeyleri araştırmayı tercih ediyorlar. Dibinde bir ejderhanın yaşadığı bilinen bir kuyuya inecek bir kahra-

man bulmak, muhakkak ki, dibinde ne olduğu hiç bilinmiyen bir kuyuya inmek cesaretini gösterecek bir insan bulmaktan daha kolaydır. Benim de Raif Efendiyi daha yakından tanımam sadece bir tesadüf eseridir.

Bir bankadaki küçük memuriyetimden çıkarıldıktan sonra - neden çıkarıldığımı hâlâ bilmiyorum, bana sadece tasarruf için dediler, fakat haftasına yerime adam aldılar - Ankarada uzun müddet iş aradım. Beş on kuruş param, yaz aylarını sürünmeden geçirmemi temin etti, fakat yaklaşan kış, arkadaş odalarında, sedir üzerinde yatmanın sonu gelmesini icabettiriyordu. Bir hafta sonra bitecek olan lokanta karnesini yenileyecek kadar bile param kalmamıştı. Sonu çıkmıyacağını bile bile girdiğim bir çok kabul imtihanlarının hakikaten sonu çıkmayınca nedense gene üzülüyor; arkadaşlardan habersiz olarak, tezgâhtarlık için müracaat ettiğim mağazalardan red cevabı alınca yeis içinde geceyarılarına kadar dolaşıyordum. Bir kaç tanıdık tarafından arasıra davet edildiğim içki sofralarında dahi vaziyetimin ümitsizliğini unutamıyordum. İşin garibi, sıkıntımın arttığı ve ihtiyaçlarımın beni bugünden yarına çıkarması bile imkânsız hale geldiği nisbette, benim de çekingenliğim, mahcupluğum artıyordu. Evvelce bana iş bulamları için müracaat ettiğim ve hiç de fena muamele görmediğim bazı tanıdıklara sokakta rasladığım zaman başımı önüme eğip hızla geçiyordum; evvelce bana yemek yedirmelerini serbestçe rica ettiğim ve sıkılmadan ödünç para aldığım arkadaşlarıma karşı bile değişmiştim. «Vaziyetin nasıl?» diye sordukları zaman, acemi bir gülümseme ile: «Fena değil... Tektük muvakkat işler buluyorum!» diye cevap veriyor ve hemen kaçıyordum. İnsanlara nekadar çok muhtaç olursam onlardan kaçmak ihtiyacım da o kadar artıyordu.

Bir gün, akşamüstü, istasyonla Sergievi arasındaki tenha yolda ağır ağır yürüyor, Ankaranın harikulâde sonbaharını doya doya içime çekerek ruhumda nikbin bir ha-

va yaratmak istiyordum. Halkevinin camlarında aksederek beyaz mermer binayı kan rengi deliklere boğan güneş, akasya ağaçlarının ve çam fidanlarının üzerinde yükselen ve buğu mudur, toz mudur, ne olduğu belli olmıyan duman, her hangi bir inşaattan dönen ve parça parça elbiselerinin içinde sessiz ve biraz kambur yürüyen ameleler, üstünde yer yer otomobil lâstiği izleri uzanan asfalt... Bunların hepsi mevcudiyetlerinden memnun görünüyorlardı. Her şey, her şeyi olduğu gibi kabul etmekteydi. Şu halde bana da yapacak başka bir şey kalmıyordu. Tam bu sırada yanımdan hızla bir otomobil geçti. Başımı çevirip baktığım zaman camın arkasındaki çehreyi tanıdığımı zannettim. Nitekim araba beş, on adım gittikten sonra durdu, kapısı açıldı; mektep arkadaşlarımdan Hamdi, başını uzatmış, beni çağırıyordu.

Sokuldum.

«Nereye gidiyorsun?» diye sordu.

«Hiç, geziniyorum!»

«Gel, bize gidelim!»

Cevabımı beklemeden bana yanında yer açtı. Yolda anlattığına göre, çalıştığı şirketin bazı fabrikalarını dolaşmaktan geliyordu:

«Geleceğimi eve telgrafla bildirmiştim, her halde hazırlık yapmışlardır. Yoksa seni davet etmiye cesaret edemezdim!» dedi..

Güldüm.

Evvelce sık sık görüştüğüm Hamdiyi, bankadan ayrıldığımdan beri görmemiştim. Makine vesaire komisyonculuğu yapan, ayni zamanda orman ve kereste işleriyle uğraşan bir şirkette müdür muavini olduğunu ve oldukça iyi bir para aldığını biliyordum. İşsiz zamanımda kendisine müracaat etmeyişim de hemen hemen bunun içindi: iş bulmasını rica etmiye değil de, para yardımı yapmasını istemiye geldim zanneder diye çekinmiştim.

«Hep bankada mısın?» diye sordu.

«Hayır, ayrıldım!» dedim.

Hayret etti:

«Nereye girdin?»

İstemiye istemiye cevap verdim:

«Açıktayım!»

Beni baştan aşağı bir süzdü, kılık kıyafetime baktı, evine davet ettiğine pişman olmamış olmalı ki, elini dostça bir tebessümle omuzuma vurarak:

«Bu akşam konuşup bir çare buluruz, aldırma!» dedi.

Halinden memnun ve kendinden emin görünüyordu. Demek artık tanıdıklara yardım lüksünü bile yapacak hale gelmişti. Gıpta ettim.

Küçük, fakat şirin bir evde oturuyordu. Biraz çirkin, fakat canayakın bir karısı vardı. Hiç çekinmeden yanımda öpüştüler. Hamdi beni yalnız bırakarak yıkanmıya gitti.

Beni karısına tanıtmadığı için, ne yapacağımı bilmeden, misafir odasının ortasında dikilip kaldım. Karısı da kapının yanında duruyor ve belli etmeden beni süzüyordu. Bir müddet düşündü. Galiba zihninden «Buyurun, oturun!» demek geçti. Fakat sonra buna lüzum görmiyerek yavaşça dışarı süzüldü.

Her zaman ihmalkâr olmıyan, hattâ bu gibi kaidelere fazlaca dikkat eden ve hayattaki muvaffakıyetinin bir kısmını da bu dikkatine borçlu olan Hamdinin beni böyle ortada bırakıvermesinin sebebini düşündüm. Mühimce mevkilere geçen adamların esaslı âdetlerinden biri de galiba eski - ve kendilerinden geri kalmış - arkadaşlarına karşı gösterdikleri bu biraz da şuurlu dalgınlıktı. Sonra, o zamana kadar «siz» diye hitap ettikleri dostlarma birdenbire ahpapça «sen» diyecek kadar alçak gönüllü ve babacan oluvermek, karşısındakinin sözünü yarıda kesip resgele mânasız bir şey sormak ve bunu gayet tabiî olarak, hattâ çok kere şefkat ve merhamet dolu bir tebessümle birlikte yapmak... Bütün bunlarla son günlerde o kadar çok karşılaşmıştım ki, Hamdiye kızmak ve gücenmek aklıma bile

gelmedi. Sadece, kalkıp kimseye haber vermeden gitmeyi ve bu sıkıntılı vaziyetten kurtulmayı düşündüm. Fakat bu sırada beyaz önlüklü, başörtülü, yaşlı bir köylü kadın, yamalı siyah çoraplariyle, hiç ses çıkarmadan kahve getirdi. Üzeri sırma çiçekli lâcivert koltuklardan birine oturdum, etrafıma baktım. Duvarlarda aile ve artist fotoğrafları, kenarda, hanıma ait olduğu anlaşılan bir kitap rafında, yirmi beş kuruşluk birkaç romanla moda mecmuaları vardı. Bir sigara iskemlesinin altına dizilmiş bulunan birkaç albüm, misafirler tarafından bir hayli hırpalanmışa benziyordu Ne yapacağımı bilmediğim için onlardan birini aldım, daha açmadan Hamdi kapıda göründü. Bir eliyle ıslak saçlarını tarıyor, ötekiyle açık yakalı beyaz frenk gömleğinin düğmelerini ilikliyordu.

«E, nasılsın bakalım, anlat!» diye sordu.

«Hiç!... Söyledim ya!.»

Bana rasgeldiğinden memnun görünüyordu. İhtimal, eriştiği mertebeleri gösterebildiğine, yahut da, benim halimi düşünerek, benim gibi olmadığına seviniyordu. Nedense, hayatta bir müddet beraber yürüdüğümüz insanların başına bir felâket geldiğini, herhangi bir sıkıntıya düştüklerini görünce bu belâları kendi başımızdan savmış gibi ferahlık duyar ve o zavallılara, sanki bize de gelebilecek belâları kendi üstlerine çektikleri için, alâka ve merhamet göstermek isteriz. Hamdi de bana ayni hislerle hitabeder gibiydi:

«Yazı filân yazıyor musun?» dedi.

«Arasıra... Şiir, hikâye!»

«Bir faydası oluyor mu bari?»

Gene güldüm. O, «Bırak böyle şeyleri canım!» diyerek pratik hayatın muvaffakıyetlerinden, edebiyat gibi boş şeylerin mektep sıralarından sonra ancak zararlı olabileceğinden bahsetti. Kendisine cevap verilebileceğini, münakaşa edilebileceğini asla aklına getirmeden, küçük bir çocuğa nasihat verir gibi konuşuyor ve bu cesareti hayattaki

muvaffakıyetinden aldığını tavırlariyle göstermekten de hiç çekinmiyordu. Yüzümde, pek ahmakça olduğunu adamakıllı hissetiğim bir gülümseme ile hayran hayran ona bakıyor ve bu halimle kendisine daha çok cesaret veriyordum.

«Yarın sabah bana uğra», diyordu. «Bakalım, bir şeyler düşünürüz. Sen zeki çocuksundur, bilirim; pek çalışkan değildin ama, bunun ehemmiyeti yok. Hayat ve zaruretler insana birçok şeyler öğretir... Unutma... Erkenden gel beni gör!»

Bunları söylerken mektepte kendisinin de ileri gelen tembellerden olduğunu tamamen unutmuşa benziyordu. Yayut da, bunu burada yüzüne vuramıyacağımdan emin olduğu için pervasızca konuşuyordu.

Yerinden kalkar gibi bir hareket yaptı, hemen doğruldum ve elimi uzatarak:

«Bana müsaade!» dedim.

«Neden canım, daha erken... Ama sen bilirsin!»

Beni yemeğe çağırdığını unutmuştum. Bu anda hatırladım. Fakat o tamamen unutmuş görünüyordu. Kapıya kadar geldim. Şapkamı alırken:

«Hanımefendiye hürmetler!» dedim.

«Olur, olur, sen yarın bana uğra! Üzülme canım!» diyerek sırtımı okşadı.

Dışarı çıktığım zaman ortalık adamakıllı kararmış, sokak lâmbaları yanmıştı. Derin bir nefes aldım. Hava, biraz tozla karışık da olsa, bana fevkalâde temiz ve ferahlatıcı geldi. Ağır ağır yürüdüm.

Ertesi gün, öğleye doğru Hamdinin şirketine gittim. Halbuki dün akşam evinden çıktığım sırada buna hiç niyetim yoktu. Zaten sarih bir vâitte de bulunmamıştı. «Bakalım, bir şey düşünürüz, bir şey yaparız!» gibi her müracaat ettiğim hayır sahibinden dinlemiye alıştığım beylik

sözlerle beni uğurlamıştı. Buna rağmen gittim. İçimde bir ümitten ziyade, nedense, kendimi tezlil edilmiş görmek arzusu vardı. Âdeta nefsime: «Dün akşam ses çıkarmadan dinledin ve onun sana karşı velinimet tavrı takınmasına razı oldun ya, hadi bakalım, bunu sonuna kadar götürmeli, sen buna lâyıksın!» demek istiyordum.

Hademe beni evvelâ küçük bir odaya alıp bekletti. Hamdinin yanına girdiğim zaman yüzümde gene o dünkü ahmakça tebessümün bulunduğunu hissettim ve kendime daha çok kızdım.

Hamdi önünde serili duran bir sürü kâğıt ve içeri girip çıkan bir sürü memurla meşguldü. Bana başiyle bir iskemle gösterdi ve işine bakmakta devam etti. Elini sıkmıya cesaret edemeden iskemleye iliştim. Şimdi onun karşısında hakikaten âmirim, hattâ velinimetimmiş gibi bir şaşkınlık duyuyor ve bu kadar alçalan benliğime bu muameleyi cidden lâyık görüyordum. Dün akşam beni yolda otomobiline alan mektep arkadaşımla, on iki saatten biraz fazla bir zaman içinde, aramızda nekadar büyük bir mesafe hâsıl olmuştu? İnsanlar arasındaki münasebetleri tanzim eden âmiller nekadar gülünç, nekadar dıştan, nekadar boş ve bilhassa asıl insanlıkla nekadar az alâkası olan şeylerdi..

Dün akşamdan beri ne Hamdi, ne ben hakikatte değişmiş değildik; neysek gene oyduk; buna rağmen onun bana dair, benim ona dair öğrendiğimiz bazı şeyler, bazı küçük ve teferruata ait şeyler bizi ayrı istikametlere alıp götürmüşlerdi... İşin asıl garip tarafı, ikimiz de bu değişikliği olduğu gibi kabul ediyor ve tabiî buluyorduk. Benim kızgınlığım Hamdiye değil, kendime de değil, sadece burada bulunuşuma idi.

Odanın tenhalaştığı bir anda arkadaşım başını kaldırarak:

«Sana bir iş buldum!» dedi. Sonra, yüzüme o cesur ve mânalı gözlerini dikerek ilâve etti: «Yani bir iş icadet-

tim. Yorucu bir şey değil. Bazı bankalarda ve bilhassa kendi bankamızda işlerimizi takibedeceksin... Âdeta şirketle bankalar arasında irtibat memuru gibi bir şey... Boş zamanlarında içeride oturur, kendi işlerine bakarsın... İstediğin kadar şiir yaz... Ben müdürle konuştum, tayinini yapacağız... Fakat sana şimdilik pek fazla veremiyeceğiz: Kırk elli lira... İleride tabii artar! Hadi bakalım... Muvaffakıyetler!..»

Koltuğundan kalkmadan elini uzattı. Sokuldum ve teşekkür ettim. Yüzünde, bana iyilik ettiği için, samimî bir memnuniyet vardı. Onun aslında hiç de fena bir insan olmadığını, yalnız mevkiinin icaplarını yaptığını ve bunun da belki hakikaten lüzumlu olabileceğini düşündüm. Fakat dışarı çıkınca koridorda bir müddet durakladım ve bana tarif ettiği odaya gitmekle burayı bırakıp çıkmak arasında bir hayli tereddüt ettim. Sonra ağır ağır, başını önümde, birkaç adım yürüyerek ilk rasgeldiğim hademeye mütercim Raif Efendinin odasını sordum. Adam eliyle gayrimuayyen bir kapıyı gösterdi ve geçti. Tekrar durdum. Niçin bırakıp gidemiyordum? Kırk lira aylığı mı feda edemiyordum? Yoksa Hamdiye karşı ayıp bir harekette bulunmuş olmaktan mı çekiniyordum? Hayır! Aylardan beri süren işsizlik, buradan çıkınca nereye gideceğimi, nerede iş arıyacağımı bilmemek.. Ve artık tamamiyle pençesine düşmüş olduğum bir cesaretsizlik... İşte beni o loş koridorda tutan ve oradan geçecek olan diğer hademeyi beklemiye sevkeden bunlardı.

Nihayet rasgele bir kapıyı araladım ve içeride Raif Efendiyi gördüm. Onu evvelden tanımıyordum. Buna rağmen, masasının başına eğilmiş gördüğüm bu adamın başkası olamıyacağını derhal hissettim. Sonradan bu kanaatin nereden geldiğini düşündüm. Hamdi bana: «Bizim almanca mütercimi Raif Efendinin odasına senin için bir masa koydurdum, kendisi sessiz sadasız, allahlık bir adamdır, kimseye zararı dokunmaz.» demişti. Sonra herkese

bay, bayan denildiği bu sıralarda ondan hâlâ efendi diye bahsediyordu. İhtimal bu tariflerin kafamda yarattığı hayal orada gördüğüm kır saçlı, bağa gözlüklü, tıraşı uzamış adama pek benzediği için hiç çekinmeden içeri girmiş, başını kaldırıp dalgın gözlerle bana bakan zata:

«Raif Efendi sizsiniz, değil mi?» diye sormuştum.

Karşımdaki bir müddet beni süzdü. Sonra hafif ve âdeta korkak bir sesle:

«Evet, benim! Siz de galiba bize gelen memursunuz. Biraz evvel masanızı hazırladılar. Buyurunuz, hoş geldiniz!» dedi.

İskemleye geçip oturdum. Masanın üzerindeki soluk mürekkep lekelerini, çizgileri seyretmiye başladım. Bir yabancı ile karşı karşıya oturulduğu zaman âdet olduğu üzere oda arkadaşımı gizliden gizliye tetkik etmek, kaçamak bakışlarla hakkında ilk - ve tabii yanlış - kanaatler edinmek istiyordum. Fakat onun bu arzuyu hiç hissetmediğini ve başını tekrar önündeki işe eğerek ben odada yokmuşum gibi meşgul olduğunu gördüm.

Öğleye kadar bu hal devam etti. Ben artık gözlerimi pervasızca karşımdakine dikmiştim. Kısa kesilmiş saçlarının tepesi açılmıya başlamıştı. Küçük kulaklarının altından gerdanına doğru birçok kırışıklar uzanıyordu. Uzun ve ince parmaklı ellerini önündeki kâğıtlar arasında gezdiriyor ve sıkıntı çekmeden tercüme yapıyordu. Arasıra, bulamadığı bir kelimeyi düşünür gibi gözlerini kaldırıyor ve bakışlarımız karşılaşınca yüzünde gülümsemiye benzer bir hareket oluyordu. Yandan ve tepeden bakınca hayli yaşlı göründüğü halde çehresinin, hele böyle gülüşme anlarında, insana hayret verecek kadar saf ve çocukça bir ifadesi vardı. Sarı ve altları kırpılmış bıyıkları bu ifadeyi daha çok kuvvetlendiriyordu.

Öğle üzeri yemeğe giderken, onun yerinden kımıldanmadığını, masasının gözlerinden birini açarak önüne kâğıda sarılmış bir ekmek ve bir küçük sefertası gözü çıkardı-

ğın gördüm. «Âfiyet olsun!» diyerek odayı terkettim.

Günlerce ayni odada karşı karşıya oturduğumuz halde hemen hemen hiç bir şey konuşmadık. Başka servislerdeki memurlardan birçoğiyle tanışmış, hattâ akşam üzeri beraber çıkarak bir kahvede tavla oynamıya bile başlamıştık. Bunlardan öğrendiğime göre, Raif Efendi müessesenin en eski memurlarındandı. Daha bu şirket kurulmadan evvel, şimdi bizim bağlı olduğumuz bankanın mütercimi imiş, oraya ne zaman geldiğini kimse hatırlamıyordu. Başında oldukça kalabalık bir aile bulunduğu, aldığı ücretle ancak geçinebildiği söyleniyordu. Bu kadar kıdemli olduğu halde, şuna buna bol bol para savuran şirketin, onun ücretini neden arttırmadığını sorunca, genç memurlar gülerek: «Hımbılın biridir de ondan. Doğru dürüst lisan bildiği bile şüpheli!.» diyorlardı. Halbuki almancayı gayet iyi bildiğini ve yaptığı tercümelerin pek doğru ve güzel olduğunu sonradan öğrendim. Yugoslavyanın Suşak limanı üzerinden gelecek dişbudak ve köknar kerestelerinin evsafına veya travers delme makinelerinin işleme tarzına ve yedek parçalarına dair bir mektubu kolayca tercüme ediyor, türkçeden almancaya çevirdiği şartname ve mukavelenameleri şirket müdürü hiç tereddüt etmeden yerlerine yolluyordu. Boş kaldığı zamanlarda masanın gözünü açıp, oradan dışarıya çıkarmadan, dalgın dalgın kitap okuduğunu görmüş ve bir gün: «Nedir o, Raif Bey?» diye sormuştum. Sanki bir kabahat yaparken yakalamışım gibi kızarmış, kekeliyerek: «Hiç... Almanca bir roman!» demiş ve hemen çekmeyi kapatmıştı. Buna rağmen şirkette hiç kimse onun bir ecnebi dili bileceğine ihtimal vermiyordu. Belki de hakları vardı, çünkü hal ve tavrında hiç de lisan bilen bir insan kılığı yoktu. Konuşurken ağzından yabancı bir kelime çıktığı, her hangi bir zaman dil bildiğinden bahsettiği duyulmamış; elinde veya cebinde ecnebi gazete ve mecmuaları görülmemişti. Hulâsa, bütün varhklariyle: Biz frenkçe biliriz! diye haykıran insanlara benzer bir ta-

rafı yoktu. Bilgisine dayanarak maaşının arttırılmasını istemeyişi, başka ve bol ücretli işler aramayışı da, hakkındaki bu kanaati kuvvetlendiriyordu.

Sabahları tam vaktinde geliyor, öğle yemeğini odasında yiyor, akşamları, ufak tefek alış verişlerini yaptıktan sonra hemen evine gidiyordu. Birkaç kere teklif ettiğim halde kahveye gelmiye razı olmadı. «Evde beklerler!» dedi. Mesut bir aile babası, diye düşündüm, bir an evvel çoluğuna, çocuğuna kavuşmıya canatıyor. Sonradan hiç de böyle olmadığını gördüm, fakat bunlardan daha ileride bahsedeceğim. Onun bu devamlılığı ve çalışkanlığı, dairede horlanmasına mâni olmuyordu. Bizim Hamdi, Raif Efendinin tercümelerinde küçük bir daktilo hatası bulsa, hemen zavallı adamı çağırtıyor, bazan da bizim odaya kadar gelerek haşlıyordu. Diğer memurlara karşı daima daha ihtiyatlı olan ve her biri bir türlü iltimasa dayanan bu gençlerden fena bir mukabele görmekten çekinen arkadaşımın, kendisine asla mukabeleye cesaret edemiyeceğini bildiği Raif Efendiyi bu kadar hırpalaması, birkaç saat geciken bir tercüme için kıpkırmızı kesilerek bütün binaya duyuracak şekilde bağırması gayet kolay anlaşılabilirdi: İnsanları, kendi cinslerinden biri üzerinde kudret ve salâhiyetlerini denemek kadar tatlı sarhoş eden ne vardır? Hele bunu yapmak fırsatı, birtakım ince hesaplar dolayısiyle, ancak muayyen bazı kimselere karşı kendini gösterirse.

Raif Efendi, arasıra hastalanır ve daireye gelmezdi. Bunlar çok kere ehemmiyetsiz soğukalgmlıkları idi. Fakat senelerce evvel geçirdiğini söylediği bir zatülcenp onu fazla ihtiyatlı yapmıştı. Ufak bir nezlede hemen evine kapanıyor, dışarı çıktığı zaman kat kat yün fanilâlar giyiyor, dairede bulunduğu zamanlar asla pencere açtırmıyor ve akşam üzerleri boynuna, kulaklarına atkılar dolayıp, kalın fakat biraz yıpranmış paltosunun yakasını iyice kaldırmadan gitmiyordu. Hasta zamanlarında da işini ih-

mal etmezdi. Tercüme edilecek yazılar bir odacı ile evine gönderilir ve birkaç saat sonra aldırılırdı. Buna rağmen müdürün ve bizim Hamdinin Raif Efendiye karşı muamelelerinde: «Bak, seni şu mızmız, hastalıklı haline rağmen atmıyoruz!» demek istiyen bir şey vardı. Bunu ikide birde yüzüne vurmaktan da çekinmezler, birkaç gün yokluktan sonra her gelişinde adamcağızı: «Nasıl? İnşallah artık bitti ya?» diye iğneli geçmişolsunlarla karşılarlardı.

Bununla beraber, artk ben de Raif Efendiden sıkılmıya başlamıştım. Şirkette pek fazla oturduğum yoktu. Elimde bir evrak çantasiyle bankaları ve siparişlerini kabul ettiğimiz devlet dairelerini dolaşıyor; arasıra bu evrakı tanzim edip müdüre veya müdür muavinine izahat vermek için masamın başına geçiyordum. Buna rağmen karşımdaki masada canlı olduğundan şüphe ettirecek kadar hareketsiz oturan, tercüme yapan veya çekmesinin gözündeki «Almanca romanını» okuyan bu adamın sahiden mânasız ve sıkıcı bir mahlûk olduğuna kanaat getirmiştim. Ruhunda herhangi bir şeyler olan bir kimsenin bunları ifade etmek arzusuna mukavemet edemiyeceğini düşünüyor, bu kadar sessiz ve alâkasız bir insanın içinde, nebatlarınkinden pek de farklı olmıyan bir hayat bulunduğunu tahmin ediyordum: Bir makine gibi buraya geliyor, işlerini görüyor, anlıyamadığım bir itiyatla birtakım kitaplar okuyor ve akşamları alış verişini yapıp evine dönüyordu. İhtimal, birbirine tıpkı tıpkısına benziyen bu bir sürü günlerin ve hattâ senelerin içinde, hastalık zamanları yegâne değişiklikti. Arkadaşların anlattığına göre, o oldum olası böyle yaşamakta idi. Kendisinin herhangi bir şekilde heyecanlandığını şimdiye kadar gören yoktu. Âmirlerinin en yersiz, en haksız ithamlarına hep ayni sakin ve ifadesiz bakışla mukabele ediyor, yaptığı tercümeleri daktiloya verir ve alırken hep ayni mânasız tebessümle rica ve teşekkürde bulunuyordu.

Bir gün gene, sırf daktiloların Raif Efendiye ehemmi-

yet vermemeleri yüzünden geç kalmış olan bir tercüme için Hamdi, bizim odaya kadar gelmiş, oldukça sert bir sesle:

«Daha ne kadar bekliyeceğiz? Size acele işim var, gideceğim, dedim. Hâlâ Macar şirketinden gelen mektubun tercümesini getirmediniz!» diye bağırmıştı.

Öteki, iskemlesinden süratle doğrularak:

«Ben bitirdim efendim! Hanımlar bir türlü yazamadılar. Kendilerine başka işler verilmiş!» dedi.

«Ben size bu işin hepsinden acele olduğunu söylemedim mi?»

«Evet efendim, ben de onlara söyledim!»

Hamdi daha çok bağırdı:

«Bana cevap vereceğinize size havale edilen işi yapın!»

Ve kapıyı vurarak çıktı.

Raif Efendi de onun arkasından çıkarak daktiloları tekrar yalvarmıya gitti.

Ben, bütün bu mânasız sahne esnasında bana küçük bir nazar atmıya bile lüzum görmiyen Hamdiyi düşündüm. Bu sırada tekrar içeri giren almanca mütercimi, yerine geçerek başını önüne eğdi. Yüzünde insanı hayret, hattâ hiddete sevkeden o sarsılmaz sükûn vardı. Eline bir kurşunkalem alarak bir kâğıdı karalamıya başladı. Yazı yazmıyor, birtakım çizgiler çiziyordu. Fakat bu hareketi, sinirli bir adamın, farkında olmadan, herhangi bir şeyle meşgul olması değildi. Hattâ dudaklarının kenarında, sarı bıyıklarının hemen alt tarafnıda, kendinden emin bir tebessümün belirdiğini görür gibiydim. Eli kâğıdın üzerinde ağır ağır hareket ediyor ve o, ikide birde durup gözlerini küçülterek, önüne bakıyordu. Gördüğü şeyden memnun olduğunu, yüzünü saran o belli belirsiz gülümsemeden anlıyordum. Nihayet kalemi yanına bıraktı, karaladığı kâğıdı uzun uzun seyretti. Ben gözlerimi hiç ayırmadan ona bakıyordum. Bu sefer yüzünde yepyeni bir ifadenin pey-

da olduğunu görünce şaşırdım: Âdeta birisine acır gibi bir hali vardı. Meraktan yerimde duramıyordum. Kalkacağım sırada o doğruldu, tekrar daktiloların odasına gitti. Hemen fırladım, bir adımda karşı masaya vardım ve Raif Efendinin, üzerine bir şeyler çizdiği kâğıdı aldım. Buna bir göz atınca hayretimden dona kaldım.

Avuç içi kadar kâğıdın üzerinde Hamdiyi görüyordum. Beş on basit, fakat fevkalâde ustaca çizginin içerisinde bütün hüviyetiyle o vardı.. Başkalarının ayni benzeyişi bulacaklarını pek zannetmem, hattâ teker teker araştırılınca belki hiç bir tarafı benzemiyordu, fakat onun biraz evvel odanın ortasında nasıl avaz avaz bağırdığını gören bir insan için yanılmıya imkân yoktu. Hayvanca bir hiddet ve tarifi imkânsız bir bayağılıkla müstatil şeklinde açılmış duran bu ağız; baktığı yeri delmek istediği halde aciz içinde boğulmuşa benziyen bu çizgi halindeki gözler ; kanatları mübalâğalı bir şekilde yanaklara kadar genişliyen ve böylece çehreye daha vahşi bir ifade veren bu burun... Evet, bu, birkaç dakika evvel şurada duran Hamdinin, daha doğrusu onun ruhunun resmi idi. Fakat hayretimin asıl sebebi bu değildi: Ben şirkete girdiğimden, yani aylardan beri, Hamdi hakkında birbirine zıt bir sürü hükümler verip duruyordum. Onu bazan mazur görmiye çalışıyor, çok kere de istihfaf ediyordum. Asıl şahsiyetiyle, bugünkü mevkiinin ona verdiği şahsiyeti birbirine karıştırıyor, sonra bunları ayırmak istiyor ve büsbütün çıkmaza giriyordum. İşte Raif Efendinin birkaç çizgi ile ortaya koyduğu Hamdi, benim uzun zamandan beri görmek istediğim halde bir türlü göremediğim insandı. Yüzünün bütün iptidaî ve vahşi ifadesine rağmen acınacak bir tarafı vardı. Zalimlik ile zavallılığın iştirakî hiçbir yerde bu kadar vazıh olarak gösterilmemiştir. Sanki on senelik arkadaşımı ilk defa bugün sahiden tanıyordum.

Ayni zamanda bu resim bana birden bire Raif Efendiyi de izah etmişti. Şimdi onun sarsılmaz sükûnetini,

insanlar ile münasebetlerindeki garip çekingenliğini gayet iyi anlıyordum. Etrafını bu kadar iyi tanıyan, karşısındakinin tâ içini bu kadar keskin ve açık gören bir insanın heyecanlanmasına ve herhangi bir kimseye kızmasına imkân var mıydı? Böyle bir adam, önünde bütün küçüklüğü ile çırpınan birine karşı taş gibi durmaktan başka ne yapabilirdi? Bütün teessürlerimiz, inkisarlarımız, hiddetlerimiz, karşımıza çıkan hâdiselerin anlaşılmadık, beklenmedik taraflarınadır. Her şeye hazır bulunan ve kimden ne gelebileceğini bilen bir insanı sarsmak mümkür müdür?

Raif Efendi, benim için tekrar mera verici bir mahiyet almıştı. Kafamda onun hakkında, bi az evvel beliren ışığa rağmen, birçok tezatların bulunduğunu seziyordum. Elimde tuttuğum resmin çizgilerindeki isabet, bunun bir heveskâr elinden çıkmadığı gösteriyordu. Bunu yapan kimsenin uzun seneler resimle uğraşmış olması lâzımdı. Burada sadece baktığını sahiden gören bir göz değil, gördüğünü bütün incelikleriyle tesbit etmesini bilen bir hüner de vardı.

Kapı açıldı. Elimdekini çabucak masaya bırakmak istedim, fakat geç kalmıştım. Macar şirketinden gelen mektubun tercümeleriyle bana doğru yaklaşan Raif Efendiye, özür diler gibi:

«Çok güzel bir resim...» dedim.

Onun şaşıracağını, sırrını ele vereceğimden korkacağını sanmıştım. Hiç de böyle olmadı. Her zamanki yabancı ve dalgın gülüşiyle kâğıdı elimden alarak:

«Senelerce evvel, bir müddet resimle meşgul olmuştum!...» dedi. «Arasıra, el alışkanlığiyle bir şeyler karalıyorum... Görüyorsunuz ya, mânasız şeyler... Can sıkıntısı işte...»

Resmi avucunun içinde buruşturarak kâğıt sepetine attı.

«Daktilo hanımlar pek acele yazdılar!» diye mırıldandı. «Herhalde yanlışlar vardır, fakat okumıya kalksam Hamdi Beyi daha çok kızdıracağını... Hakkı da var... Gö-

türüp vereyim bari...»

Tekrar dışarı çıktı. Gözlerimle kendisini takibettim. «Hakkı da var, hakkı da var!» diye söyleniyordum.

Bundan sonra Raif Efendinin her hali, sahiden mânasız ve ehemmiyetsiz olan hareketleri bile, bana merak vermiye başladı. Onunla konuşmak, hakikî hüviyetine dair bir şeyler öğrenmek için her fırsattan istifadeye kalktım. O benim bu fazla sokulganlığımı farketmez göründü. Bana karşı, nazik, fakat daima arada bir boşluk bırakan tavrını muhafaza etti. Dostluğumuz dıştan ne kadar ilerlerse ilerlesin, içi bana daima kapalı kaldı. Hattâ ailesini, bu aile arasındaki vaziyetini yakından görünce hakkındaki merakım büsbütün arttı. Kendisine yaklaşmak için attığım her adım beni birçok yeni muammalarla karşılaştırıyordu.

Evine ilk defa olarak, mutad hastalıklarından birinde gittim. Hamdi yarına kadar tercüme edilecek bir yazıyı hademe ile göndermek istiyordu:

«Bana ver, hem ziyaret etmiş olurum.» dedim.

«Pekâlâ... Bak bakalım nesi var. Bu sefer fazla uzadı!»

Hakikaten bu sefer hastalığı biraz uzun sürmüştü. Bir haftadan beri şirkete uğramıyordu. Hademelerden biri İsmetpaşa mahallesindeki evi tarif etti. Mevsim kış ortaları idi. Erkenden karanlık çöken sokaklarda yürümeğe başladım. Ankaranın asfalt döşeli yollarına hiç benzemiyen bozuk kaldırımlı dar mahalleleri geçtim. Birbiri arkasına yokuşlar ve inişler vardı. Uzun bir yolun sonunda, âdeta şehrin bittiği yerlerde, sola saptım ve köşedeki kahveye girerek evi öğrendim: taş ve kum yığılı arsaların arasında tek başına duran iki katlı, sarı boyalı bir bina. Raif Efendinin alt katta oturduğunu biliyordum. Zili çaldım. Kapıyı on iki yaşlarında bir kız çocuğu açtı. Babasını sorunca, yapmacık bir tavırla yüzünü buruşturup dudaklarını bükerek:

«Buyurun!» dedi.

Evin içi hiç de zannettiğim gibi değildi. Yemek odası

olarak kullanıldığı anlaşılan holde büyük ve açılıp kapanır bir masa, kenarda içi kristal takımlarla dolu bir büfe vardı. Yerde güzel bir Sıvas halısı duruyor, yan taraftaki mutfaktan dışarı yemek kokuları yuruyordu. Kız beni evvelâ misafir odasına aldı. Buradaki eşya da güzel, hattâ pahalı şeylerdi. Kırmızı kadife koltuklar, alçak ceviz sigara masaları ve bir kenarda kocaman bir radyo odayı dolduruyordu. Her tarafta, masaların üstünde ve kanapelerin arkalığında ince işlenmiş, krem rengi dantel örtüler vardı. Duvarlarda başbaşa gelin güvey resimleri ve gemi şeklinde yazılmış bir «Âmentü» levhası asılı idi.

Küçük kız birkaç dakika sonra kahve getirdi. Yüzünde nedense hep o beni küçük görmek, benimle alay etmek istiyen şımarık ifade vardı. Fincanı elimden alırken:

«Babam rahatsız efendim, yatağından çıkamıyor, siz içeri buyunrun!» dedi. Bunu söylerken de benim bu kibar muameleye hiç lâyık olmadığımı kaş ve gözleriyle anlatmak ister gibiydi.

Raif efendinin yattığı odaya girince büsbütün şaşırdım. Burası evin diğer taraflarına hiç benzemiyen, âdeta bir leylî mektep yatakhanesi, veya bir hastane koğuşu gibi yanyana bir sürü beyaz karyolaların dizili durduğu küçük bir oda idi. Raif Efendi bu yataklardan birinde, beyaz örtülerin altında, yarı oturur bir vaziyette yatıyor ve gözlüklerinin arkasından beni selâmlamıya çalışıyordu. Oturmak için bir iskemle aradım. Odada bulunan iki iskemlenin üzeri de yün hırkalar, kadın çorapları, sırttan çıkarılıp atılıvermiş birkaç ipekli elbise ile doluydu. Bir kenarda, kapısı yarı açık duran, vişne çürüğü boyalı adi elbise dolabının içinde rasgele asılmış elbiseler, tayyörler ve bunların altında düğümlü bohçalar vardı. Odada insanı şaşırtacak bir kargaşalık hüküm sürüyordu. Raif Efendinin başucundaki komodinin üzerinde, teneke bir tepsi içinde, öğleden kaldığı anlaşılan kirli bir çorba tabağı, ağzı açık küçük bir sürahi ve bunların yanında, şişeler

veya tüpler içinde bir sürü ilâç duruyordu.

Hasta adam:

«Şuraya oturuverin canım!» diyerek yatağın ayakucunu gösterdi.

Şöyle iliştim. Karşımdakinin sırtında, dirsekleri delinmiş, alacalı bulacalı, yünden örme bir kadın hırkası vardı. Başını karyolanın beyaz demirlerine dayamıştı. Elbiseleri benim bulunduğum tarafta, karyolanın ayakucunda üstüste asılmış duruyordu.

Odayı gözden geçirdiğimi hisseden ev sahibi:

«Ben burada çocuklarla beraber yatarım... Odayı darmadağın ediyorlar... Zaten küçük ev, sığamıyoruz da...» dedi.

«Kalabalık mısınız?»

«Eh, epeyce! Bir yetişkin kızım var; liseye gidiyor. Bir de sizin gördüğünüz... Sonra baldızım ve kocası, iki kayınbiraderim... Hep beraber otururuz. Baldızımın da çocukları var... İki tane... Ankarada ev derdi malûm. Ayrı çıkmıya imkân yok...»

Bu sırada dışarıda ikide birde zil çalıyor, gürültüden ve bağıra bağıra konuşmalardan eve aile efradından birinin geldiği anlaşılıyordu. Bir aralık odanın kapısı açıldı. İçeri kırk yaşlarında, kesik saçları kulaklarına ve yüzüne dökülmüş, şişmanca bir kadın girdi, Raif Efendinin kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Öteki ona cevap vermeden beni işaret ederek:

«Daire arkadaşlarından...» diye takdim etti. «Refikam.»

Sonra karısına dönerek: «Ceketimin cebinden al!» dedi.

Kadın bu sefer kulağına filân eğilmeden söylendi:

«Ayol, para için gelmedim, kim gidip alacak... Sen de bir türlü kalkamadın!»

«Nurteni yollayıver!.. Üç adımlık yer!»

«Gece vakti bacak kadar çocuğu bakkala nasıl yolla-

rım. Bu soğukta, sonra kız... Hem git desem bile beni dinler mi?»

Raif Efendi düşündü, düşündü. Sonra, sanki nihayet bir çare bulmuş gibi başını sallıyarak:

«Gider, gider!» dedi ve önüne baktı.

Kadın çıktıktan sonra bana dönerek:

«Bizim evde de ekmek almak bir mesele... Bir hastalandık mı gönderecek adam bulamazlar!» dedi.

Pek üstüme vazifeymiş gibi:

«Kayınbiraderleriniz küçük mü?» diye sordum. Yüzüme baktı; cevap vermedi. Hattâ çehresinin ifadesi sualimi hiç duymamış intıbaını bırakıyordu. Fakat birkaç dakika sonra:

«Hayır, ufak değiller!» dedi. «İkisi de işe gidiyorlar. Onlar da bizim gibi memur. Bacanak İktısat Vekâletindedir, birer işe yerleştirdi. Okumadılar, ellerinde bir ortamektep şahadetnamesi bile yok!» Sonra, birdenbire sözünü keserek sordu:

«Tercüme için bir şey mi getirdiniz?»

«Evet... Yarına lâzımmış. Sabahleyin hademeyi gönderecekler!»

Kâğıtları aldı, yanına bıraktı.

«Ben de hastalığınızı merak ettim.»

«Teşekkür ederim.. Uzunca sürdü. Cesaret edip kalkamıyorum!»

Bakışlarında garip bir tecessüs vardı. Alâkamın sahi olup olmadığını araştırır gibiydi. Onu inandırmak için birçok şeyler yapmıya hazırdım, fakat ilk defa olarak herhangi bir şekilde bir heyecan ifade ettiğini gördüğüm gözleri çabucak eski ifadesizliklerine ve o her zamanki bomboş tebessüme döndüler.

İçimi çekerek kalktım. Birdenbire doğrulup elimi tuttu:

«Ziyaretinize teşekkür ederim oğlum!» dedi.

Sesinde bir sıcaklık vardı. İçimden geçenleri sezmişe benziyordu.

Hakikaten Raif Efendiyle aramızda bugünden sonra bir yakınlık hâsıl oldu. Onun bana karşı olan muamelesinin değiştiğini pek söyliyemiyeceğim. Hele benimle samimî olduğunu, bana içini açtığını iddia etmek aklımdan bile geçmez. O hep ayni kapalı, sessiz insan olarak kaldı. Gerçi bazı akşamlar daireden beraber çıkarak evine kadar yürür, hattâ bazan içeri de birlikte girerek, kırmızı mobilyalı misafir odasında birer kahve içerdik. Fakat bu esnada ya hiç konuşmaz yahut da havadan sudan, Ankaranın pahalılığından, İsmetpaşa mahallesindeki kaldırımların bozukluğundan bahsederdik. Evine, çoluk çocuğuna dair bir şey söylediği nadirdi. Arasıra: «Bizim kız riyaziyeden gene kırık numara almış!» der, sonra hemen lâfı değiştirirdi. Ben de bu hususta bir şey sormaktan çekiniyordum. Kendisini ilk ziyaret ettiğim akşam karşılaştığım aile efradı, üzerimde pek iyi bir tesir bırakmamıştı.

Hastanın yanından çıkıp holden geçerken, ortadaki büyük masanın etrafına dizilmiş gördüğüm iki delikanlı ile on beş, on altı yaşlarında bir genç kız, birbirlerine sokularak, benim arkamı dönmemi beklemeden fısıldaşıp gülmiye başlamışlardı. Gülünecek bir tarafım olmadığını biliyordum. Fakat bunlar da, o yaşlardaki her kof insan gibi, ilk rasladığının suratına gülmeği bir nevi üstünlük alâmeti sayanlardandı. Küçük Nurten bile ablasına ve dayılarına uymak için çırpınıyordu. Sonradan bu eve her gidişimde ayni şeyi gördüm. Ben de henüz gençdim, yirmi beş yaşımı doldurmamıştım, fakat birtakım genç insanlarda gördüğüm bu garip itiyat: Tanımadıkları, ilk defa gördükleri bir insanı pek tuhaf bir şey telâkki etmek merakı, hayretimi uyandırıyordu. Raif Efendinin vaziyetinin de pek

hoş olmadığını ve bu kalabalığın içinde onun fazla ve lüzumsuz bir şey gibi durduğunu farkediyordum.

Sonradan, bu eve gidip geldikçe, bu çocukların hepsiyle ahbap oldum. Hiç de fena insanlar değillerdi. Yalnız boş, bomboş mahlûklardı. Yaptıkları münasebetsizlikler hep buradan geliyordu. İçlerinin esniyen boşluğu karşısında ancak başka insanları istihfaf ve tahkir etmek, onlara gülmek suretiyle kendilerini tatmin edebiliyorlar, şahsiyetlerinin farkına varıyorlardı. Konuşmalarına dikkat ederdim. İktısat Vekâletinin en küçük iki memuru olan Vedatla Cihadın daire arkadaşlarını, Raif Efendinin büyük kızı Neclânın da mektep arkadaşlarını çekiştirmekten, kendilerinde de aynen mevcudolan birtakım giyiniş ve hareket garabetlerini yalnız başkalarında görüp alaya alarak fıkır fıkır gülmekten başka işleri yoktu:

«Muallânın düğünde giydiği o tuvalet neydi ayol? Kıh, kıh, kıh!»

«Kız bizim Orhanı nasıl tersledi, bir görseydin... Kah, kah, kah!»

Raif Efendinin baldızı Ferhunde Hanım, üç ve dört yaşlarındaki iki çocuğu ile uğraşmaktan ve bunları ablasına bırakmak fırsatını bulur bulmaz, sırtına bir ipekli elbise geçirip alelâcele boyanarak gezmiye gitmekten başka bir şey düşünecek halde değildi. Kendisini ancak birkaç kere, büfenin üstündeki aynada, boyalı ve ondüleli saçlarını tüllü şapkasının altına yerleştirmiye uğraşırken gördüm. Daha oldukça genç, henüz otuz yaşlarında olduğu halde, gözlerinin ve ağzının kenarını sayısız buruşuklar kaplamıştı. Boncuk mavisi gözleri, eşya üzerinde bir saniyeden daha fazla duramıyor ve doğduğu andan beri mahkûm olduğu sebepsiz bir iç sıkıntısını aksettiriyordu. Üstleri başları daima bakımsız, yüzleri ve elleri daima kirli ve benizleri daima soluk olan çocuklarına, anlıyamadığı melûn bir düşmanın musallat ettiği iki ceza gibi kızıyor, süslenip sokağa çıkacağı sırada kirli elleriyle üstüne dokun-

mamaları için onları yanından nasıl uzaklaştıracağını bilemiyordu.

Ferhunde Hanımın kocası, İktısat Vekâleti şube müdürlerinden Nurettin Bey ise bizim Hamdinin bir başka türlüsüydü. Otuz , otuz iki yaşlarında, kumral ve dalgalı saçlarını ihtimamla arkaya tarayıp berber çırakları gibi kabartan, «Nasılsınız?» dedikten sonra bile büyük bir hikmet savurmuş gibi dudaklarını birbirine yapıştırarak hafifçe başını sallıyan bir adamdı. Konuşurken insanın yüzüne sabit gözlerle bakar ve bu esnada gözlerinin içinde: «Yahu, sizin söylediklerıniz de lâf mı? Siz ne bilirsiniz sanki?» diyen bir tebessüm dolaşırdı.

Bir sanayi mektebini bitirdikten sonra dericilik tahsil etmek üzere nedense İtalyaya gönderilmiş, fakat orada ancak biraz lisan, bir de mühim adam tavırları almağı öğrenmişti. Bununla beraber, hayatta muvaffak olmak için mühim meziyetleri vardı: Bir kere kendisini, büyük bir itimatla, pek yüksek makamlara lâyık görüyor ve bilip bilmediği her vadide olur olmaz fikirler yürütmek, istisnasız herkesi istihfaf etmek suretiyle etrafındakileri kıymetine inandırıyordu. (Ev halkındaki bu istihfaf illetinin onlara, pek hayran oldukları bu enişteden geçtiğini zannediyorum.) Sonra üstüne başına çok dikkat ediyor, her gün traş oluyor, yıpranmış pantalonlarını kendi nezareti altında sıkı sıkı ütületiyor, ayakkabının en şıkını, çorabın en fantazisini bulmak için bir cumartesi gününü dükkân dükkân gezmiye hasredebiliyordu. Hattâ, sonraları öğrendiğime göre, aldığı maaş kendisinin ve karısının giyimine ancak yetmekte, iki kayınbiraderin eline geçen otuz beşer liradan da bir hayır olmadığı için, evin bütün masrafı bizim Raif Efendinin cılız ücretine yüklenmekte idi. Buna rağmen, evde zavallı ihtiyardan başka herkesin borusu ötüyordu. Raif Efendinin, daha kırk yaşına gelmeden ihtiyarlıyan, gevşemiş etleri, göbeğine kadar sarkan memeleriyle acayıp bir şişmanlığı birleştiren karısı Mihriye Hanım, bütün gü-

nünü mutfakta yemek pişirmek, boş zamanlarında yığın yığın çocuk çorabı yamamak ve kızkardeşinin birbirinden haşarı «yumurcaklarına» bakmakla geçirdiği halde, bir türlü ev halkına yaranamıyordu. Hiç kimse evin nasıl döndüğünü sormuyor, sadece, kendisini çok daha yüksek bir hayata lâyık gördüğü için, yemekleri beğenmemek, her şeye dudak büküp burun kıvırmak suretiyle, yeni bir tatsızlık çıkarıyordu. Nurettin Bey: «Bu ne biçim şey canım?» derken âdeta: «Benim verdiğim yüzlerce lira nereye gidiyor Allah aşkına?» demek ister gibiydi. Boyunlarına yedi lira lık eşarp takan kayınbiraderler ise: «Ben bu yemeği sevmedim, bana yumurta pişir...» Yahut: «Ben doymadım, bana sucuk kızartıver!» diye Mihriye ablalarını sofradan kaldırıp mutfağa yollamaktan hiç çekinmiyorlar, sonra da, her hangi bir akşam ekmek almak için on bir kuruş lâzım olunca, bunu ceplerinden vermiye kıyamıyarak, odasında hasta yatan Raif Efendiyi daldığı uykudan uyandırıyorlar; bu da yetmiyormuş gibi onun niçin hâlâ iyi olmadığına ve bakkala kendisi gitmediğine kızıyorlardı.

Evin, misafirlerin gözüne görünmiyen kısımlarındaki perişanlığına mukabil, holdeki ve misafir odasındaki intizam bir dereceye kadar Neclânm eseri idi. Fakat ötekiler de, temasta bulundukları ahbaplarına karşı evlerinin sura tına bu şekilde bir maske geçirmeği muvafık bulmuşlardı.

Bu yüzden, hattâ kendileri de iştirak etmek suretiyle, mobilya mağazalarına senelerce taksit ödemişler, bir hayli sıkıntıya katlanmışlardı. Fakat şimdi kırmızı kadife takımlar misafirleri takdirle başlarını sallamağa sevkediyor ve on iki lâmbalı radyo, bütün mahalleyi gürültüye boğabiliyordu. Camekânlı büfede dizili duran altın yaldızlı kristal içki takımı ise, sık sık getirip beraber rakı içtiği arkadaşlarına karşı Nurettin beyi asla küçük düşürmüyordu.

Bütün bu yükleri çeken Raif Efendi olduğu halde, evde onun yokluğu ile varlığı müsavi gibiydi. En küçüğünden en büyüğüne kadar herkes onu farketmez görünü-

yordu. Kendisiyle gündelik ihtiyaçlardan ve para meselelerinden başka bir şey konuşmazlardı; çok kere bunları da Mihriye Hanım vasıtasiyle halletmeği tercih ediyorlardı. Sanki cansız bir makine sabahleyin birtakım siparişlerle dışarı bırakılıyor, akşam üzeri kolları dolu bir halde dönüyordu. Beş sene evvel, Ferhunde Hanımla evlenmek istediği sıralarda, Raif Beyin peşini bırakmıyan, ona hoş görünmek için türlü türlü roller yapan, nişandan sonra eve her gelişinde müstakbel bacanağına da gönül alacak bir şey getirmeyi unutmıyan Nurettin Bey bile, şimdi bu kadar mânasız bir insanla ayni evde oturmaktan sıklır gibiydi. Onun niçin daha fazla para kazanmadığına, niçin daha lüks bir hayat temin etmediğine kızıyorlar, fakat ayni zamanda onun bir hiç, ehemmiyetsiz ve kıymetsiz bir sıfır olduğundan emin bulunuyorlardı. Oldukça aklı başında bir insana benziyen Neclâ ile, henüz ilk mektebe devam eden Nurten bile, ihtimal eniştelerinin, teyzelerinin ve dayılarının tesirleriyle, babalarına karşı umumî havaya uymuşlardı. Ona gösterdikleri sevgide, bir angarya savarmış gibi bir acelelik; onun hastalığiyle alâkalarında, bir fıkaraya gösterilen yalancı merhamet gibi bir özentilik vardı. Yalnız karısı, senelerden beri bir saniye bile hafiflemiyen işler ve geçim dertleriyle biraz aptallaşmışa benziyen Mihriye Hanım, kocasiyle elinden geldiği kadar meşgul oluyor, onun kendi evlâtları tarafından küçük görülmemesi, horlanmaması için gayret ediyordu.

Akşam yemeginde bir misafir bulunduğu zaman kardeşlerinin veya Nurettin Beyin: «Eniştem gidip alıversin!» diye yüksek sesle emretmelerine meydan vermemek için kocasını yatak odasına çekerek tatlı olmıya çalışan bir sesle: «Hadi, şu bakkaldan sekiz yumurta ile bir şişe rakı alıver. Şimdi onları sofradan kaldırmıyalım!» diyor, fakat kocasının ve kendisinin bu sofralara neden oturmadıklarını, kırk yılda bir bunu yapacak olurlarsa, neden âdeta diğerlerine karşı bir saygısızlıkta bulunmuşlar gibi rahat-

sız bakışlarla karşılaştıklarını artık kendisi de düşünmüyor, belki bunu fark bile etmiyordu.

Raif Efendinin de karısına karşı garip bir rikkati vardı. Aylardan beri sırtına bir kere bile mutfak elbisesinden başka bir şey giymiye vakit bulamıyan bu kadına hakikaten acır gibiydi. Arasıra:

«Nasılsın, Hanım, bugün çok yoruldun mu?» diye sorar, bazan onu karşısına alarak çocukların sınıf geçme vaziyeti, yaklaşan bayramın masrafları hakkında konuşurdu.

Fakat diğer aile efradına karşı en küçük bir manevî bağla merbut olduğunu gösterecek alâmetler yoktu. Bazan büyük kızına gözlerini diker, ondan bir şeyler, sıcak, tatlı bir şeyler bekler gibi dururdu. Fakat bu anlar çabucak geçer, çocuğunun mânasız bir kırıtışı, yersiz bir gülüşü ile sanki aradaki boşluk birdenbire kendini gösteriverirdi.

Raif Efendinin bu halleri üzerinde çok düşündüm. Böyle bir adamın - nasıl bir adamın, bunu ben de bilmiyordum, fakat onun göründüğü gibi olmadığına emindim - evet, böyle bir adamın kendisine en yakın insanlardan istiyerek kaçmasına imkân yoktu. Bütün mesele, etrafındakilerin onu tanımamasında idi ve o da kendini tanıtmak için her hangi bir teşebbüste bulunacak adam değildi. Bundan sonra aradaki buzu çözmiye, bu insanların birbirlerine karşı duydukları müthiş yabancılığı gidermiye imkân yoktu. İnsanlar birbirlerini tanımanın ne kadar güç olduğunu bildikleri için bu zahmetli işe teşebbüs etmektense, körler gibi resgele dolaşmağı ve ancak çarpıştıkça birbirlerinin mevcudiyetinden haberdar olmağı tercih ediyorlar.

Yalnız, söylediğim gibi, Raif Efendi büyük kızından, Neclâdan bir şeyler bekler gibiydi. Yüzünün hareketlerinde, ağzını, ellerini oynatmakta boyalı teyzesini taklit eden ve bütün manevî kuvvetini de eniştesinin ukalâlığından alan bu kızın, bu kalın dış kabuklara rağmen içinde sahici insandan bir şeyler kaldığını zannetirecek alâmetler mev-

cuttu. Babasına karşı arsızlığını hakaret derecesine getirmiye çalışan kardeşi Nurteni azarlayışında bazan hakikî bir infial seziliyor, sofrada veya odada Raif Efendiden pek istihfafla bahsedildiği sıralarda hızla kapıyı vurup çıktığı oluyordu. Fakat bu haller, içinde saklanıp kalmış olan insanlığın arasıra nefes almak için yaptığı hamlelerden ibaretti ve muhitinin senelerce sabırlı bir çalışma ile vücuda getirdiği sahte şahsiyet, asıl hüviyetinin baş kaldırmasına meydan vermiyecek kadar kuvvetliydi.

Fakat, belki de gençliğimin verdiği bir tahammülsüzlükle, Raif Efendinin bu âdeta korkunç sessizliğine kızıyordum. Şirkette olsun, evde olsun, kendisine ruhan tamamen yabancı insanların onu adamdan saymamalarını hoş görmekle kalmıyor, bunda âdeta bir nevi isabet de buluyordu. Gerçi etrafları tarafından anlaşılmıyan, haklarında daima yanlış hükümler verilen insanların zamanla bu yalnızlıklarından bir gurur ve acı bir zevk duymıya başladıklarını biliyordum, fakat hiçbir zaman etrafın bu hareketini haklı bulacaklarını tasavvur edemiyordum.

Birçok vesilelerle, onun hisleri kütleşmiş bir adam olmadığını farketmiştim. Hattâ bunun aksine olarak çok alıngan, gayet ince görüşlü ve dikkatli idi. Yalnız önüne bakar gibi duran gözlerinden hiç bir şey kaçmıyordu. Bir gün bana getirilecek kahve için kızlarının dışarıda birbirleriyle yavaş sesle: «Sen pişir!» diye münakaşa ettiklerini duymuş, hiç sesini çıkarmamış, fakat on gün sonra ikinci bir defa evlerine gidişimde hemen dışarı seslenerek:

«Kahve pişirmeyin, içmiyor!» demişti.

Kendisine ağır gelen bir hâdisenin tekrarını görmemek için yaptığı bu harekette beni kendisine mahrem etmiş olması, ona daha çok bağlanmama sebeboldu.

Hâlâ daha bir şey konuşmamıştık. Fakat artık buna hayret etmiyordum. Onun sessiz sadasız yaşayışı, tahammül edişi, insanların zâflarına merhametle ve edepsiz-

liklerine eğlenerek bakışı kâfi bir ifade değil miydi? Beraber yürüdüğümüz zamanlar yanımda gidenin bir insan olduğunu bütün kuvvetimle hissetmiyor muydum? Bu sıralarda, insanların birbirlerini aramaları, bulmaları ve birbirlerinin içini seyretmeleri için konuşmanın neden muhakkak surette lâzım olmadığını, neden bazı şairlerin boyuna, tabiatın güzelliği karşısında yanlarında konuşmadan gidecek birini aradıklarını anladım. Yanımda ağzını açmadan yürüyen, karşımda ses çıkarmadan çalışan bu adamdan, ne öğrendiğimi iyice bilmediğim halde, bana senelerce ders veren birinden öğrenebileceğimden çok daha fazla şeyler öğrendiğime emindim.

Onun da benden memnun olduğunu hissediyordum. Her insana, ve ilk tanıştığımız sıralarda bana karşı gösterdiği o ürkek ve çekingen hali kalmamıştı. Yalnız bazı günler birdenbire vahşileşiyor, gözleri bütün ifadesini kaybediyor, küçülüyor ve kendisine hitap edildiği zaman yavaş, fakat her türlü yakınlaşmağı meneden bir sesle cevap veriyordu. Böyle zamanlarında tercüme yapmayı da ihmal ediyor, çok kere kalemi yanına bırakarak saatlerce önündeki kâğıtları seyrediyordu. Onun şimdi bütün mesafelerin ve zamanın arkasına çekilmiş olduğunu ve oraya kimseyi bırakmıyacağını seziyor ve hiç sokulmak teşebbüsünde bulunmuyordum. Yalnız içimi bir endişe kaplıyordu: çünkü Raif Efendinin hastalıklarının, garip bir tesadüfle, ekseriya böyle günleri takibettiğini farketmiştim. Bunun sebebini pek çabuk, fakat pek hazin bir şekilde öğrendim. Fakat herşeyi sırasiyle anlatacağım.

Şubat ortalarında bir gün Raif Efendi gene şirkete gelmedi. Akşam üzeri evine uğradığım zaman kapıyı karısı Mihriye Hanım açtı.

«Buyurun, siz misiniz?» dedi. «Biraz evvel uykuya daldı... İsterseniz uyandırayım!»

«Hayır! Rahatsız etmeyin... Nasıl?» dedim.

Kadın beni misafir odasına aldı:

«Ateşi var. Bu sefer sancıdan da bahsediyor!» Sonra, şikâyet eden bir sesle ilâve etti: «Ah oğlum, kendine de hiç dikkat etmiyor... Çocuk değil ki... Ortada hiçbir şey yokken birden nevri dönüyor... Ne oluyor bilmem... Oturup insanla iki lâf etmez ki... Başını alıp gidiyor... Sonra da işte böyle yatağa seriliveriyor...»

Bu sırada yandaki odadan Raif Efendinin sesi işitildi. Kadın çabucak oraya koştu. Ben hayret içinde kaldım. Sıhhatine bu kadar dikkat eden, yün fanilâlar, atkılar içinde kendini nasıl muhafaza edeceğini bilmiyen bu adamın her hangi bir ihtiyatsızlıkta bulunacağına ihtimal verilebilir miydi?

Mihriye hanım tekrar gelerek:

«Kapı çalınca uyanmış. Buyurun!» dedi.

Raif Efendinin halini bu sefer biraz düşkün buldum. Benzi pek sarı, nefesi pek süratli idi. Her zamanki çocukça tebessümü bana daha ziyade yüzün adalelerini yoran bir sırıtma gibi geldi. Gözleri de, camların altında, daha derine kaçmışa benziyordu.

«Ne oldunuz gene Raif Bey, geçmiş olsun!» dedim.

«Teşekkür ederim!»

Sesinde hafif bir kısıklık vardı. Öksürdüğü zaman göğsü adamakıllı sarsılıyor ve hırıldıyordu.

Merakımı çabucak gidermek için sordum:

«Kendinizi nasıl üşüttünüz? Her halde soğukalgınlığı olacak!...»

Uzun müddet yatağının beyaz örtüsüne bakarak durdu. Çocuklariyle karısının beyaz karyolaları arasına sıkışmış duran küçük bir demir soba, odayı fazla sıcak yapmıştı. Buna rağmen karşımdaki üşür görünüyordu. Yorganını boğazına kadar çekerek:

«Evet, soğuk aldım galiba!» dedi. «Dün akşam yemekten sonra biraz dışarı çıkmıştım...»

«Bir yere mi gittiniz?»

«Hayır... Şöyle azıcık dolaşmak istedim... Ne bileyim.. İçim sıkıldı galiba...»

Onun her hangi bir şeye içi sıkıldığını söylemesi beni şaşırttı.

«Biraz fazla yürümüşüm... Ziraat Enstitüleri tarafına gitmiştim... Keçiören yokuşunun alt başına kadar gelmişim... Hızlı mı yürüdüm nedir... Sıcak bastı... Önümü açtım... Hava da rüzgârlıydı... Biraz da kar sepeliyordu... Her halde üşüdüm...»

Gece vakti, kar ve rüzgârda, tenha yollarda, göğsünü bağrını açarak saatlerce dolaşmak Raif Efendiden beklenir şey değildi.

«Bir şeye mi canınız sıkıldı?» dedim.

Telâşla cevap verdi:

«Yok canım... Arasıra olur... Gece vakti yalnız başıma dolaşmak isterim. Kim bilir, evin gürültüsü mü canımı sıkıyor nedir!...»

Sonra, fazla söylemiş olmaktan korkar gibi acele acele:

«İnsan ihtiyarladıkça böyle oluyor galiba!» dedi. «Çoluk çocuğun ne kabahati var!»

Dışarıda gene gürültü, hızlı konuşmalar başlamıştı. Mektepten dönen büyük kız içeri girdi, babasının yanaklarını öptü:

«Nasıl oldun babacığım?»

Sonra bana dönerek elimi sıktı:

«Efendim, hep böyle oluyor... Arasıra aklma esip: ben biraz kahveye gideceğim! diyor, sonra da, kendini orada mı üşütüyor, yolda mı üşüyor nedir, hastalanıveriyor.. Kaç defadır böyle oldu... Kahvede ne var bilmem!»

Paltosunu sıyırıp bir iskemlenin üzerine attıktan sonra, hemen dışarı çıktı. Raif Efendinin bu hallerine alışmışa benziyor ve fazla ehemmiyet vermiyordu.

Hastanın yüzüne baktım. O da gözlerini bana çevirmişti ve bunlarda hiçbir izah, hiçbir hayret yoktu. Ben ev halkına niçin bu yalanı söylediğini değil, bana niçin ha-

kikati söylediğini merak ediyor, fakat bundan biraz da gurur duyuyordum: Bir insana başkalarından daha yakın olmanın gururunu.

Dışarı çıkıp evin yolunu tuttuğum sırada düşünmeğe daldım. Acaba Raif Efendi hakikaten basit ve içerisi bomboş bir adam değil miydi? Hayatta hiçbir gayesi, hiçbir ihtirası olmadığı, insanlara, kendisine en yakın olanlara karşı bile, bir alâka duymadığı muhakkaktı... Şu halde ne istiyordu?. Onu gece vakti sokaklara düşüren acaba içinin bu boşluğu, hayatının bu gayesizliği değil miydi?..

Bu sırada, oturduğum otelin önüne geldiğimi gördüm. Burada, iki karyolanın zor sığdığı bir odada bir arkadaşla beraber oturuyorduk. Saat sekizi geçiyordu. Canım yemek istemediği için odama çıkmağı ve biraz kitap okumağı düşündüm, fakat derhal vazgeçtim: Otelin altındaki kahvede gramofon tam bu saatlerde sesini son haddine kadar yükseltiyor ve yanıbaşımızdaki odada yatan Suriyeli bar artisti, işine gitmek için tuvalet yaparken arapça şarkılarının en cırlaklarını bu sıralarda söylüyordu. Geriye dönerek kenarları çamurlu asfalt üzerinde Keçiören istikametinde yürüdüm. Yolun iki tarafında evvelâ otomobil tamir atelyeleri, basık salaş kahveleri vardı. Sonra sağ tarafta, tepeye doğru tımanan evler, solda, biraz çukurda, yapraklarını dökmüş ağaçlariyle bahçeler başladı. Yakamı kaldırdım. Hızlı ve rutubetli bir rüzgâr esiyordu. İçimde, ancak sarhoş olduğum zamanlar hissettiğim, müthiş bir yürümek ve koşmak arzusu vardı. Saatlerce, günlerce gidebileceğimi zannediyordum. Etrafıma bakmayı unutmuş, bir hayli ilerlemiştim. Rüzgâr çoğaldığı için âdeta göğsümden biri iter gibi oluyor, bu kuvvetle mücadele ederek ilerlemek bana zevk veriyordu.

Birdenbire niçin buralara geldiğimi düşündüm... Hiç... Sebep filân yoktu... Karar vermeden yürüyüp gelmiştim. Yolun iki tarafındaki ağaçlar rüzgârdan inliyor ve gökyüzünde bulutlar, büyük bir hızla koşup gidiyordu

İlerideki siyah ve kayalık tepeler henüz biraz aydınlıktı ve onlara sürünüp geçen bulutlar sanki buralarda kendilerinden birer parça bırakıyorlardı. Gözlerimi yumarak ilerliyor ve ıslak havayı içime çekiyordum. Kafamdan söküp attığım sual tekrar belirdi: Niçin buralara geldim?.. Rüzgâr dün akşamkine pek benziyordu, belki biraz sonra kar da sepelemiye başlıyacaktı... Dün akşam burlarda başka bir adam, gözlükleri buğulanarak, şapkası elinde ve göğsü bağrı açık, koşar gibi yürüyordu... Rüzgâr kısa ve seyrek saçlarının arasına giriyor, kimbilir nasıl tutuşan başına dıştan bir serinlik veriyordu. Bu başın içinde neler vardı? Bu baş, bu hasta, bu yaşlı vücudu neden buralara sürüklemişti? Raif Efendinin o karanlık ve soğuk gecenin içinde nasıl yürüdüğünü, yüzünün nasıl bir şekil aldığını tasavvur etmek istiyordum. Buraya neden geldiğimi şimdi anlamıştım: Onu ve onun kafasının içinden geçenleri burada daha iyi göreceğimi zannediyordum. Fakat işte ben, şapkamı uçurmak istiyen rüzgârdan, uğuldayan ağaçlardan ve koşup giderken birçok şekillere giren bulutlardan başka bir şey görmüyordum. Onun yaşadığı yerde yaşamak, onun gibi yaşamak demek değildi.. Bunu zannetmek için pek saf ve ancak benim kadar gafil olmak lâzımdı.

Hızlı hızlı otele döndüm. Kahvenin gramofonu ve Suriyeli kadının şarkısı kesilmişti. Arkadaşım yatağına uzanmış kitap okuyordu. Bana yandan bir göz attı:

«Ne o, çapkınlıktan mı geliyorsun?» dedi.

İnsanlar birbirlerini ne kadar iyi anlıyorlardı... Bir de ben bu halimle kalkıp başka bir insanın kafasının içini tahlil etmek, onun düz veya karışık ruhunu görmek istiyordum. Dünyanın en basit, en zavallı, hattâ en ahmak adamı bile, insanı hayretten hayrete düşürecek ne müthiş ve karışık bir ruha maliktir!... Niçin bunu anlamaktan bu kadar kaçıyor ve insan dedikleri mahlûku anlaşılması ve hakkında hüküm verilmesi en kolay şeylerden bi-

ri zannediyoruz? Niçin ilk defa gördüğümüz bir peynirin evsafı hakkında söz söylemekten kaçtığımız halde ilk rasgeldiğimiz insan hakkında son kararımızı verip gönül rahatiyle öteye geçiveriyoruz?

Uzun zaman uyuyamadım. Raif Efendi beyaz örtülü yatağında, kızlarının genç vücutlariyle karısının yorgun uzuvlarından odaya yayılan havayı koklıyarak, ateşler içinde yatıyordu. Gözleri kapalıydı ve ruhu kimbilir nerelerde, nerelerde dolaşıyordu?...

Bu sefer Raif Efendinin hastalığı biraz uzunca sürdü. Her zamanki gibi basit bir soğukalgınlığma benzemiyordu. Nurettin Beyin getirdiği ihtiyar doktor, hardal lâpası tavsiye etti ve öksürük ilâcı yazdı. Ben iki üç akşamda bir uğruyor ve her defasında onu biraz daha çökmüş buluyordum. Fakat kendisi fazla telâş etmiyor ve hastalığına ehemmiyet vermez görünüyordu. Belki de ev halkını telâşlandırmaktan çekiniyordu. Mihriye Hanımla Neclânın halleri hakikaten insana endişe verecek gibiydi. Senelerdenberi iş yapmaktan düşünmeyi bile unutmuşa benziyen kadın, büyük bir şaşkınlık içinde hastanın odasına girip çıkıyor, arkasına hardal lâpası korken elinden havluları veya tabağı düşürüyor, içerde veya dışarda daima bir şey unutuyor ve hiç durmadan aranıyordu. Çıplak ayaklarında eğrilmiş topuksuz terlikler ile dört tarafa koştuğunu hâlâ görüyor, ve her rasgeldikleri insana imdat ister gibi takılıp kalan bakışlarını hâlâ üzerimde hissediyorum. Neclâ annesi kadar kendini kaybetmiş olmamakla beraber, büyük bir üzüntü içindeydi. Son günlerde mektebe gitmiyor ve babasını bekliyordu. Akşam üzerleri hastayı yoklamıya geldiğim zaman kızarmış ve şişmiş gözlerinden onun biraz evvel ağlamış olduğunu farkediyordum. Fakat bütün bunlar Raif Efendiyi daha

çok sıkıyor gibiydi. Yalnız kaldığımız zamanlar bundan şikâyet etmiş, hattâ bir kere:

«Yahu, ne oluyor bunlara? Hemen ölüyor muyuz?» diye söylenmişti. «Ölsek ne olacak sanki... Onlara ne? Ben onlar için neyim?...» sonra, daha acı ve insafsız bir tavırla ilâve etmişti:

«Ben onlar için hiçbir şey değilim... Hiçbir şey değildim... Senelerden beri ayni evde beraber yaşadık... Bu adam kimdir diye merak etmediler... Şimdi çekilip gideceğimden korkuyorlar...»

«Aman Raif Bey,» dedim. «Bunlar ne biçim lâflar... Gerçi biraz fazla telâş ediyorlar, ama bunu böyle tefsir etmek doğru değil... Karınız ve kızınız!»

«Evet, karım ve kızım... Ama işte o kadar...»

Başını öte tarafa çevirdi. Son sözlerinden bir şey anlamamış ve başka bir şey sormaktan çekinmiştim.

Nurettin Bey, ev halkını teskin için bir dahiliye mütehassısı getirdi. Bu adam uzun uzun muayeneden sonra hastalığın zatürrie olduğunu söyledi ve etrafındakilerin şaşkınlığını görünce:

«Yok canım, o kadar mühim değil... Maşallah bünyesi mukavim, kalbi de sağlam, atlatır. Yalnız dikkat etmek lâzım... Üşütmeyin. Hattâ hastaneye kaldırsanız daha iyi olur!» dedi.

Mihriye hanım hastane lâfını duyunca büsbütün kendini bıraktı. Holdeki iskemlelerden birine çökerek avaz avaz ağlamıya başladı. Nurettin Bey de, haysiyetine dokunulmuş gibi yüzünü buruşturarak:

«Ne münasebet?» dedi. «Evinde her halde hastaneden iyi bakılır!»

Doktor omuzlarını silkerek gitti.

Raif Efendi evvelâ hastaneye gitmeği istiyor, «Orada hiç olmazsa kafamı dinlerim!» diyordu. Yalnız kalmak istediği her halinden belli idi, fakat etrafındakilerin bunu nekadar şiddetle reddettiklerini görünce, o da sesini çı-

karmaz oldu. Yüzünde ümitsiz bir tebessümle: «Beni orada da rahat bırakmazlar ki!» diye mırıldandı.

Bir gün, hâlâ aklımdadır, bir cuma günü akşamı Raif Efendinin başucundaki iskemleye oturmuş, hiç konuşmadan, onun göğsü hırıldıyarak nefes alışını seyrediyordum. Odada başka kimse yoktu. Yanıbaşındaki komodinin üzerinde, ilâç şişelerinin arasında duran büyük bir cep saati odayı madenî bir sesle dolduruyordu. Hasta, çukura kaçan gözlerini açarak:

«Bugün biraz iyiyim!» dedi.

«Elbette... Hep böyle devam edecek değil ya...»

O zaman, âdeta müteessir bir eda ile:

«Peki ama, bu daha nekadar devam edecek...» diye sordu.

Sualinin hakikî mânasını anlamış ve dehşete düşmüştüm. Sesindeki bıkkınlık onun ne kasdettiğini gösteriyordu.

«Ne oluyorsunuz Raif Bey?» dedim.

Gözlerini gözlerime dikerek, ısrarla sordu:

«Peki ama, ne lüzum var? Yetmez mi artık?...»

Bu sırada Mihriye hanım içeri girdi. Bana sokularak:

«Bugün iyice!» dedi, «Artık bunu da atlattı inşallah!»

Sonra kocasına döndü:

«Pazara çamaşır yıkanacak... Şu senin havluyu Beyefendi getiriverse!»

Raif Efendi peki makamında başını salladı. Kadın dolapta bir şeyler arayıp aldıktan sonra tekrar çıktı. Hastanın halindeki ufak bir iyilik karısının bütün telâş ve heyecanlarını alıp götürmüştü. Şimdi kafası eskisi gibi ev dertleri, yemek ve çamaşır işleriyle doluydu. Bütün basit insanlarda olduğu gibi, kederden sevince, heyecandan sükûnete çabucak geçiyor ve bütün kadınlar gibi her şeyi çabucak unutuyordu. Raif Efendinin gözlerinde, hüzün dolu ve derin bir gülümseme vardı. Karyolanın ayakucunda asılı duran ceketini başiyle göstererek:

«Şurada, sağ cebimde bir anahtar olacak, onu al da, benim masanın üst gözünü aç. Hanımın söylediği havluyu getiriver... Zahmet olacak ama...» dedi.

«Yarın akşam getiririm!»

Gözlerini tavana dikerek uzun müddet sustu. Birdenbire başını bana çevirdi:

«Orada, gözün içinde ne varsa hepsini getir!» dedi. «Ne varsa... Bizim hanım galiba benim bir daha şirkete gidemiyeceğimi sezdi... Bizim yolculuk artık başka yere...»

Tekrar başı yastığa gömüldü.

Ertesi günü akşam üzeri şirketten ayrılmadan evvel Raif Efendinin masasına gittim. Sağ tarafta üstüste üç göz vardı. Evvelâ alttakileri açtım; biri bomboştu, ötekinde birtakım kâğıtlar ve tercüme müsveddeleri vardı. Üst göze anahtarı sokarken ürperdim: Raif Efendinin senelerdenberi oturduğu iskemlede olduğumu ve onun her gün birkaç defa yaptığı hareketi tekrar ettiğimi şimdi farketmiştim. Acele ile gözü çektim. Burası da boş gibiydi. Yalnız bir kenarda oldukça kirli bir havlu, gazete kâğıdına sarılmış bir sabun parçası, bir sefertası gözü, bir çatal ve Singer marka burgulu bir çakı vardı. Bunları çabucak bir kâğıda sardım. Gözü yerine iterek ayağa kalktım, fakat arka taraflarda herhangi bir şeyin kalmış olabileceği aklıma gelerek gözü yeniden çektim ve elimle içini araştırdım. Hakikaten tâ dipte defter gibi bir şey vardı. Onu da alarak diğer eşyanın arasına koydum ve dışarı fırladım. Odanın içinde kaldıkça, Raif Efendinin bir daha bu iskemleye oturmaması ve bu çekmeceyi bir daha açmaması ihtimali zihnimden çıkmıyordu.

Evde gene büyük bir telâşla karşılaştım. Kapıyı Neclâ açtı ve beni görünce: «Sormayın, sormayın!» diye başını salladı. Âdeta aile efradından biri gibi olmuştum ve ev halkı beni yabancı telâkki etmiyordu. Genç kız:

«Babam gene fenalaştı!» dedi. «Bugün iki defa fenalık geldi. Çok korktuk. Eniştem doktor getirdi, şimdi ya-

nında... İğne yapıyor...» Ve hemen hastanın odasına daldı.

İçeri girmedim. Holdeki iskemlelerden birine oturarak kâğıda sarılı paketi önüme koydum. Mihriye Hanım bir kaç kere dışarı çıktığı halde bu zavallı eşyayı ona vermiye utanıyordum. İçerde bir insan caniyle uğraşırken onun yakınlarından birine kirli bir havlu ve eski bir çatal uzatmak pek münasebetsiz bir şey olurdu. Ayağa kalkıp ortadaki büyük masanın etrafında dolaştım. Büfenin aynasında kendimi gördüğüm zaman oldukça şaşırdım. Sapsarı kesilmiştim. Kalbim hızla atmıya başladı. Kim olursa olsun, bir insanın yaşamakla ölmek arasındaki büyük köprüde çabalaması korkunç bir şeydi. Sonra, onun en yakınları: karısı, kızları, akrabaları dururken, benim onlardan fazla alâka ve teessür göstermiye hakkım olmadığını düşündüm.

Bu sırada gözüm misafir odasının aralık kapısından içeri ilişti. Biraz yaklaşıp bakınca Raif Efendinin kayınbiraderleri Cihatla Vedadı gördüm. Bir kanapeye yanyana oturmuşlar, sigara içiyorlardı. Müthiş bir iç sıkıntısiyle kıvrandıkları ve evi bırakıp çıkamadıkları için kendi kendilerine içerledikleri belli idi. Nurten bir koltuğa oturmuş, başını koluna dayamıştı; ağlıyor, yahut uyuyordu. Biraz ötede, Raif Efendinin baldızı Ferhunde, iki çocuğunu kucağına oturtmuş, onların gürültü etmelerine mâni olmak için bir şeyler söylüyor, fakat her halinden, çocuk avutmanın nekadar acemisi olduğu anlaşılıyordu.

Hastanın kapısı açıldı ve doktor, arkasında Nurettin Beyle beraber, çıktı. Bütün lâkaytlığına rağmen canı sıkılmış bir hali vardı.

«Yanından ayrılmayın ve akse gelirse o iğnelerden yapın» diyordu.

Nurettin bey kaşlarını çatarak sordu:

«Tehlikeli mi?»

Doktor, böyle vaziyetlerde her meslektaşının verdiği cevapla mukabele etti:

«Belli olmaz!»

Ve başka suallere maruz kalmamak, hele hastanın karısı tarafından taciz edilmemek için paltosunu ve şapkasını çabucak giydi ve Nurettin Beyin daha evvel avucunda hazırlamış olduğu üç gümüş lirayı yüzünü buruşturup alarak, evi terketti.

Yavaşça hastanın kapısına sokuldum. İçeri baktım. Mihriye Hanımla Neclâ, büyük bir merakla, önlerinde gözleri kapalı yatan adama bakıyorlardı. Genç kız beni görünce başiyle işaret ederek çağırdı. Şimdi annesiyle beraber, hastanın halinin bende uyandıracağı tesiri görmek istiyorlardı. Bunu farkettiğim için bütün kuvvetimle kendime hâkim olmıya çalıştım. Gördüğümden müsterih olmuş gibi bir tavırla hafifçe başımı salladım. Sonra, sol tarafımda âdeta başbaşa vermiş duran kadınlara dönerek, zoraki bir gülümseme ile:

«Korkulacak bir şey yok herhalde... Atlatacak inşallah!» dedim.

Hasta gözlerini araladı, tanıyamamış gibi bana bir müddet baktı. Sonra büyük bir gayret sarfederek başını karısına ve kızına çevirdi, anlaşılmaz birkaç kelime mırıldandı, yüzünü buruşturarak birtakım işaretler yaptı.

Neclâ sokuldu:

«Bir şey mi istedin babacığım?»

«Hadi, siz biraz çıkın!»

Sesi pek hafif ve kesikti.

Mihriye Hanım bize işaret etti. Fakat bunu gören hasta, elini yataktan dışarı çıkararak bileğimden yakaladı ve:

«Sen gitme!» dedi.

Kadınlar biraz şaşırmıştılar. Neclâ:

«Babacığım, kolunu çıkarmasana!...» diye söylendi.

Raif Efendi: «Biliyorum, biliyorum!» demek istiyen bir hareketle çabuk çabuk başını salladı ve onlara, çıkmaları için, tekrar işaret etti.

İki kadın da yüzüme sorucu gözlerle bakarak odayı terkettiler.

O zaman Raif Efendi, tamamen unutmuş olduğum, elimdeki paketi gösterdi:

«Hepsini getirdin mi?»

Evvelâ anlıyamıyarak yüzüne baktım. Bu kadar merasim bunu sormak için miydi? Hasta hâlâ yüzüme bakıyor ve gözleri, büyük bir merak içinde imiş gibi parlıyordu.

İlk defa bu anda mahut siyah kaplı defteri hatırladım. Onu bir kere bile açıp bakmamış, içinde ne olduğunu merak etmemiştim. Raif Efendinin bu neviden bir defteri olacağı aklıma bile gelmezdi.

Paketi süratle açıp içindeki havlu vesaireyi kapının arkasındaki bir iskemlenin üzerine koydum. Sonra defteri elime alarak Raif Efendiye gösterdim:

«Bunu mu istiyordunuz!»

Başiyle «Evet» diye işaret etti.

Yavaşça defterin yapraklarını karıştırdım. İçimde mukavemet edilmez bir merakın gitgide büyüdüğünü hissediyordum. Tek çizgili sahifelerde, iri ve intizamsız harfler, gayet acele yazıldığı belli satırlar vardı. İlk sahifeye bir göz attım, serlevha filân yoktu. Sağ tarafta 20 haziran 1933 tarihi ve hemen bunun altında şu satırlar vardı:

«Dün başımdan garip bir hâdise geçti ve bana on sene evvelki başka birtakım hâdiseleri yeniden yaşattı...»

Alt tarafını okuyamadım. Raif Efendi tekrar kolunu çıkarmış ve elimi tutmuştu.

«Okuma!» dedi ve başiyle odanın karşı tarafını işaret ederek mırıldandı:

«Onu şuraya at!...»

Gösterdiği tarafa baktım. Mika levhaların arkasında parlıyan kızıl gözleriyle demir sobayı gördüm.

«Sobaya mı?»

«Evet!»

Bu anda merakım büsbütün arttı. Raif Efendinin defterini ellerimle yok etmek, benim için imkânsızdı:

«Ne münasebet, Raif Bey!» dedim. «Yazık değil mi? Size uzun zaman arkadaş olmuş bir defteri mânasız yere yakmak doğru mu?»

«Lüzumu yok!» dedi ve başiyle tekrar sobayı gösterdi. «Artık lüzumu yok!»

Onu bu fikirden vazgeçirmenin mümkün olmıyacağını anladım. Herkesten sakladığı ruhunu ihtimal ki bu deftere dökmüştü ve şimdi onunla beraber gitmek istiyordu.

İnsanlara kendinden hiçbir şey bırakmak istemiyen ve yalnızlığını, ölüme giderken bile beraber alan bu adama karşı içimde nihayetsiz bir merhamet ve onun mukadderatına karşı nihayetsiz bir alâka uyandı.

«Sizi anlıyorum Raif Bey!» dedim. «Evet, gayet iyi anlıyorum. Her şeyinizi insanlardan kıskanmakta haklısınız. Bu defteri yakmak istemeniz de doğru... Fakat bunu bir müddet, hiç olmazsa bir gün geri bırakamaz mısınız?»

Gözleriyle: «Neden?» diye sorarak yüzüme baktı.

Başladığım şeye devam etmek ve son bir çareyi denemek için ona daha çok sokuldum ve kendisine karşı duyduğum bütün alâka ve sevgiyi gözlerimde toplamıya çalıştım.

«Bu defteri bir gece, yalnız bu gece bende bırakmaz mısınız? Bu kadar zaman arkadaşlık ettik, bana kendinize dair hiç bir şey söylemediniz... Sizi merak etmemi tabii bulmuyor musunuz? Bana karşı da bu kadar saklanmıya muhakkak lüzum görüyor musunuz? Dünyada benim için en kıymetli insansınız... Buna rağmen sizin gözünüzde herkes gibi bir hiç olduğumu söyliyerek mi beni bırakıp gitmek istiyorsunuz?»

Gözlerim yaşarmıştı. Göğsümün içi titriyerek, sözüme devam ettim. Aylardan beri beni kendisine yaklaştırmaktan kaçan bu adama karşı ruhumda biriken sitemleri de sanki bu anda ortaya döküyordum:

«İnsanlardan itimadınızı çekip almakta belki haklısınız? Fakat bunun istisnaları yok mu?. Olamaz mı? Unutmayın ki siz de bu insanlardan birisiniz... Yaptığınız nihayet mânasız bir hodbinlik olabilir.»

Bu sözlerin, ağır bir hastaya söylenecek şeyler olmadığını hatırlıyarak sustum. O da susuyordu. Nihayet son bir gayretle:

«Raif bey, siz de beni anlayınız! Sizin sonunda bulunduğunuz yolun ben daha başlarındayım. İnsanları öğrenmek, bilhassa insanların size ne yaptıklarını bilmek istiyorum...» dedim.

Hasta başını şiddetle sallıyarak sözümü kesti. Bir şeyler mırıldanıyordu; eğildim, nefesini yüzümde hissediyordum:

«Hayır, hayır!» diyordu. «İnsanlar bana hiç bir şey yapmadılar... Hiç bir şey... Hep ben... Hep ben...»

Birdenbire sustu ve çenesi göğsüne düştü. Daha hızlı nefes alıyordu. Bu sahnenin onu yorduğu muhakkaktı. Ben de büyük bir ruhî yorgunluk duymıya başlamıştım. Defterî sobaya atıp dışarı kaçmağı düşünüyordum. Hasta tekrar gözlerini açtı:

«Hiç kimsenin kabahati yok... Hattâ benim bile!...»

Sözüne devam edemedi. Öksürüyordu. Nihayet gözleriyle defteri işaret ederek:

«Oku, göreceksin!» dedi.

Bunu bekliyormuş gibi hemen siyah kaplı defteri cebime koydum.

«Yarın sabah getirir, gözünüzün önünde yakarım!» dedim. Hasta, biraz evvelki titizliğine hiç benzemiyen bir tavırla: «Ne yaparsan yap!» makamında omuzlarını silkti.

Hayatının en mühim kısımlarını ihtiva ettiği muhakkak olan bu defterle bile artık alâkasını kesmiş bulunduğunu anladım. Ayrılmak için elini öptüm. Doğrulmak istediğim zaman benî bırakmadı, kendine doğru çekti, evvelâ alnımdan, sonra yanaklarımdan öptü. Başımı kaldı-

rınca gözlerinden şakaklarına doğru yaşlar sızdığını gördüm. Raif Efendi bunları saklamak veya silmek için hiçbir harekette bulunmuyor, gözlerini kırpmadan bana bakıyordu. Ben de kendimi tutamamış, ağlamıya başlamıştım; bu, ancak fevkalâde büyük ve sahici kederlerde görülen, sessiz, hıçkırıksız ağlayışlardan biri idi. Ondan ayrılmanın bana güç geleceğini biliyordum. Fakat bunun bu kadar korkunç, bu kadar acı olacağını tasavvur edememiştim.

Raif efendi, tekrar dudaklarını kımıldattı. Duyulur duyulmaz bir sesle:

«Seninle hiç şöyle uzun boylu konuşamadık evlâdım... Yazık!» dedi ve gözlerini kapadı.

Artık birbirimize veda etmiş bulunuyorduk... Kapı nın önünde bekliyenlere yüzümü göstermemek için âdeta koşarcasına holden geçtim ve sokağa fırladım. Yolda soğuk bir rüzgâr yanaklarımı kuruttu. Hiç durmadan «Yazık... Yazık!...» diye söyleniyordum.

Otele geldiğim zaman arkadaşımı uyumuş buldum. Yatağa girerek başucumdaki küçük lâmbayı yaktım ve derhal Raif Efendinin siyah kaplı mektep defterini okumıya başladım:

20 Haziran 1933.

Dün başımdan garip bir hâdise geçti ve bana on sene evvelki başka birtakım hâdiseleri yeniden yaşattı. Unutup gittiğimi zannettiğim bu hâtıraların, bundan sonra beni hiç bırakmıyacaklarını biliyorum... Hangi hain tesadüf dün onları yolumun üstüne çıkardı ve beni, senelerden beri dalmış olduğum derin uykudan, artık yavaş yavaş alıştığım hissiz uyuşukluktan ayırdı. Deli olacağım, yahut öleceğim dersem yalan söylemiş olurum. İnsan tahammül edemiyeceğini zannettiği şeylere pek çabuk alışıyor ve katlanıyor. Ben de yaşıyacağım... Ama nasıl yaşıyacağım!... Bundan sonraki hayatım nasıl daya-

nılmaz bir işkence olacak!... Ama ben dayanacağım... Şimdiye kadar olduğu gibi...

Yalnız bir şeye dayanmak artık benim için mümkün değil: Her şeyi kafamda yalnız başıma saklıyamıyacağım. Söylemek, bir şeyler, birçok şeyler anlatmak istiyorum... Kime?... Şu koskocaman dünyada benim kadar yapayalnız dolaşan bir insan daha var mı acaba?. Kime, ne anlatabilirim? On seneden beri hiç kimseye bir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Boşuna yere herkesten kaçmış, boş yere bütün insanları kendimden uzaklaştırmışım; ama bundan sonra başka türlü yapabilir miyim? Artık hiç bir şeyin değişmesine imkân yok.. Lüzum da yok. Demek böyle olması icabediyormuş. Yalnız söyliyebilsem... Bir kişiye olsun içimdekileri dökebilsem... Bunu sahiden istesem bile artık böyle bir insan bulmama imkân yok... Bende arıyacak hal kalmadı... Kalsa da aramam... Zaten bu defteri neden aldım? Küçük bir ümidim olsa, dünyada en sevmediğim bu yazmak işine kalkışır mıydım? İnsanın muhakkak kendini boşaltması lâzım... Dünkü hâdise olmasaydı... Ah, dün her şeyi öğrenmiş olmasaydım... Şimdi eski ve belki de rahat hayatım devam edecekti...

Dün sokakta giderken iki kişiye rasgeldim. Birini ilk defa görüyordum, öteki de dünyada bana belki en uzak insanlardan biri idi. Bunların hayatım üzerinde bu kadar müthiş tesirleri olabileceği aklıma gelir miydi?.

Fakat mademki bir kere yazmıya karar verdim, her şeyi sükûnetle ve baştan anlatmalıyım... Bu takdirde bir kaç sene, hattâ on, on iki sene geriye gitmek lâzım... Belki de on beş... Fakat sıkılmadan yazacağım... Belki mânasız tafsilât arasında asıl korkunç tarafları boğmak, onların tesirinden kurtulmak mümkün olur. Belki yazacaklarım yaşadığım kadar acı olmaz ve ben biraz ferahlarım. Birçok şeylerin zannettiğimden daha ehemmiyetsiz, basit olduğunu görüp kendi heyecanımdan utanırım... Belki...

Babam Havranlıydı. Ben orada doğdum ve büyüdüm. Orada ilk tahsilimi yaptım, sonra bir müddet, bize bir saat kadar uzaktaki Edremit idadisine gidip geldim. Umumî Harbin son senelerinde, on dokuz yaşlarında askere alındım; fakat daha talimgâhta iken mütareke ilân edildi. Kasabaya döndüm. Tekrar idadiye devam edip bitirmedim. Zaten okumağa pek hevesim yoktu. Araya giren bir senelik zaman ve o sıralarda bu havalide hüküm süren karmakarışık vaziyet beni tahsilden soğutmuştu.

Mütarekeden sonra bütün bağlar gevşemiş, ne doğru dürüst bir hükûmet, ne de muayyen bir fikir ve hedef kalmıştı. Bazı mıntakalar ecnebi kuvvetleri tarafından işgal ediliyor, birdenbire türeyen bir sürü çeteler, türlü türlü namlar altında, bazan düşmana karşı cephe kurarak, bazan köyleri soyarak faaliyet gösteriyor; dün bir kahraman olarak ismi ağızdan ağıza dolaşan bir sergerdenin bir hafta sonra tenkil edildiği ve ölüsünün Edremitte Konak önü meydanında asılı durduğu ilân ediliyordu. Böyle bir devirde, dört duvar arasına kapanarak Osmanlı tarihi veya müsahabatı ahlâkiye okumak pek cazip bir şey değildi. Yalnız, memleketin oldukça hali vakti yerindelerinden sayılan babam, nedense beni okutmak sevdasına düşmüştü. Akranlarımdan birçoğunun çapraz fişeklikler takıp mavzeri sırtlayarak çeteliğe çıktığını, bunlardan bir kısmının düşman, bir kısmının eşkıya tarafından öldürüldüğünü görünce, benim de âkıbetimden korkmıya başlamıştı. Hakikaten ben de boş durmak istemiyor, gizli gizli hazırlanıyordum. Fakat bu sırada işgal kuvvetleri kasabaya geldiler ve her türlu kahramanlık heveslerim, içimde boğulup kalmıya mahkûm oldu.

Birkaç ay serseri gibi dolaştım. Arkadaşlarımın çoğu ortadan kaybolmuştu. Babam beni İstanbula göndermiye karar verdi. Nereye gideceğimi o da bilmiyor, «Bir mektep bul, oku!» diyordu. Daima biraz beceriksiz ve mah-

çup bir çocuk olduğum halde babamın bana böyle söylemesi, oğlunu nekadar az tanıdığını göstermiye kâfi idi. Ne olsa, içimde bazı cihetlere doğru gizli bir takım arzular duyuyordum. Mektepte iken hocalarımın takdirini kazandığım bir ders vardı: Oldukça iyi resim yapıyordum. İstanbuldaki « Sanayii Nefise » mektebine girmek arasıra aklımdan geçer ve bana tatlı hayaller kurdururdu. Zaten küçüktenberi hakikatten ziyade hayal dünyasında yaşıyan sessiz bir çocuktum. Tabiatımda mânasız denilecek kadar ileri giden bir çekingenlik vardı ki, çok kere etrafım tarafından yanlış anlaşılmama, aptal yerine konmama sebep olur ve beni üzerdi. Hiçbir şey beni, hakkımdaki bir kanaati düzeltmek mecburiyeti kadar korkutmazdı. Sınıfta arkadaşlarımın yaptığı bir kabahat daima benim üzerime atıldığı halde ben kendimi bir kelime ile olsun müdafaaya cesaret edemez, eve döndüğüm zaman bir kenara saklanıp ağlardım. Annemin ve bilhassa babamın bana sık sık: «Yahu, sen kız olacakmışsın ama yanlış doğmuşsun!» dediklerini hatırlıyorum. En büyük zevkım evin bahçesinde veya derenin kenarında yalnız başıma oturup hulyalara dalmaktı. Bu hulyalar, hareketlerimle büyük bir tezat teşkil edecek kadar cesurca ve genişti: Okuduğum sayısız tercüme romanlardaki kahramanlar gibi, her sözüme tereddütsüz itaat eden maiyetimle beraber ortalığı kasıp kavurduğum, bir mahalle ötede oturan ve içimde şeklini pek tayin edemediğim tatlı arzular uyandıran Fahriye ismindeki bir kızı, yüzümde bir maske ve belimde çifte tabancalarla, dağlardaki muhteşem mağarama kaçırdığım olurdu. Onun evvelâ nasıl korkup çırpınacağını, sonra, önümde tirtir titriyen insanları, mağaradaki emsalsiz zenginliği görünce nasıl büyük bir hayrete düşeceğini ve nihayet yüzümü açınca, saklıyamadığı bir sevinçle nasıl haykırarak boynuma atılacağını tasavvur ederdim. Bazan büyük kâşifler gibi Afrikada gezer, yamyamlar arasında görülmemiş

maceralar geçirir, bazan meşhur bir ressam olur ve Avrupayı dolaşırdım. Bütün okuduğum kitaplar, Mişel Zevako'lar, Jül Vern'ler, Aleksandr Düma'lar, Ahmet Mithat Efendiler, Vecihi Beyler kafamda silinmez şekilde yer tutmuşlardı.

Babam bu kadar okumama kızar, bazan romanları alıp atar, bazan geceleri odama ışık verdirmezdi. Fakat benim her şeye bir çare bulduğumu, küçük kaytan fitilli idare lâmbasının ışığı altında kendimden geçerek «Paris Esrarı» nı veya «Sefiller» i okuduğumu görünce tazyikından vazgeçmişti. Elime geçen her şeyi okuyor ve her okuduğum şeyin, ister Mösyö Lökok'un maceraları, ister Murat Beyin tarihi olsun, tesiri altında kalıyordum.

Eski bir Roma tarihinde, Mucius Scaevola isminde bir murahhasın, düşmanla sulh müzakeresi yaparken, kendisine teklif edilen şartları kabul etmezse öldürüleceği yolundaki tehdide cevap olarak, kolunu yanıbaşındaki ateşe sokup dirseğine kadar yaktığını ve bu sırada sükûnetle müzakereye devam ederek, böyle tehditlerle korkutulamıyacağını gösterdiğini okuduğum zaman, elimi ayni şekilde bir ateşe sokmak ve ayni metaneti nefsimde denemek arzusuna kapılmış ve parmaklarımı oldukça ağır bir şekilde yakmıştım. En büyük bir acıya yüzündeki tebessümü muhafaza ederek tahammül eden bu adamın hayali beni hiç bir zaman terketmemiştir. Bir zamanlar kendim de yazı yazmıya, hattâ ufak şiirler karalamıya kalkmış, fakat bundan çabuk vazgeçmiştim: İçimdekileri her hangi şekilde olursa olsun dışarıya vurmak korkusu, bu mânasız ve lüzumsuz ürkeklik yazı yazmama mânidi. Yalnız resim yapmıya devam ediyordum. Bu iş bana, içimden bir şey vermek gibi gelmiyordu. Dışarıyı alıp bir kâğıda aksettirmekten, bir mutavassıtlıktan ibaret görünüyordu. Nitekim işin böyle olmadığını anlayınca bundan da vezgeçtim... Hep o korku yüzünden...

Resim yapmanın da bir nevi ifade, bir iç ifadesi ol-

duğunu İstanbulda ve Sanayii Nefise mektebinde, hiç kimsenin yardımı olmadan, kendi kendime öğrendim ve mektebe devam etmez oldum. Zaten hocalar da bende fazla bir şey bulmuyorlardı. Evde veya atölyede karaladığım şeyler arasından ancak en mânasızlarını gösterebiliyor, bana dair her hangi bir şey ifade eden, içinde benden her hangi bir şey bulunan resimleri büyük bir titizlikle saklıyor ve ortaya çıkarmaktan utanıyordum. Bunlar tesadüfen birinin eline geçse, çıplak ve mahrem bir halde yakalanmış bir kadın gibi şaşırıyor, kıpkırmızı oluyor ve kaçıyordum.

Ne yapacağımı bilmeden uzun zaman İstanbulda dolaştım. Mütareke seneleri idi, şehir benim tahammül edemiyeceğim kadar hayâsız ve karmakarışık olmuştu. Havrana dönmek için babamdan para istedim. On gün kadar sonra uzun bir mektup aldım. Babam benim işe yarar bir adam olmam için son bir tedbire başvuruyordu.

Almanyada, paranın kıymetini kaybetmesi yüzünden, ecnebilerin gayet ucuz, hattâ İstanbuldakinden daha az bir para ile geçindiklerini bir yerden duymuş, benim oraya giderek «sabunculuk, bilhassa mis sabunculuğu» öğrenmemi söylüyor, yol parasiyle diğer masraflar için bir miktar para yolladığını bildiriyordu. Fevkalâde sevindim. Bu sanatlara karşı bir heves duyduğumdan filân değil, çocukluğumdan beri gözlerimin önünde bin bir şekilde canlanan, bir çok hayallerime mevzu olan Avrupayı görmek fırsatının böyle hiç beklemediğim bir zamanda çıkıvermesinden sevindim. Babam mektubunda: « Bir iki senede bu işi öğrenip gelirsen, bizim burdaki sabunhaneyi büyütür, ıslah eder ve senin idarene veririm. sen de ticaret hayatına atılarak altın bileziğin sayesinde mesut ve müreffeh olursun!» diyordu. Fakat ben işin bu tarafını düşünmüyordum bile...

Bir ecnebi dili öğreneceğimi, bu dilde kitaplar okuyacağımı, ve asıl, şimdiye kadar sadece romanlarda ras-

ladığım insanları işte bu «Avrupa» da bulacağımı tahmin ediyordum. Zaten muhitimden uzak duruşumun, vahşiliğimin bir sebebi de kitaplarda tanıştığım ve benimsediğim insanları muhitimde bulamayışım değil miydi?

Bir hafta içinde hazırlandım ve Bulgaristan üzerinden trenle Berline hareket ettim. Hiç lisan bilmiyordum. Dört günlük yolculuk esnasında bir mükâleme kitabından ezberlediğim beş on kelime sayesinde, adresini daha İstanbulda iken defterime yazdığım bir pansiyona gittim.

İlk haftalar, kendimi idare edecek kadar lisan öğrenmek ve hayran hayran etrafıma bakınarak şehri dolaşmakla geçti. İlk günlerin şaşkınlığı çok sürmedi. Burası da en nihayet bir şehirdi. Sokakları biraz daha geniş, çok daha temiz, insanları daha sarışın bir şehir. Fakat ortada insanı hayretinden düşüp bayılmıya sevkedecek bir şey de yoktu. Benim hayalimde yaşattığım Avrupa daha başka, bir çok harikalarla dolu bir yerdi. Düşündüğüm zaman bu hayalimdeki Avrupanın nasıl bir şey olduğunu ve şimdi içinde yaşadığım şehrin buna nazaran ne noksanları bulunduğunu kendim de bilmiyordum... Hayatta hiç bir zaman kafamızdaki kadar harikulâde şeyler olamıyacağını henüz idrak etmemiştim.

Lisan öğrenmeden bir işe başlanamıyacağını düşünerek, Umumî Harpte Türkiyede bulunmuş ve biraz türkçe öğrenmiş bir eski zabitten ders almıya başladım. Pansiyon sahibi madam da boş zamanlarını benimle gevezeliğe hasrediyor ve yardımda bulunuyordu. Pansiyonun diğer müşterileri de bir Türkle ahbaplık etmeği fırsat sayıyorlar ve saçma sapan suallerle başımı şişiriyorlardı. Akşam yemeklerinde sofra başında toplanan kalabalık, oldukça renkli idi. Bunların arasında bilhassa Holandalı bir dul kadın olan Frau van Tiedemann, Portekizli bir tüccar olan ve Berline Kanarya adalarından portakal getiren Herr

Camera ve ihtiyar Herr Döppke benimle ahbaptılar. Bu sonuncusu Almanyanın Kamerun müstemlekesinde ticaret yaparken mütarekeden sonra her şeyini bırakarak vatanına sığınmış bir adamdı. Kurtarabildiği bir miktar parasiyle oldukça mütevazı bir hayat sürüyor, gününü, o sıralarda Berlinde pek bol olan siyasî toplantılara gidip akşamları intıbalarını anlatmak suretiyle geçiriyordu. Çok kere, yeni tanıştığı terhis edilmiş işsiz Alman zabitlerini de yanında getirir ve onlarla, saatlerce münakaşa ederdi. Benim yarım yamalak anladığıma göre Almanyanın kurtuluşunu Bismark gibi demir iradeli bir adamın işbaşına geçmesinde ve hiç vakit geçirmeden silâhlanmıya başlıyarak ikinci bir harple haksızlıkları düzeltmekte buluyorlardı.

Bazan pansiyon müşterilerinden biri gider, açılan odaya hemen bir başka misafir gelirdi. Fakat zamanla bu değişmelere, yemek yediğimiz karanlık salonun daima yanık duran kırmızı abajurlu elektriğine, günün hiçbir zamanında eksik olmıyan çeşitli lâhana kokularına, sofra arkadaşlarımın siyasî münakaşalarına alışmış, hattâ bunlardan sıkılmıya başlamıştım. Hele bu münakaşalar... Herkesin Almanyayı kurtarmak için kendine göre bir fikri vardı. Fakat bütün bu fikirler hakikaten Almanyaya değil, herbirinin kendi şahsî menfaatlerine bağlı idi. Para düşüklüğü yüzünden servetini kaybeden ihtiyar bir kadın, zabitlere kızıyor, zabitler grev yapan ameleyi ve harbe devam etmek istemiyen askerleri kabahatli buluyor, müstemleke tüccarı durup dururken harp açan imparatora küfür ediyordu. Sabahları odamı düzelten hizmetçi kız bile benimle siyasetten konuşmıya kalkar, boş zamanlarında derhal gazetesini okumıya koyulurdu. Onun da kendine göre ateşli kanaatleri vardı ve bunlardan bahsederken yüzü büsbütün kızarır, yumruğunu sıkarak havada sallardı.

Almanyaya niçin geldiğimi unutmuş gibiydim. Sa-

bunculuk meselesini babamdan mektup aldıkça hatırlıyor, henüz lisan öğrenmekle meşgul olduğumu, yakında bu neviden bir müesseseye müracaat edeceğimi yazarak hem onu, hem kendimi avutuyordum. Günlerim birbirine tıpkı tıpkısına benziyerek geçiyordu. Bütün şehri, hayvanat bahçesini, müzeleri dolaşmıştım. Bu milyonluk şehrin birkaç ay içinde tükenivermesi bana âdeta yeis veriyordu. Kendi kendime: «İşte Avrupa! Ne var burada sanki?» diyor ve esas itibariyle dünyanın pek sıkıcı bir şey olduğuna hükmediyordum. Ekseriya öğleden sonraları büyük caddelerde, kalabalığın içinde dolaşır, yüzlerinde çok mühim işler yapmış insanlara mahsus bir ciddilikle evlerine dönen veya bir erkeğin koluna asılarak baygın gözleriyle etrafa tebessüm saçan kadınları ve yürüyüşlerinde hâlâ asker adımlarını muhafaza eden erkekleri seyrederdim.

Babama büsbütün yalan söylemiş olmamak için, birkaç Türk arkadaşın yardımiyle, bir lüks sabun firmasına müracaat ettim. Bir İsveç grupuna ait olan muessesenin Alman memurları, henüz unutulmamış olan silâh arkadaşlığının verdiği bir alâka ile, beni gayet iyi karşıladılar, fakat bu mesleğin, Havrandaki sabunhanemizde göre göre öğrendiğimden daha derin taraflarını, galiba firmanın sırrıdır diye, bana göstermekten çekindiler.

Belki de bende bu işe fazla bir heves görmediklerinden, boşuna yere vakit ziyan etmemek için böyle yaptılar. Yavaş yavaş ben fabrikaya uğramaz oldum, onlar nerede idin demediler, babam mektuplarının arasını uzattı ve ben, Berlin şehrinde, ne yapacağımı, buraya niçin geldiğimi hiç aklıma getirmeden, yaşamıya devam ettim.

Haftada üç defa akşam üzerleri eski zabitten almanca ders alıyor, gündüzleri müzelerdeki ve yeni açılan galerilerdeki tabloları şeyrediyor ve pansiyona daha yüz adım uzakta iken burnumda lâhana kokuları hissediyordum. Fakat ilk aylar geçince eskisi kadar canım sıkılma-

mıya başladı. Yavaş yavaş kitap okumıya çalışıyor ve bu işten zamanla daha çok zevk duyuyordum. Bir müddet sonra bu âdeta bir iptilâ halini aldı. Yatağın üzerine yüzükoyun yatarak kitabı önüme açar, yanıbaşıma eski ve kalın lûgat kitabını kor, saatlerce kalırdım. Çok kere lûgat aramıya bile tahammül edemez, cümlelere karine ile mâna vererek geçerdim. Gözümün önünde yepyeni bir dünya açılır gibiydi. Bu sefer okuduklarım, çocukluğumun ve ilk gençliğimin tercüme veya telif kitapları gibi sadece kahramanlardan, fevkalâde insanlardan ve görülmemiş maceralardan bahsetmiyorlardı. Hemen hemen hepsinde kendimden, etrafımdan, gördüklerim ve duyduklarımdan birer parça buluyordum. Evvelce içinde yaşadığım halde anlamadığım, görmediğim şeyleri birdenbire hatırlıyor, onlara şimdi hakikî mânalarını verdiğimi zannediyordum. Üzerimde en çok tesir yapanlar Rus muharrirleri idi. Turgenyef'in koskocaman hikâyelerini bir defada sonuna kadar okuduğum oluyordu. Hele bunlardan bir tanesi beni günlerce sarsmıştı. Klara Miliç ismindeki bu hikâyenin kahramanı olan kız, oldukça saf bir talebeye âşık oluyor, fakat buna dair hiç kimseye bir şey söylemeden, böyle bir aptalı sevmenin hicabiyle, müthiş iptilâsının kurbanı olup gidiyordu. Bu kızı nedense kendime pek yakın bulmuştum. İçinden geçenleri söyliyememek, en kuvvetli, en derin, en güzel taraflarını müthiş bir kıskançlık ve itimatsızlıkla saklamak cihetinden onu kendime benzetiyordum.

Müzelerdeki eski resim üstatları da artık bana sıkılmadan yaşamak imkânını veriyorlardı. National Galeriedeki bir tabloyu saatlerce seyrettiğim ve sonra günlerce ayni çehreyi ve manzarayı kafamda yaşattığım oluyordu.

Almanyaya geleli bir sene olmak üzereydi. Günün birinde, gayet iyi hatırlıyorum, yağmurlu ve karanlık bir teşrinievvel gününde, gazeteleri karıştırırken, yeni ressamların açtığı bir sergi hakkındaki tenkit makalesi gö-

züme ilişti. Ben bu yenilerden pek bir şey anlamıyordum. Belki eserlerindeki fazla iddia, herhangi bir şekilde göze çarpmak, kendini göstermek temayülü, benim mizacıma aykırı olduğu için onlardan hoşlanmıyordum... Nitekim gazetedeki yazıyı bile okumadım. Fakat birkaç saat sonra, gene rasgele sokaklarda dolaşarak günlük gezintilerimden birini yaparken, gazetede bahsedilen serginin açılmış olduğu binanın önünde bulunduğumu farkettim. Yapacak mühim işlerim yoktu. Tesadüfe itaat ederek içeri girmeği tercih ettim ve duvarlardaki küçüklü büyüklü birçok tabloları alâkasız gözlerle seyrederek uzun müddet dolaştım.

Resimlerin çoğu insana gülümsemek arzusu veriyordu: Köşeli dizler ve omuzlar; nisbetsiz başlar ve memeler; elişi kâğıdından yapılmış gibi keskin renklerle gösterilmiye çalışılan tabiat manzaraları. Kırık bir tuğla parçası kadar şekilsiz kristal vazolar, senelerce kitap arasında kalmış kadar cansız çiçekler ve nihayet, mücrimler albümünden alınmışa benziyen korkunç portreler... Ama ne olsa insan eğleniyordu. Bu kadar az emekle bu kadar büyük işler başarmıya kalkan insanlara belki içerlemek icabederdi. Fakat onların hiç kimse tarafından anlaşılmamak ve gülünç olmak gibi bir cezayı da âdeta marazî bir zevkle ve istiyerek kabul ettiklerini düşününce acımaktan başka yapılacak iş yoktu.

Büyük salonun kapıya yakın bir duvarının önünde birdenbire durdum. O andaki hislerimi, bilhassa aradan bu kadar seneler geçtikten sonra, anlatmama imkân yok. Yalnız orada, kürk mantolu bir kadın portresinin önünde, mıhlanmış gibi durduğumu hatırlıyorum. Resimleri seyredip geçenler, vücutlariyle beni sağa, sola itiyorlar, fakat ben olduğum yerden ayrılamıyordum. Bu portrede ne vardı?.. Bunu izah edemiyeceğimi biliyorum; yalnız, o zamana kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı. Bu

çehreyi veya benzerini hiçbir yerde, hiçbir zaman görmediğimi ilk andan itibaren bilmeme rağmen, onunla aramızda bir tanışıklık varmış gibi bir hisse kapıldım. Bu soluk yüz, bu siyah kaşlar ve onların altındaki siyah gözler; bu koyu kumral saçlar ve asıl, masumluk ile iradeyi, sonsuz bir melâl ile kuvvetli bir şahsiyeti birleştiren bu ifade, bana asla yabancı olamazdı. Ben bu kadını yedi yaşımdan beri okuduğum kitaplardan, beş yaşımdan beri kurduğum hayal dünyalarından tanıyordum. Onda Halit Ziyanın Nihalinden, Vecihi Beyin Mehcuresinden, Şövalye Büridan'ın sevgilisinden ve tarih kitaplarında okuduğum Kleopatra'dan, hattâ mevlût dinlerken tasavvur ettiğim, Muhammedin annesi Âmine Hatundan birer parça vardı. O benim hayalimdeki bütün kadınların bir terkibi, bir imtizacı idi. Yaban kedisi derisinden bir kürkün içinde, gölgede kalmasına rağmen donuk beyaz rengi belli olan küçük bir boyun parçası, bunun üzerinde, hafifçe sola dönmüş, beyzî bir insan yüzü vardı. Siyah gözleri anlaşılmaz, derin düşüncelere dalmış gibi yere bakıyor, âdeta bulamıyacağından emin olduğu bir şeyi son bir ümitle aramak istiyordu. Buna rağmen bakışındaki hüzün biraz da istiğna ile karışıktı. Sanki: «Evet, aradığımı bulamıyacağım... Fakat ne olur?» der gibiydi. Bu istiğna ifadesi, biraz dolgun ve alttakisi daha irice olan dudaklarında tamamen açık bir hal alıyordu. Gözkapakları hafifçe şişti. Kaşları ne pek kalın, ne pek ince, fakat biraz kısa idi; koyu kumral saçları, köşeli ve oldukça geniş alnını çevreliyerek aşağı doğru uzanıyorlar ve yaban kedisinin tüylerine karışıyorlardı. Çenesi hafifçe öne doğru kıvrık ve sivrice idi. İnce uzun ve kanatları biraz etli bir burnu vardı.

Âdeta ellerim titriyerek kataloğu karıştırdım. Bu tablo hakkında orada tafsilât bulacağımı umuyordum. Sonlara doğru, sahifenin alt tarafında, tablonun numarasının hizasında şu üç kelimeyi okudum: Maria Puder, Selbstporträt. Başka hiç bir şey yoktu. Ressamın sergide

yalnız tek bir eseri, kendi portresi bulunduğu anlaşılıyordu. Bundan biraz da memnun oldum. Bu harikulâde resmi yapan kadının başka tablolarının, üzerimde bu kadar büyük bir tesir yapamıyacağını, hattâ belki de ilk hayranlığımı azaltacağını düşünerek korkuyordum. Geç vakte kadar içerde kaldım. Arasıra dolaşıyor, görmiyen gözlerle diğer tablolara bakıyor ve sonra çabucak ayni yere dönerek uzun müddet seyrediyordum. Her defasında yüzünde yeni ifadeler, gitgide kendini belli eden bir hayat görür gibiydim. Aşağıya doğru bakan gözlerin gizlice beni süzdüğünü, dudakların hafifçe kıpırdadığını zannediyordum.

Salonda kimseler kalmamıştı. Kapının yanında duran uzun boylu bir adam, galiba beni bekliyordu. Süratle kendimi toplıyarak dışarı çıktım. Hafif bir yağmur çiseliyordu. Her akşamkinin aksine olarak hiç yollarda oyalanmadan pansiyona döndüm. Hemen yemeğimi yemek, odama çekilerek yalnız başıma o çehreyi gözlerimin önüne getirmek arzusiyle yanıyordum. Sofrada hiç konuşmadım. Pansiyonun sahibi Frau Heppner:

«Bugün nereleri gezdiniz?» dedi.

«Hiç... Dolaştım, sonra modern ressamların bir sergisini gezdim!» diye cevap verdim.

Salondakiler, derhal modern resim üzerinde konuşmıya başladılar, ben yavaşça odama gittim.

Soyunurken ceketimin cebinden yere bir gazete düştü. Kaldırıp masanın üzerine korken birdenbire yüreğim atmıya başladı. Bu, sabahleyin aldığım ve bir kahvede oturup okurken sergi hakkındaki makaleyi gördüğüm gazeteydi. Bu yazıda o tablo ile ressamı hakkında neler bulunduğunu öğrenmek için sahifeleri yırtarcasına açtım. Benim gibi yavaş ve heyecansız bir adamın bu kadar telâşına kendim de hayret ediyordum. Yazıyı baştan itibaren şöyle bir süzdüm. Ortalara doğru gözlerim, katalog-

da gördüğüm kelimelerin üzerinde mıhlanıp kaldı: Maria Puder...

Bir sergide ilk defa resim teşhir eden bu genç sanatkârdan oldukça uzun bahsediliyordu. Daha ziyade klâsiklerin yolunda yürümek istediği anlaşılan ressam kadının, hayret verecek kadar büyük bir ifade kabiliyetine malik olduğu, kendi portrelerini yapan sanatkârların çoğunda görülen «güzelleştirme» veya «inadına çirkinleştirme» temayüllerinin onda bulunmadığı söyleniyor, birçok teknik mütalealardan sonra nihayet tablodaki kadının, duruşu ve yüzünün ifadesi bakımından, tuhaf bir tesadüf eseri olarak, Andreas del Sarto'nun Madonna delle Arpie tablosundaki Meryemana tasvirine insanı şaşırtacak kadar çok benzediği iddia ediliyor ve yarı şaka bir ifade ile bu «Kürk Mantolu Madonna» ya muvaffakıyetler temenni edilerek başka bir ressamdan bahse geçiliyordu.

Ertesi gün ilk işim, meşhur tabloların kopyelerini satan bir mağazaya giderek Arpie Madonna'sını aramak oldu. Büyük bir Sarto albümünün içinde onu buldum. Bir hayli fena basılmış olan kopye fazla bir şey göstermemekle beraber, makale sahibinin hakkı vardı: Kucağında mukaddes çocuğu ile yüksekçe bir yerde oturan, sağındaki sakallı erkekle solundaki genci hiç farketmiyormuş gibi gözlerini yere diken bu Madonna'nın yüzü, başını tutuşu, bakışlarında ve dudaklarında apaçık görünen melâl ve kırgınlık ifadesi aynen dün gördüğüm tabloya benziyordu. Albümün bu yaprağını ayrıca sattıkları için hemen alarak odama döndüm. Dikkatle baktığım zaman bu resimde sanat bakımından büyük bir hususiyet bulunduğuna hükmettim. Hayatımda ilk defa böyle bir Madonna görüyordum: Şimdiye kadar tesadüf ettiğim Meryemana tasvirlerinde, lüzumundan biraz fazla tebarüz ettirilen, hattâ mânasızlığa kadar götürülen bir masumluk ifadesi vardı; kucaklarındaki bebeğe bakarken: «Gördünüz mü? Allah Baba bana neler ihsan etti!» demek istiyen

küçük çocuklara; veya ismini söyliyemiyecekleri bir adamdan peydahladıkları evlâtlarına gözlerini dikip şaşkın şaşkın gülümsiyen hizmetçi kızlara benzerlerdi. Halbuki Sarto'nun bu tablosundaki Meryem, düşünmeği öğrenmiş, hayat hakkındaki hükümlerini vermiş ve dünyayı istihfaf etmiye başlamış bir kadındı. İki tarafında ibadet eder gibi duran azizlere değil, kucağındaki Mesihe değil, hattâ gökyüzüne de değil, toprağa bakıyor ve muhakkak ki bir şeyler görüyordu.

Resmi masanın üzerine bıraktım. Gözlerimi kapıyarak sergideki tabloyu düşündüm. Orada tasvir edilen insanın hakikatte de mevcut olduğu ancak bu anda aklıma geldi. Öyle ya, ressam kendi resmini yapmış olduğuna göre, bu harikulâde kadın aramızda dolaşmakta, siyah ve derin gözlerini toprağa veya karşısındakine çevirmekte, alt dudağı biraz büyükçe olan ağzını açarak konuşmakta, hulâsa yaşamakta idi. Onu herhangi bir yerde görmek mümkün olabilirdi... Bu ihtimali düşününce ilk duyduğum his, büyük bir korku oldu. Benim gibi hayatında hiç macerası olmıyan bir erkeğin ilk defa böyle bir kadınla karşılaşması hakikaten korkunç olurdu.

Yirmi dört yaşında olduğum halde başımdan hiçbir kadın macerası geçmemişti. Havranda iken, bizden yaşça büyük bazı mahalle arkadaşlarının delâletiyle yaptığımız birkaç hovardalık, mânasını anlamama imkân olmıyan sarhoşluk maceralarından başka bir şey değildi ve tabiatımdaki sıkılganlık, bunları tekrara heves etmeme mâni olmuştu. Kadın, benim için, muhayyilemi kamçılıyan, sıcak yaz günlerinde zeytin ağaçlarının altına uzandığım zaman yaşadığım bin bir türlü maceraya iştirak eden, maddilikten uzak, yaklaşılmaz bir mahlûktu. Uzun seneler kimseye haber vermeden âşık olduğum komşumuz Fahriye ile, hayalen, çok kere hayâsızlığa kadar varan münasebetlerim olduğu halde, kendisiyle sokakta karşılaştığım zaman yerlere yıkılacak kadar şiddetli çarpıntılara

uğrar, yüzüm ateş gibi kesilerek kaçacak yer arardım. Ramazan geceleri onun, annesiyle beraber, elinde bir fenerle, teraviye gidişini seyretmek için evden kaçıp kapılarının karşısına gizlenir, fakat bu kapı açılıp, dışarı vuran sarımtırak ışıkta siyah feraceli vücutlar görünür görünmez başımı duvara çevirerek, benim burada olduğumu farkedecekler diye titremiye başlardım.

Bir kadın her hangi bir şekilde hoşuma gidince ilk yaptığım iş ondan kaçmak olurdu. Karşı karşıya geldiğim zaman her hareketimin, her bakışımın sırrımı meydana vuracağından korkar, tarif edilmesi imkânsız, âdeta boğucu bir utanma ile dünyanın en zavallı bir insanı haline gelirdim. Hayatımda hiçbir kadının, hattâ annemin bile gözlerine dikkatle baktığımı hatırlamıyorum. Son zamanlarda, bilhassa İstanbulda bulunduğum müddet zarfında..bu mânasız hicapla mücadeleye niyet etmiş, arkadaşlar vasıtasiyle tanıştığım bazı genç kızlara karşı serbest olmıya çalışmıştım. Fakat onlardan ufak bir alâka gördüğüm anda bütün niyet ve kararlarım uçup gidiyordu. Hiçbir zaman masum bir insan değildim: Yalnız kaldığım zamanlar, kafamda canlanan bu kadınlarla, en usta âşıkların bile aklma gelmiyecek sahneler yaşar, sıcak ve zonklıyan dudakların sarhoş eden tazyıkını ağzımda, hakikatte olabileceğinden birkaç kat daha kuvvetli olarak duyardım.

Fakat sergide gördüğüm bu kürk mantolu resim, ona hayalen dokunmama imkân vermiyecek derecede beni sarmıştı. Onunla bir aşk sahnesi tasavvur etmek değil, karşı karşıya, iki dost gibi oturmayı düşünmek bile elimden gelmiyordu. Buna mukabil, gidip o tabloyu seyretmek, bana bakmadığına emin olduğum o gözlere saatlerce dalmak arzusu gitgide artmakta idi. Paltomu sırtıma geçirerek tekrar serginin yolunu tuttum; ve bu hal, günlerce devam etti.

Her gün, daima öğleden sonra oraya gidiyor, koridorlardaki resimlere bakıyormuş gibi ağır ağır, fakat büyük

bir sabırsızlıkla asıl hedefine varmak istiyen adımlarını zorla zaptederek geziniyor; rasgele gözüme çarpmış gibi önünde durduğum «Kürk Mantolu Madonna» yı seyre dalıyor, tâ kapılar kapanmcıya kadar orada bekliyordum. Sergi bekçilerinin ve birçoğu hergün orada bulunan ressamların artık beni bellemiş bulunduklarını farketmiştim. İçeri girer girmez yüzlerinde bir tebessüm dolaşıyor ve gözleri bu acayip resim meraklısını uzun müddet takibediyordu. Son günlerde diğer tabloların önünde oynamıya çalıştığım rolü de bırakmıştım. Doğrudan doğruya kürk mantolu kadının önüne gidiyor, oradaki sıralardan birine oturarak gözlerimi bir karşıma bir de, bakmaktan yoruldukları zaman, önüme çeviriyordum.

Bu halimin sergide bulunanların merakını uyandıracağı muhakkaktı. Nitekim bir gün korktuğum başıma geldi. Salonda birkaç kere rasgeldiğim ve uzun saçlı, siyah elbiseli, kocaman boyunbağlı ressamlarla konuşuçundan kendisinin de ressam olduğunu anladığım genç bir kadın yanıma sokularak:

«Bu resmi pek mi merak ettiniz?» dedi, «Her gün onu seyrediyorsunuz!»

Gözlerimi süratle kaldırdım ve hemen indirdim. Karşımdakinin fazla lâübali ve biraz alaycı gülüşü bana fena tesir etmişti. Bir adım önümde duran uzun burunlu iskarpinleri cevap bekler gibi yüzüme bakıyorlardı. Kısa eteğinin altından fırlıyan, hakikaten biçimli olduğunu inkâr edemiyeceğim bacakları arada bir hafifçe geriliyorlar ve çorabın altında, yuvarlak dizkapaklarına kadar yayılan, tatlı bir dalga vücuda getiriyorlardı. Onun benden bir cevap almadan gitmek niyetinde olmadığını görünce:

«Evet!» dedim, «Güzel bir resim...» Sonra, neden bilmem, bir yalan söylemek, bir nevi izahat vermek lüzumunu hissederek mırıldandım:

«Anneme pek benziyor da...»

«Ha, demek onun için böyle gelip saatlerce bakıyorsunuz!»

«Evet!»

«Anneniz öldü mü?»

«Hayır!»

Sözüme devam etmemi istiyormuş gibi bekledi. Ben, başım hep önümde, ilâve ettim:

«Çok uzakta bulunuyor!»

«Ya!... Nerede?»

«Türkiyede!»

«Türk müsünüz?»

«Evet!»

«Ecnebi olduğunuzu anlamıştım!»

Hafif bir kahkaha attı. Gayet serbest bir tavırla yanıma oturdu. Bacaklarını birbirinin üstüne atınca eteği dizkapaklarının gerisine kadar açıldı ve ben yüzüme her zamanki gibi ateş bastığını farkettim. Bu halim yanımdakini daha çok eğlendirmişe benziyordu. Tekrar sordu:

«Sizde annenizin resmi yok mu?»

Kadının bu lüzumsuz merakı canımı sıkıyordu. Sırf alay için bunu yaptığını farkediyordum. Diğer ressamlar uzaktan bize bakıyorlar ve muhakkak ki sırıtıyorlardı.

«Var ama... Bu başka!» dedim.

Kadının sesi biraz ciddileşti:

«Ya!... Demek bu başka.»

Ve derhal küçük bir kahkaha attı.

Kalkıp kaçmak için bir hareket yaptım. Kadın bunu farkederek:

«Rahatsız olmayın, ben gidiyorum... Sizi annenizle başbaşa bırakayım!» dedi.

Kalktı, birkaç adım yürüdü. Sonra birdenbire durarak tekrar yanıma sokuldu; şimdiye kadar konuştuklarına hiç benzemiyen, ciddî, hattâ biraz da hazin bir eda ile:

«Sahiden böyle bir anneniz olmasını ister miydiniz?»

dedi.

«Evet... Hem nasıl isterdim!»

«Ya!...»

Arkasını dönerek süratli ve genç adımlarla uzaklaştı. Başımı kaldırıp baktım. Kesik saçları ensesinin üzerinde hopluyor ve ellerini ceketinin ceplerine soktuğu için dar tayyörü vücudünü sımsıkı sarıyordu.

Son söylediğim cümle ile yalanımı nasıl ele vermiş olduğumu düşününce büyük bir şaşkınlığa uğradım. Hemen yerimden kalktım ve gözlerimi etrafıma çevirmiye cesaret edemiyerek sokağa fırladım.

İçimde, bir yolculukta tanışıp anlaştığım, fakat pek çabuk ayrılmıya mecbur olduğum bir insana veda eder gibi bir his vardı. Artık bu sergiye ayak basamıyacağımı biliyordum. İnsanlar, birbirlerinden hiç bir şey anlamıyan insanlar, beni buradan da kaçırıyorlardı.

Pansiyona döner dönmez eski mânasız günlerin başlıyacağını, yemekte Almanyanın kurtuluşu plânlarını veya inflation yüzünden servetini kaybetmiş ortahalli insanların şikâyetlerini dinliyeceğimi, odamda Turgenyef'in veya Theodor Storm'un hikâyelerine kapanacağımı düşündükçe, bu son iki hafta içinde hayatımın nasıl bir mâna almıya başladığını ve bunu kaybetmenin ne olduğunu farkettim. Bir imkân, mevcudiyetine ihtimal vermiye bile cesaret edemediğim bir imkân, boş ve mânasız akıp giden ömrümün yanına kadar sokulmuş ve sonra, birdenbire, geldiği kadar anî ve sebepsiz, çekilip gitmişti. Bunu ancak şimdi anlıyordum. Kendimi bildim bileli, bütün günlerimi, haberim olmadan ve nefsime itiraf etmeden, bir insanı aramakla geçirmiş ve bu yüzden bütün diğer insanlardan kaçmıştım. O resim aradığım bu insanı bulmanın mümkün olduğuna, hattâ ona pek yakın bulunduğuma, bir müddet için olsun beni inandırmış, içimde, bir daha uyutulması kabil olmıyan bir ümit uyandırmıştı. Onun için, bu sefer düştüğüm inkisar o nisbette büyük oldu.

Etrafımdan daha çok kaçtım, daha çok içime saklandım. Babama mektup yazarak artık dönmek istediğimi bildirmeyi düşünüyordum. Fakat «Avrupada ne öğrendin?» derse ne cevap verecektim? Birkaç ay daha kalmıya, bu müddet zarfında onu memnun edecek kadar «mis sabunculuğu» öğrenmiye niyet ettim. Ayni İsveç firmasına tekrar başvurdum ve biraz daha soğuk karşılanmama rağmen muntazaman fabrikaya devama başladım. Öğrendiğim formülleri ve ussulleri itina ile bir deftere not ediyor, bu mesleğe dair yazılmış kitaplar tedarik ederek okumıya çalışıyordum.

Pansiyondaki Holandalı dul Frau Tiedemann da benimle ahbaplığı ilerletmişti. Geceyatısı bir mektepte bulunan on yaşındaki oğlu için aldığı çocuk romanlarını bana verip okutuyor, fikrimi soruyordu. Bazı akşamlar yemekten sonra mânasız bir bahane ile odama geliyor, uzun müddet oturup gevezelik ediyordu. Ekseriya, Alman kızlariyle ne gibi maceralarım olduğunu öğrenmiye kalkar, ben hakikati söyleyince, «seni gidi çapkın seni!» mânasına gelen çok bilmiş bir gülümseme ile şehadet parmağını sallar ve gözlerini süzerdi. Bir gün öğleden sonra beraber dolaşmağı teklif etmiş, akşam üzeri eve dönerken ısrar ederek beni bir birahaneye sokmuştu. Farkında olmadan geç vakte kadar içmişiz. Buraya geldiğimden beri arasıra bira içtiğim halde hiç o akşamki gibi olmamıştım. Bir aralık bütün salonun başımın üzerinde dönmiye başladığını ve kendimi kaybederek Frau Tiedemann'ın kucağına serildiğimi hatırlıyorum. Bir müddet sonra kendime gelince iyi kalbli dul kadının garsonlara ıslattırdığı bir mendille yüzümü sildiğini gördüm. Hemen eve dönelim dedim. Kadın hesabı kendisi vermekte ısrar etti. Dışarı çıktığımız zaman onun benden daha az sallanmadığını farkettim. Birbirimizin kolunda, gelip geçenlere çarparak ilerliyorduk Vakit geceyarısına yaklaştığı için sokaklar fazla kalabalık değildi. Bir yerde, sokağın öbür tarafına geçerken ga-

rip bir hâdise oldu: Karşı kaldırıma geldiğimiz sırada Frau Tiedemann'ın ayağı kenara takıldı; biraz tombulca olan kadın, düşmemek için bana tutunmak isterken, galiba boyu benden daha uzun olduğu için, boynuma sarılıverdi. Fakat bu sefer, müvazenesi yerine geldiği halde, beni bırakmıyor, kollarının arasında daha çok sıkıyordu. Bilmem sarhoşluğun tesiriyle midir nedir, ben de utangaçlığı filân unutmuş, ona sımsıkı sarılmıştım. Birdenbire bu otuzbeşlik kadının acıkmış dudaklarını yüzümde hissettim. Nefesi biraz sıcak olmakla beraber, bu taşkın muhabbet tezahürü içime ağır fakat güzel bir koku gibi yayıldı. Etrafımızdan geçen birkaç kişi gülerek saadet temennisinde bulundu. Bu sırada gözlerim, on adım kadar ilerideki elektrik direğinin altından bize doğru gelen bir kadına ilişti. Bütün vücudumun tarifi imkânsız bir heyecanla titremiye başladığını hissettim. Hâlâ bana sarılmış duran kadm bunu farkedince daha çok ateşlenerek saçlarımı puselere boğuyordu. Fakat ben artık kendimi kurtarmıya çalışıyor ve bize yaklaşan kadına bakmak istiyordum. Bu oydu. Bir an kadar gördüğüm yüzü, sisli kafamda bir şimşek gibi çakmıştı. Bu, yaban kedisi kürkünün içinde, soluk yüzü, siyah gözleri ve uzunca burnu ile, sergide gördüğüm resmin tâ kendisi, «Kürk Mantolu Madonna» idi. Yüzünde o kendine mahsus hazin ve bıkkın ifade ile, etrafının farkında değilmiş gibi yürüyordu. Bizi görünce bir saniye hayret etti ve bu anda bakışlarımız karşılaştı. Onun gözlerinden gülümsemiye benzer bir şeyin geçtiğini gördüm. Enseme bir kamçı yemiş gibi silkindim. Onunla ilk defa böyle bir halde karşılaşmanın fecaatini ve böyle bir tebessümle hakkımda ilk hükmünü vermesinin ne demek olduğunu sarhoşluğuma rağmen gayet iyi anlıyordum. Nihayet yaşlı kadının kollarından kurtuldum. Derhal koşarak «Kürk Mantolu Madonna» ya yetişmek istedim. Ne yapacağımı, ne söyliyeceğimi bilmeden köşebaşına kadar gittim. Ortadan kaybolmuştu.

Etrafıma dakikalarca bakındım, kimseler yoktu. Frau Tiedemann tekrar yanıma gelmiş: «Ne oldu sana? Söyle bakayım, ne oldu sana?» diye soruyordu. Koluma girerek beni eve doğru sürükledi. Yolda kolumu vücuduna bastırıyor, yüzüme doğru eğiliyordu. Sıcak nefesi bu sefer bana, tahammül edilmez derecede ağır gelmiye başlamıştı.. Buna rağmen mukavemet etmiyordum. Hayatımda hiç kimseye mukavemet etmiye alışmamıştım. Elimden gelen ancak kaçmaktı, onu da şimdi yapamazdım. Kadın üç adım gitmeden beni yakalarda. Ayni zamanda, deminki tesadüf beni serseme çevirmişti. Sarhoşluğum azaldığı için, rabıtalı bir şekilde düşünmiye çalışıyor ve birkaç dakika önce yüzüme dikilip gülümsiyen gözleri hatırlamak istiyordum. Fakat bütün bunlar şimdi bana bir hayal, hummalı kafamın uydurduğu korkunç levhalar gibi geliyordu. Hayır, onu görmemiştim. Böyle bir vaziyette onunla karşılaşmış olamazdım. Bunların hepsi, yanımdaki kadının bana sarılmasının, beni öpmesinin ve nefesini yüzümde dolaştırmasının doğurduğu kâbuslardı... Bir an evvel eve gidip yatağıma serilmek, derhal uyumak ve mânasız vehimlerden kurtulmak istiyordum. Fakat kadın hiç de beni bırakmak niyetinde değildi. Eve yaklaştıkça hareketleri daha coşkun bir şekil alıyor, teskin edilmemiş ihtirasların kuvvetlendirdiği kolu beni daha çok sıkıştırıyordu.

Merdivenlerde tekrar boynuma atıldı, çevik bir hareketle kurtuldum ve yukarı fırladım. O, iri vücudiyle merdivenleri sarsarak ve tıkanırcasma nefes alarak arkamdan koşuyordu. Anahtarı odamın kapısına sokmıya çalışırken koridorun öteki başından, sabık müstemleke tüccarı Herr Döppke göründü. Ağır ağır yürüyordu. Onun bu vakte kadar yatmıyarak bizi beklemiş olduğunu anladım ve derin bir nefes aldım; oldukça hali vakti yerinde ve kadınlığının tam ateşli cağlarında bulunan bu dul kadına karşı birtakım tatlı emeller beslediğini bütün pansiyon halkı biliyordu. Hattâ kadının da bu samimî hislere pek ya-

bancı kalmadığı, elliyi geçtiği halde dinçliğini muhafaza etmiş olan bu koca bekârı yumuşak bağlarla bendetmek hususunda muayyen birtakım plânları bulunduğu söyleniyordu. İki ahbap, koridorda birbirlerine raslayınca bir müddet durakladılar. Ben hemen odama girip kapıyı içerden kilitledim. Dışarıda fısıltı halinde bir konuşma başladı ve uzun müddet devam etti. İhtiyatla sorulan suallere incitmeden cevaplar verildiği ve bu izahatın, inanmıya azmetmiş kulaklarda yumuşatıcı bir tesir yaptığı anlaşılıyordu. Biraz sonra ayak sesleri ve fısıltılar koridorun öteki başına doğru uzaklaştı ve kayboldu.

Yatağa yatar yatmaz uyumuşum. Sabaha karşı sıkıntılı rüyalar gördüm, kürk mantolu kadın türlü şekillerde karşıma çıkıyor, o müthiş ve ezici tebessümiyle beni kıvrandırıyordu. Ona bir şeyler söylemek, bir şeyler anlatmak, izahat vermek istiyor, fakat muvaffak olamıyordum. Siyah gözlerinin keskin ifadesi çenelerimi kilitliyordu. Onun tarafından, değişmez bir hükümle mahkûm edildiğimi gördükçe daha çok kıvranıyor, derin bir ümitsizliğe düşüyordum. Daha ortalık ağarmadan uyandım. Başım ağrıyordu. Lâmbayı yakarak bir şeyler okumıya çalıştım. Satırlar gözlerimin önünden siliniyor ve beyaz sahifelerin ortasında, sisler içinde, benim zavallılığıma sessiz ve içten kahkahalarla gülen iki siyah göz peyda oluyordu. Dün akşam gözlerime sadece bir hayal göründüğünü bildiğim halde sakinleşemiyordum. Kalkıp giyinerek sokağa çıktım. Soğuk, rutubetli bir Berlin sabahı idi. Sokaklarda, küçük el arabalariyle evlere süt, tereyağı ve küçük ekmekler bırakan çıraklardan başka kimse yoktu. Köşebaşlarında birkaç polis, duvarlara gece yapıştırılan ihtilâlci beyannameleri söküp yırtmıya uğraşıyorlardı. Kanalın kenarını takibederek Tiergarten'e kadar yürüdüm. Durgun suyun üzerinde iki kuğu kuşu, birer oyuncak kadar hareketsiz, süzülüyorlardı. Ormanda çayırlar ve banklar sırsıklamdı. Bu sıralardan birinde, üzerine oturulmaktan

buruşmuş bir gazete ve birkaç firkete vardı. Bunları görünce dün akşamki halimi hatırladım. Herhalde Frau Tiedemann da birahanede ve yollarda bir hayli firkete düşürmüş olacaktı ve şimdi ihtimal ki, oda komşusu yaşlı Herr Döppke'nin yanında müsterih bir uyku uyuyor, sabahleyin hizmetçiler uyanmadan kalkarak kendi odasına geçmesi icabettiğini düşünmüyordu.

Fabrikaya her zamankinden daha erken gittim ve kapıcıyı pek candan selâmladım. Dört elle işe sarılmıya ve işsizliğin doğurduğu sıkıntılı vehimlerden bu şekilde kurtulmıya azmetmiştim. İçerisine gül esansı atılan sabun kazanlarının yanında defterime uzun uzun notlar aldım. Sabunlara damga vuran preslerin hangi fabrikalar mamulâtı olduğunu kaydettim. Kendimi şimdiden, Havranda kuracağım büyük ve modern sabunhanenin müdürü olarak görüyor, üzerinde «Mehmet Raif - Havran» damgası bulunan pembe renkli, yumurta şeklinde sabunların, yumuşak ve kokulu kâğıtlar içinde, bütün Türkiyeye nasıl yayılacağını tasavvur ediyordum.

Öğleye doğru sıkıntımın azaldığını ve hayatı biraz pembe görmiye başladığımı farkettim. Kendimi nekadar mânasız şeylerle üzdüğümü anlıyor, bütün kabahati hayalperestliğimde, kendi içime kapanıp kuruntu yapmamda buluyordum. Fakat artık değişecektim. Meslek kitapları dışındaki okumayı da azaltacaktım. Benim gibi bir eşraf çocuğunun mesut olmaması için ne sebep vardı?

Babamın zeytinlikleri, Havrandaki iki fabrika ve bir sabunhane beni bekliyordu. İkisi de zengin birer kocada olan ablalarımın hisselerini de alır, memleketimin itibarlı bir tüccarı olarak yaşardım. Düşman vatandan kovulmuş, millî ordu Havranı kurtarmıştı. Babam, mektuplarında coşuyor ve birbiri arkasına vatanperverane cümleler sıralıyordu. Biz bile burada, sefarethanede büyük bir toplantı yaparak zaferin heyecanını tatmıştık. Arasıra, mutat sessizliğimden ayrılarak, Herr Döppke ile yanın-

daki işsiz zabitlere, Almanyanın nasıl kurtarılacağına dair, Anadolu harekâtı hakkında bildiklerime dayanarak, tavsiyelerde bulunuyordum... Şu halde ortada sıkılacak bir şey yoktu. Mânasız - hattâ mânalı da olsa ne çıkardı - bir resim, muhayyel vakalara dayanan bir roman, hayatımda ne diye rol oynuyordu... Hayır, artık tamamen değişecektim...

Buna rağmen akşam olup da ortalık kararınca içime sebepsiz bir hüzün çöktü. Sofrada Frau Tiedemann'la karşılaşmamak için yemeği dışarıda yemiye karar verdim ve iki duble bira içtim. Fakat bütün gayretime rağmen gündüzkü nikbinliğim geri gelmiyordu. Kalbimin etrafında mütemadiyen sıkışıp ezilen bir şey var gibiydi. Açık havada dolaşırsam bu fena ruh halinden kurtulacağımı ümidederek acele hesap gördüm. Dışarıda ince bir yağmur yağıyordu ve gökyüzü kapahydı. Şehrin bol ışıklarının kızıl aksini tepemizdeki alçak bulutlarda seyretmek mümkündü. Kurfürstendamm dedikleri geniş ve uzun caddeye geldim. Burada sema büsbütün aydınlık bir hal alıyor, yüzlerce metre yukarıdan' dökülen yağmur taneleri bile turuncu bir renge boyanıyordu. Caddenin iki tarafı gazinolar, sinemalar, tiyatrolarla kaplı idi. Kaldırımlarda, yağmura rağmen hiç istiflerini bozmıyan insanlar geziniyorlardı. Mânasız ve birbiriyle alâkası olmıyan birtakım şeyler düşünerek ağır ağır yürüyordum. Sanki kafama gelmekte ısrar eden bir fikri uzaklaştırmak istiyordum. Her tabelâyı okuyor, her ışık reklâmını tetkik ediyordum. Kilometrelerce uzayan bu caddede böylece birkaç kere gidip geldim. Sonra sağa saparak Wittenberg meydanına doğru yürüdüm.

Burada Ka De We dedikleri büyük bir mağazanın önündeki kaldırımlarda, ayaklarına kırmızı çizmeler giyip kadınlar gibi yüzlerini boyıyarak dolaşan birtakım delikanlılar, gelip geçenlere davet eden gözlerle bakıyorlardı. Saatimi çıkardım. On biri geçiyordu. Demek vakit

bu kadar ilerlemişti. Adımlarım birdenbire süratlendi, oralara yakın bulunan Nollendorf meydanının yolunu tuttum. Bu sefer nereye gittiğimi gayet iyi biliyordum. Dün akşam «Kürk Mantolu Madonna» ya orada ve tam bu sıralarda raslamıştım. Meydan boştu. Cenup tarafındaki büyük tiyatro binasının önünde bir polis dolaşıyordu. Karşıya gelen sokağa girdim ve bir gece evvel Frau van Tiedemann ile sarmaş dolaş durduğumuz yere geldim. Sanki aradığım insan birdenbire peyda oluverecekmiş gibi gözlerimi ilerideki elektrik direğinin altına diktim. Dün akşam gördüğümün bir hayal, sarhoş kafamın bir vehmi olduğunu kendime bu kadar telkin ettiğim halde işte şimdi burada onu, o kadını, belki de o hayali bekliyordum. Sabahtan beri kurduğum binanın yerinde yeller esiyordu. Ben gene eskisi gibi dünyadan uzak ve daima tasavvurlarının ve iç dünyamın bir oyuncağı idim.

Tam bu sırada meydanın ortasından geçip bulunduğum sokağa doğru gelen bir insan gördüm. Oradaki evlerden birinin kapı aralığına gizlenerek beklemiye başladım. Başımı uzatıp baktığım zaman, kısa ve sert adımlarla bu tarafa yaklaşan kürk mantolu kadını tanıdım. Bu sefer yanılmama imkân yoktu. Sarhoş değildim İskarpinlerinin çıkardığı kuru sesler, tenha sokağın iki tarafındaki evlere çarpıp aksediyordu. Kalbim ufalıyormuş gibi ağrımıya ve müthiş bir süratle çarpmıya başladı. Ayak sesleri adamakıllı yaklaşmıştı. Sokağa sırtımı vererek, kapı ile oynuyordum. Gûya açıp içeri girecekmiş gibi bir tavır almış ve eğilmiştim. Ayak sesleri tam arkama gelince, düşmemek ve küçük bir feryat koparmamak için büyük bir gayret sarfettim ve yanıbaşımdaki duvarı tuttum. Kadın yoluna devam etti, ben olduğum yerden çıkarak, onu tekrar gözden kaybetmek korkusiyle, pek yakından takibe başladım. Yüzünü görmemiştim. Onunla karşılaşmaktan bu kadar korktuğum halde şimdi beş altı adım arkasından yürüyordum. Kadın bunu farketmez görünüyordu.

Beni görmesi ihtimali karşısında saklanacak yer aradığıma göre ne diye buraya gelmiş ve yolunu beklemiştim? Şimdi ne diye arkasından gidiyordum? Acaba o muydu? Gecenin herhangi bir saatinde bir sokaktan geçen bir kadının ertesi akşam gene ayni yerden geçmesi icabettiğine nereden hükmediyordum?. Bütün bu suallere cevap verecek halde değildim. Hiç eksilmiyen bir çarpıntı ile arkasından gidiyor ve birdenbire geriye bakıp beni görmesi ihtimalini düşündükçe daha çok heyecanlanıyordum... Başım önümde, asfalt kaldırımdan başka hiç bir şey görmeden, ayak seslerini takibederek yürüyordum. Birdenbire bu sesler kesildi. Olduğum yerde kaldım. Başımı daha çok eğerek bir mahkûm gibi bekledim. Kimse bana yaklaşmadı, kimse: «Niçin arkamdan geliyorsunuz?» demedi. Ancak birkaç saniye sonra, bulunduğum yerin caddenin diğer kısımlarından daha aydınlık olduğunu farkettim.

Yavaşça gözlerimi kaldırdım: Ortada kadın filân yoktu. Birkaç adım ileride, kapısı elektriklerle aydınlatılmış, oldukça meşhur bir kabare vardı. Sokağa doğru fırlamış kocaman bir lehvanın üzerinde mavi ampullerle yazılmış «Atlantik» kelimesi bir yanıp bir sönüyordu ve vazının alt tarafında gene ampullerden yapılmış, deniz dalgalarına benziyen şekiller vardı. Kapıda duran sırmalı elbiseli, kırmızı kasketli, iki metre kadar boylu bir adam eğilerek beni içeri davet etti. Kadının buraya girdiğini anladım ve tereddüt etmeden adama sokuldum:

«Biraz evvel önümde yürüyen kürk mantolu kadın buraya mı girdi?»

Kapıcı bir kere daha eğilerek:

«Evet!» dedi.

Yüzünde pek mânalı bir tebessüm vardı. Zihnimden birdenbire, bu kadının buranın daimî müşterilerinden biri olması ihtimali geçti. Her akşam ayni saatte gelişi bunu

gösteriyordu. Derin ve rahat bir nefes alarak paltomu çıkardım ve salona girdim.

İçerisi kalabalıktı. Ortada, çukurda, yuvarlak bir dans yeri; karşıda bir orkestra, kenarlarda yüksek ve kuytu localar vardı. Bunların yarısından çoğunun perdeleri kapalı idi, içindeki çiftler arasıra dans etmek için meydana çıkıyor, sonra tekrar localarına girerek perdelerini çekiyordu. Henüz kimse tarafından tutulmamış olduğu anlaşılan bir tanesine gidip oturdum. Bir bira söyledim. Çarpıntım geçmişti. Hiç acele etmiyen gözlerle etrafıma baktım. Onu, kürk mantolu kadını, haftalardanberi uykumu kaçıran insanı, yanında yaşlı veya genç bir hovarda ile bu masalardan birinde bulacağımı ve bu kadar büyük bir ehemmiyet, bu kadar derin bir mâna verdiğim kadının nefsini nasıl pazara çıkardığını görünce bütün boş hulyalarımdan kurtulacağımı ümidediyordum. Dans mahallinin etrafındaki masalarda yoktu. Her halde localardan birine girmişti. Acı acı güldüğümü hissettim. İnsanlara olduklarından başka gözlerle bakmakta ısrar edişime içerliyordum. Yirmi dört yaşına geldiğim halde hâlâ çocukluğumun saflığından kurtulamamıştım. Basit, hattâ belki de hiç güzel olmıyan bir resim bende ne müfrit intıbalar bırakmış, ne geniş ümitler doğurmuştu. O soluk insan yüzüne kitaplar dolduracak kadar çok mânalar vermiş, onda, hakikatte asla mevcud olmıyan vasıflar bulmuştum. Halbuki o, birçok genç kadınlar gibi, böyle eğlence yerlerinde âdi zevkler peşinde koşuyordu. Benim o kadar hürmetle seyrettiğim yaban kedisi kürkü de, her halde buralardaki hizmetlerinin bedeli idi.

Perdeleri kapalı duran locaları sıra ile göz hapsine alarak içindekileri tanımıya karar verdim; yarım saat sonra bu mahrem köşelerin ateşli çiftlerini tamamen bellemiştim. Kürk mantolu kadının bunlardan birinde olmadığı muhakkaktı. Herkesin merakını uyandırmağı da göze alarak, perdeler açılıp kapandıkça, dikkatle içeri bakıyor-

dum. Hiç birinde tek veya çift olarak oturan ve dansa çıkmıyan kimse yoktu.

Tekrar üzüntülü bir tereddüde düştüm. Acaba bu akşam da yanlış mı görmüştüm? Öyle bir kürkü Berlinde yalnız bir kadın giymiyordu ya? Zaten yüzünü de görmemiştim. Bir akşam evvel sarhoş halimde, alaycı bir tebessümle bana gözlerini diken bir kadını yürüyüşünden tanımama imkân var mıydı? Bakalım dün akşam onu sahiden görmüş müydüm? Yoksa her şey, bu sabahtan beri tefsir ettiğim gibi bir hayalden mi ibaretti? Kendimden korkmıya başladım. Bana ne oluyordu? Bir tablonun bu kadar tesiri altında kalmak... Sonra oradaki kadının gece vakti karşıma çıktığını zannetmek, sonra ayak seslerine ve kürküne göre hüküm vererek rasgele bir kadının peşine düşmek... Hemen çıkıp gitmekten ve kendimi sıkı bir kontrol altına almaktan başka çare yoktu.

Salon birdenbire karardı. Yalnız orkestranın bulunduğu yerde hafif bir ışık vardı. Dans edilen yer boşalmıştı. Biraz sonra ağır bir müzik başladı. Sazların arkasından doğru ince bir keman sesi duyuldu. Ses yavaş yavaş yaklaşıyordu. Beyaz ve çok dekolte bir tuvalet giymiş olan genç bir kadın, keman çalmakta devam ederek, aşağıya indi. Gayet alçak, fakat erkek sesine yakın bir alto ile o zamanın modası olan şarkılardan birini söylemiye başladı. Bir projektör, yerde yumurta şeklinde bir daire çizerek, sanatkârı aydınlatıyordu.

Derhal tanıdım. Artık bütün tereddütlerim, bin bir türlü mânasız tahminlerim uçup gitmişti. İçimi tekrar bir burkulma sardı. Onun burada, etrafına bu kadar yalandan tebessümler saçmıya, bu kadar istemeden şuh cilveler yapmıya mecbur kalarak çalışması bana pek hazin geldi.

Resimde gördüğüm kadını her vaziyette, hattâ kucaktan kucağa dolaşırken tasavvur etmek mümkündü. Fakat onu böyle göreceğimi aklıma getiremezdim. Bu halinde,

zihnimde yaşattığım mağrur, müstağni, kuvvetli iradeli kadınla kıyas edilemiyecek kadar sarih bir zavallılık vardı.

«Onu demin zannettiğim gibi erkeklerle beraber, sarhoş olup içer, dans eder ve öpüşürken görsem daha iyi idi!» diye düşündüm. Çünkü bunları ne de olsa istiyerek yapacaktı. Kendini unutarak, kapıp koyuvererek yapacaktı. Fakat şimdi yapmakta olduğu bu işi asla istemediği meydandaydı. Keman çalışında hiçbir fevkalâdelik yoktu ve sesi ancak kendiliğinden güzel, daha doğrusu tesirli idi. Sarhoş bir oğlan çocuğunun ağzından dökülür gibi, şikâyetle titriyen şarkılar söylüyordu. Yüzünde yamama gibi duran gülümseme, ortadan kaybolmak için küçük bir fırsat bekliyor gibiydi, nitekim masalardan birine eğilip müşterilere doğru baygın birkaç nağme fırlattıktan sonra diğer masaya giderken çehresi bir an için ciddileşiyor, aynen resminde gördüğüm ifadeyi alıyordu. Dünyada bana hiç bir şey, tabiattan melûl bir insanın zorla gülmiye çalışması kadar acı gelmemiştir. Yaklaştığı masalardan birinde oturan genç ve sarhoş bir erkek yavaşça iskemlesinden kalkarak onu çıplak sırtından öptü. Kadının yüzünden, yılan sokmuş gibi bir buruşma ve vücudundan, buz gibi bir ürperme geçti, fakat bu pek kısa, belki bir saniyenin dörtte birinden daha az bir zaman sürdü. Sonra doğrulup gülümsiyerek erkeğe baktığını ve gözleriyle âdeta: «Oh, ne iyi yaptınız!» demiye çalıştığını, ve yanındakinin bu hareketine sinirlenmiş görünen, erkeğin masa arkadaşı kadına gözlerini çevirerek: «Hoş görün efendim, erkekler bize karşı böyle şeyleri yapmakta serbesttirler!» demek istiyen bir ifade ile başını salladığını gördüm.

Her şarkıdan sonra birkaç alkış duyuluyor ve kadın başiyle orkestraya başka bir şey çalmasını işaret ediyordu. Sonra ayni kalm ve şikâyet dolu sesiyle diğer bir şarkıya başlıyor, beyaz eteklerinin altında kaybolan ayaklarını parkelerin üzerinde sürüyerek masadan masaya ilerliyor ve birbirinin boynuna sarılmış duran sarhoş çiftlerin ba-

şucunda, veya içinde neler olup bittiği görülmiyen locaların kapalı perdeleri önünde, başını kemana yaslıyarak, pek usta olmıyan parmaklarını tellerde dolaştırıyordu.

Benim masama yaklaştığını görünce büyük bir telâşa düştüm. Ona nasıl bakacağımı, ne yapacağımı bilmiyordum. Sonra bu halime güldüm. Dün gece yarısı karanlık bir sokakta gördüğü bir adamı tanımasına imkân var mıydı? Ben onun için her hangi bir delikanlıdan, buraya eğlenmiye ve eğlence arkadaşı bulmıya gelmiş bir müşteriden başka ne olabilirdim ki? Buna rağmen başımı önüme eğmiştim. Onun, yerde sürünmekten uçları tozlanmış eteğini ve bunun altından burnu bir parça dışarı çıkan beyaz, dekolte iskarpinini gördüm. Çorapsızdı. Ayağının üst tarafında, parmaklarının başladığı yerde, projektörün donuk beyaz ışığına rağmen pembeliği belli olan, bir parmak eninde küçük bir kısım vardı. Gözlerim buraya ilişince bütün vücudünu çıplak görmüş gibi bir ürperme ve hicap ile gözlerimi yukarı kaldırdım. Dikkatle bana bakıyordu. Şarkı söylemiyor, yalnız keman çalıyordu. Yüzünde o eğreti gülümseme yoktu. Bakışlarımız karşılaşınca gözleriyle beni dostça selâmladı. Evet, hiç mübalâğaya kaçmadan, hiç sırıtmadan, eski bir dost gibi beni selâmladı. Bunu sadece gözlerini bir kere açıp kapamakla, fakat yanılınama imkân vermiyecek kadar sarih bir şekilde yaptı. Sonra güldü. Bütün yüzüne yayılan, açık, temiz, yalansız bir gülüşle güldü. Eski bir dosta güler gibi güldü... Bir müddet çaldıktan ve beni bir kere daha, bu sefer gözleri ve başiyle selâmladıktan sonra başka masalara gitti.

Yerimden fırlıyarak boynuna sarılmak ve onu ağlıya ağlıya öpmek için müthiş bir arzu duydum. Hayatımda hiç bu kadar mesudolduğumu, içimin bu kadar genişlediğini hatırlamıyordum. Bir insanın diğer bir insanı, hemen hemen hiç bir şey yapmadan, bu kadar mesudetmesi nasıl mümkün oluyordu?. Ahbapça bir selâm ve temiz bir gülüş... Ve ben bu anda başka hiç bir şey istemiyordum.

Dünyanın en zengin adamıydım. Gözlerimle onu takibederek mırıldanıyordum: «Sana teşekkür ederim... Teşekkür ederim!..» Ve sergideki resmi seyrederken düşündüklerimin doğru çıktığını görmekle memnun oluyordum. O aynen benim tasavvur ettiğim gibi idi... Başka türlü olsa bana böyle tanıdık gözlerle bakar, selâm verir miydi?

Bir aralık içimden cız diye bir şüphe geçti: Acaba beni birine mi benzetti? dedim. Yoksa dün akşam sokakta kepaze bir halde gördüğü bu çehre kendisine yabancı gelmediği ve beni nereden tanıdığını da bir türlü hatırlıyamadığı için ihtiyata riayet olsun diye mi selâmladı? Fakat yüzünde en küçük bir tereddüt, hâfızasını araştırdığına delâlet edecek bir dalgınlık yoktu... Tam bir emniyetle gözlerimin içine bakmış, sonra gülmüştü. Ne olursa olsun onun bana bu yakınlığı göstermesi beni dünyanın en bahtiyar insanı haline getirmiye yetiyordu. Yüzümde hayatlarından memnun insanların o küstah ve rahat gülüşiyle masamda oturuyor, önüme, etrafıma ve şimdi salonun öteki başına gitmiş olan genç kadına bakıyordum. Koyu renkli, dalgalı ve kısa saçları ensesine dökülmüştü. Çıplak kolları hareket ettikçe beli hafifçe sağa, sola bükülüyor, sırtında ince adale kıpırdamaları oluyordu.

Son şarkısını söyledikten sonra hızlı adımlarla orkestranın arkasında kayboldu, ışıklar tekrar yandı. Ben saadetimin neşesi içinde, hiç bir şey düşünmeden bir müddet durdum. Sonra, «Şimdi ne yapmalı?» diye kendi kendime sordum. Hemen dışarı çıkıp kapının önünde onu beklemeli miydim?... Ne maksatla?... Onunla bir kelime bile konuşmadığım halde, yolunu bekleyip:

«Size evinize kadar refakat edebilir miyim?» dersem hakkımda ne hüküm verirdi?. Bana bir parça alâka göstermesine böyle en beylik bir zampara cümlesiyle mi mukabele edecektim?

En kibar hareketin, hemen çıkıp gitmek ve yarın akşam gene gelmek olduguna hükmettim. Yavaş yavaş ah-

baplığı ilerletirdim... Bir gece için bu kadarı çoktu bile... Zaten küçüklüğumden beri saadeti israf etmekten korkar, bir kısmını ilerisi için saklamak isterdim... Bu hal gerçi birçok fırsatları kaçırmama sebebolurdu, fakat fazlasını istiyerek talihimi ürkütmekten her zaman çekinirdim.

Garsonu çağırmak için etrafıma bakındım. Gözlerim orkestranın arasından geçerek salona doğru gelen kadına ilişti. Elinde kemanı yoktu. Hızlı hızh yürüyordu. Benim bulunduğum tarafa yaklaştığını görünce etrafıma bakındım... Bana, benim masama geliyordu. Biraz evvelki gibi ahbapça gülüyordu. Önümde durdu ve elini uzatarak:

«Nasılsınız?» dedi.

Ancak bu anda şaşkınlığımdan bir parça kurtuldum ve ayağa kalkmağı akıl ettim.

«Teşekkür ederim... İyiyim!...»

Karşımdaki iskemleye oturdu. Yanaklarına dökülen saçlarını geri atmak için başını silkti, sonra gözlerini bana dikerek:

«Bana dargınsınız galiba?» dedi.

Büsbütün şaşırdım. Ne demek istediğini anlamadığım için, aklıma bir sürü münasebetsiz ihtimaller geliyordu.

«Hayır,» dedim. «Ne münasebet!»

Sesi hiç yabancı değildi. Yüzünün her hattını ezbere bilişim, hattâ onda, hakikatte mevcut olandan çok daha fazla mânalar buluşum tabiî idi.

Resmini günlerce seyrederek kafama nakşetmiş, sonra bu tasviri, Madonna tablosiyle adamakıllı ikmal etmiştim. Fakat sesi... Bunu herhalde bir yerde duymuş olacaktım. Belki çok uzak zamanlarda, çocukluğumda... Belki de sadece hayalimde.

Bunları düşünmekten kurtulmak için bir hareket yaptım. Mademki o karşımda idi ve benimle konuşuyordu, artık başka şeylerle meşgul olmak lüzumsuz ve mânasızdı.

Kadın tekrar sordu:

«Demek dargın değilsiniz... Peki ama niçin bir daha hiç gelmediniz?»

Eyvah... Beni hakikaten başka birine benzetmişti... «Beni nereden tanıyorsunuz?» diye sormak için dudaklarımı kımıldattım. Pek de dürüst olmıyan bir düşünce ile bundan vazgeçtim. Ya bu sualim üzerine yanıldığını anlar, kısa bir itizar ile kalkıp giderse?

Bu harikulâde güzel rüya nekadar çok devam ederse o kadar iyi idi. Onu kesmiye, yarım bırakmıya, hakikat pahasına da olsa uyanmıya hakkım yoktu.

Kadın benim cevap vermediğimi görünce başka bir suale geçti:

«Annenizden mektup alıyor musunuz?»

Bir saniyeden daha az süren müthiş bir şaşkınlıktan sonra iskemleden fırladım. Onun ellerini yakalıyarak:

«Ah Yarabbi, o sizdiniz ha?» diye bağırdım. Herşeyi anlamıştım. Bu sesi nereden tanıdığımı hatırlıyordum.

Kadın berrak bir kahkaha attı:

«Çok acayip bir çocuksunuz!» dedi.

Bu kahkahayı da hatırladım. Sergide o resmin karşısında dalgın dalgın otururken yanıma gelip bu resimde ne bulduğumu soran, «Anneme benziyor!» dediğim zaman! «Sizde annenizin resmi yok mu?» diyerek kahkahayla gülen kadın buydu... Onu o zaman nasıl olup da tanıyamadığımı bir türlü anlamıyordum. Tablo, aslını görmek kudretini gözlerimden alacak kadar mı beni sarmişti?

«Fakat siz, o zaman hiç o resme benzemiyordunuz!» diye mırıldandım.

«Nereden biliyorsunuz?» dedi. «Yüzüme bakmadınız ki!»

«Hayır, zannetmem... Nasıl olur?»

«Evet, birkaç kere baktınız... Ama nasıl?... Sanki görmemek için!...»

Sonra, hâlâ avuçlarımın içinde duran ellerini çekerek:

«Arkadaşlarımın yanına döndüğüm zaman, beni tanımadığınızı söylemedim» dedi. «Yoksa size çok gülerlerdi!»

«Teşekkür ederim!»

Biraz düşündü; gözlerinden bir bulut geçti; birdenbire ciddileşerek:

«E, hâlâ öyle bir anneniz olmasını istiyor musunuz?» dedi.

İlk anda hatırlamıyarak durdum. Sonra süratle cevap verdim:

«Tabii... Tabii... Hem nasıl!»

«O zaman da aynen böyle söylemiştiniz!»

«Belki...»

Tekrar güldü.

«Fakat ben sizin anneniz olabilir miyim?»

«O, hayır, hayır!»

«Belki ablanız!»

«Kaç yaşındasmız?»

«Böyle şey sorulur mu? Ama neyse, yirmi altı!... Siz?»

«Yirmi dört!»

«Gördünüüz mü? Ablanız olabilirim!»

«Evet...»

Bir müddet sustuk... Kafamın içinde ona söylenecek ucsuz bucaksız şeyler bulunduğunu hissediyordum, senelerce söylense bitmiyecek şeyler... Fakat hiçbiri şu anda aklıma gelmiyordu. O da, bir şey demeden önüne bakıyordu. Sağ dirseğini masaya dayamıştı. Eli beyaz örtünün üzerine şöylece bırakılıvermişti. Küçük, uclara doğru sivrilen ve kemiklerinin gayet ince olduğu hissini veren parmakları vardı ve bunların ucu, üşümüş gibi, kırmızı idi. Biraz evvel avucumda tuttuğum ellerinin hakikaten soğuk olduğunu hatırladım. Aklımca bundan istifade etmek istiyerek:

«Elleriniz nekadar soğuktu!» dedim.

Tereddütsüz cevap verdi:

«Isıtın!» Ve her ikisini birden uzattı.

Yüzüne baktım. Gözleri hâkim ve iradeli idi. İlk defa konuştuğu bir adama ellerini terketmekte hiçbir fevkalâdelik bulmuyor gibiydi. Acaba?.. Hep ayni münasebetsiz ihtimaller aklıma geliyordu. Bir şeyler söyliyerek bunları kafamdan uzaklaştırmak için:

«Sizi sergide tanıyamamakta bir parça da mazurdum!» dedim. «O kadar neşeli, hattâ alaycı idiniz ki... Sonra, nasıl söyliyeyim, her haliniz tablodakinin aksine idi... Saçlarınız kısa... Eteğiniz de kısa ve elbiseniz daracıktı... Âdeta koşar gibi, hoplar gibi yürüyordunuz... Sizi, münekkitlerin «Madonna» dedikleri o ağırbaşlı, düşünceli, hattâ biraz da kederli tabloya benzetmek herhalde güç bir şeydi... Ama hayret ediyorum... Demek çok dalgınmışım!»

«Evet, çok... Sizi sergiye ilk geldiğiniz günden beri hatırlıyorum. Canınız sıkılmış gibi dolaşırken birdenbire benim portremin önünde durdunuz... Öyle garip bir dikkatle bakmıya başladınız ki, gelip geçenlerin bile tuhafına gitti. Ben de ilk anda resmi bir tanıdığınıza benzettiğinizi zannetmiştim. Sonra her gün gelmiye başladınız... Kolayca anlıyabileceğiniz bir meraka düştüm. Birkaç kere yanınıza sokularak tabloyu sizinle beraber, âdeta başbaşa seyrettim. Siz hiçbir şeyin farkında değildiniz, gözlerinizi arasıra, rahatınızı bozan bu seyirciye çevirdiğiniz halde tanımıyordunuz. Bu dalgınlığınızda garip bir cazibe vardı... Söylediğim gibi merak da ediyordum... Nihayet yanınıza sokulup konuşmıya karar verdim. Diğer ressam arkadaşlar da sizi merak ediyorlardı... Onlar da ısrar ettiler... Fakat keşki yapmasaydım... Sizi tamamen kaybettik... Bir daha sergiye gelmediniz!»

«Benimle eğleneceklerini zannetmiştim!» dedim. Fa-

kat derhal pişman oldum. Bu sözümden alınabilirdi. Halbuki o:

«Evet, hakkınız var!» diye cevap verdi.

Sonra, bir şey arıyormuş gibi gözlerini yüzümde gezdirerek:

«Berlinde yalnızsınız değil mi?» dedi.

«Ne gibi?»

«Yani... Yalnız işte... Kimsesiz... Ruhan yalnız... Nasıl söyliyeyim... Öyle bir haliniz var ki...»

«Anlıyorum, anlıyorum... Tamamen yalnızım... Ama Berlinde değil... Bütün dünyada yalnızım... Küçükten beri...»

«Ben de yalnızım...» dedi. Bu sefer benim ellerimi kendi avuçlarının içine alarak: «Boğulacak kadar yalnızım!» diye devam etti, «hasta bir köpek kadar yalnız...»

Parmaklarımı adamakıllı sıkarak biraz yukarı kaldırdı ve sonra masanın üstüne vurdu:

«Sizinle arkadaş olabiliriz!» dedi. «Siz beni yeni tanıyorsunuz, fakat ben sizi on beş yirmi gün tetkik ettim... Herkese benzemiyen bir haliniz var... Evet, sizinle gayet iyi arkadaş olabiliriz...

Garip garip yüzüne baktım. Ne demek istiyordu? Bir kadın, bir erkeğe bu şekilde ne teklif edebilirdi? Hiçbir şey bilmiyordum. Hiç tecrübem yoktu ve insanları hiç tanımıyordum.

O bunu farketmişti. Yüzünde, fazla ileri gitmiş olmaktan, yanlış anlaşılmaktan korkan bir insanın endişesiyle:

«Sakın siz de başka erkekler gibi düşünmeyin...» dedi. «Sözlerime başka mânalar vermiye kalkmayın... Ben hep böyle apaçık konuşurum... Bir erkek gibi... Zaten bir çok taraflarım erkeklere benzer... Belki de bunun için yalnızım...»

Beni baştan aşağı uzun zaman süzdü. Birdenbire:

«Sizde de biraz kadınlık var...» dedi. «Şimdi farkına

varıyorum... Belki de bunun için ilk gördüğüm andan itibaren sizde hoşuma giden bir şey bulduğuma hükmettim... Sizde genç kızlara mahsus bir hal var...»

Annemden ve babamdan çok dinlediğim bu lâfı böyle ilk defa konuştuğum bir insandan duymak beni şaşırttı ve üzdü... O sözüne devam ederek:

«Dün akşamki halinizi unutamıyacağım!» dedi. «Bütün gece aklıma geldikçe güldüm... Namusunu müdafaa etmek istiyen masum bir genç kız gibi çırpınıyordunuz. Halbuki Frau van Tiedemann'dan kurtulmak pek kolay değildir.»

Hayretle gözlerimi açarak:

«Tanıyor musunuz?» dedim.

«Nasıl tanımam, akrabamdır! Dayımın kızı... Ama şimdi dargınız... Ben değil... Annem görüşmek istemiyor; bu halleri yüzünden... Kocası avukattı. Umumî Harpte öldü... Şimdi, annemin tabiriyle, «uygunsuz» bir hayat sürüyor... Ama bize ne?... Dün akşam ne oldu? Kurtulabildiniz mi? Nereden tanışıyorsunuz?»

«Ayni pansiyonda oturuyoruz. Dün akşam bir tesadüf sayesinde yakamı kurtardım, Bizim pansiyonda dayızadenizle yakından alâkadar olan bir Herr Döppke var, onunla karşılaştık.»

«Evlenseler bari.»

Bu cümle ile bahsi kapatmak istediğini anladım. Bir müddet sustuk. İkimiz de belli etmeden birbirimizi tetkik etmek istiyor ve bu sırada gözlerimiz karşılaşıverince, «Gördüklerimden memnunum.» demek istiyen tasvipkâr bir gülümseme ile bakışmakta devam ediyorduk.

Sükûtu ilk bozan ben oldum:

«Demek bir anneniz var?.»

«Sizin gibi!»

Mânasız bir şey sormuş gibi sıkıldım. O bunu farkederek sözü değiştirdi:

«Sizi burada ilk defa görüyorum!»

«Evet. Böyle yerlere hiç gelinemiştim... Yalnız bu akşam...»

«Bu akşam?»

Bütün cesaretimi toplıyarak:

«Sizin arkanızdan geldim!» dedim.

Biraz şaşırdı:

«Kapıya kadar peşimden gelen siz miydiniz?»

«Evet. Demek farkına vardınız!»

«Tabii... Bir kadın böyle şeylerin farkına varmaz olur mu?»

«Fakat arkanıza bakmadınız!»

«Hiçbir zaman dönüp bakmam...»

Bir müddet sustu. Bir şeyler düşündü, sonra çapkınca bir gülüşle:

«Bu da benim bir nevi eğlencemdir!» dedi. «Sokakta birisinin arkamdan geldiğini hissettim mi bütün tecessüsümü yenerek, başımı çevirmemekte ısrar ederim ve bu sırada kafamdan birçok ihtimaller geçiririm: Peşimdeki genç olabilir, ihtiyar ve çökmüş bir kadın avcısı olabilir, zengin bir prens, fakir bir talebe, hattâ sarhoş bir serseri de olabilir. Adımlarının çıkardığı sesten kim olduğunu tayin etmiye çalışırım ve bu şekilde, nasıl geldiğimi anlamadan yol bitiverir... Demek bu akşam sizdiniz ha?.. Halbuki ben müteredditadımlarınızdan yaşlı ve evli bir adam zannetmiştim.»

Birdenbire gözlerimin içine bakarak:

«Yolumu mu beklediniz!» dedi.

«Evet.»

«Bu akşam da ayni yerden geçeceğimi nasıl tahmin ettiniz? Burada çalıştığımı biliyor muydunuz?»

«Hayır, fakat ne bileyim... Belki dedim... Hattâ belki de demedim, farkında olmadan ayni saatte kendimi orada buldum... Sonra siz geçerken, beni görürsünüz diye korkumdan bir kapı aralığına saklandım.»

«Haydi gidelim... Yolda konuşuruz...»

Benim şaşkınlığımı görünce sordu:

«Beni evime kadar götürmek istemez misiniz?»

Derhal yerimden fırladım. Bu hareketim onu güldürdü:

«Acele etmeyin, dostum.» dedi. «Daha gidip elbisemi değiştireceğim. Siz beş dakika sonra kapının önünde beni bekleyin!»

Çabucak kalktı. Sağ eliyle eteğini toplıyarak hızlı adımlarla orkestranın arkasında kayboldu. Giderken gene yüzüme bakmış, o harikulâde gözlerini kırk yıllık bir dost gibi kırparak beni selâmlamıştı.

Garsonu çağırıp hesap gördüm. Birdenbire açılmış, cesaretlenmiştim. Uzun yapraklı bir defterin üzerine birkaç rakam yazan adamın yüzüne, «Saadetimi farketmiyor musun a sersem!» der gibi dik dik bakıyor, henüz salonu terketmemiş olan müşterileri, hattâ orkestrayı, gülerek selâmlamak için kuvvetli bir arzu duyuyordum. İçimde birdenbire bütün insanlarla sarmaş dolaş olmak, uzun yıllar birbirinden ayrı kaldıktan sonra nihayet kavuşan dostlar gibi coşkun bir muhabbetle herkesi öpmek arzusu vardı.

Yerimden kalktım. Geniş, rahat, kendinden emin adımlarla yürüdüm ve birkaç ayak merdiveni bir defada atlıyarak gardroba gittim. Böyle hovardalıklar hiç âdetim olmadığı halde, paltomu veren kadına bir mark bıraktım. Kapının önünde derin bir nefes alarak etrafıma bakındım. Tepemdeki Atlantik yazısı sönmüş, deniz dalgaları görünmez olmuştu. Gökyüzü açıktı ve garpta, ufka yaklaşmış bulunan ince bir hilâl vardı.

Arkamda yavaş bir ses:

«Çok beklediniz mi?» dedi.

«Hayır... Şimdi çıktım!» diye cevap verdim ve döndüm.

O, karşımda duruyor, bir karar vermeden düşünen

insanlar gibi gözlerini kırpıştırıyordu. Nihayet dudaklarını hafifçe kıpırdatarak:

«Siz sahiden iyi bir insana benziyorsunuz!» dedi.

Bütün cesaretim, serbestliğim, o gelir gelmez uçup gitmişti. İçimden, ona teşekkür etmek, ellerine sarılarak öpmek arzusu geçtiği halde, ancak duyulur duyulmaz bir sesle:

«Bilmem!» diyebildim.

Kadın, gayet serbest bir tavırla kolumu yakaladı, öteki eliyle çenemi tuttu, küçük bir çocuğu okşarmış gibi yumuşak bir sesle:

«Oo, siz sahiden bir genç kız gibi mahçupsunuz!» dedi.

Yüzüm tutuşarak önüme baktım. Bir kadının bana bu kadar pervasız muamele edişinden adamakıllı sıkılıyordum. Neyse ki o da ileri gitmedi. Evvelâ çenemi bıraktı, sonra kolumu tutan eli yavaşça yanma düştü. Gözlerimi kaldırınca hayret içinde kaldım. Karşımdakinin yüzünde de müthiş bir şaşkınlık, hattâ bir utanma vardı. Boynundan yanaklarına doğru bir kırmızılık yayılıyordu. Gözleri yarı kapalıydı ve bana bakmaktan çekiniyordu. Aklımdan derhal bir sual geçti: «Neden böyle yapıyor? Kendisinin böyle bir kadın olmadığı muhakkak... Fakat neden böyle yapıyor?»

Düşüncelerimi tahmin etmiş gibi:

«Ben böyleyim işte!» dedi. «Ben garip bir kadınım... benimle ahbaplık etmek isterseniz birçok şeylere tahammüle mecbur kalacaksınız... Çok mânasız kaprislerim, birbirine uymaz saatlerim vardır... Hulâsa arkadaş olduğum kimseler için pek müziç ve anlaşılmaz bir mahlûkum...»

Sonra kendini bu kadar fenaladığına kızmış gibi keskin, âdeta kaba bir sesle ilâve etti:

«Ama keyfiniz isterse... Kimseye ihtiyacım yok... Kimseye minnettar olmak, kimsenin dostluğunu, lûtfunu istemek niyetinde değilim... İsterseniz...»

Ben hep ayni yavaş ve korkak sesimle:

«Sizi anlamıya çalışacağım...» dedim. Birkaç adım yürüdük. Yavaşça koluma girdi ve gayet basit şeylerden bahsedermiş gibi renksiz bir sesle konuşmıya başladı:

«Demek beni anlamıya çalışacaksınız? Fena fikir değil... Fakat bana öyle geliyor ki, boşuna emek!. Yalnız bazan iyi bir arkadaş olabileceğimi zannediyorum... Zaman gösterecek... Ufak tefek kavgalar edersem ehemmiyeti yok. Aldırmazsınız.»

Yolun ortasında durdu, sağ elinin şahadet parmağını bir çocuğa uslu durmasını tenbih eder gibi, kaldırıp salladı:

«Şuna dikkat edin ki, benden her hangi bir şey istediğiniz gün her şey bitmiş demektir. Hiç bir şey, anlıyor musunuz, hiç bir şey istemiyeceksiniz...» Sonra meçhul bir düşmaniyle kavga ediyormuş gibi hırçın bir sesle devam etti: «Dünyada sizden, yani bütün erkeklerden niçin bu kadar çok nefret ediyorum, biliyor musunuz? Sırf böyle en tabii hakları imiş gibi insandan birçok şeyler istedikleri için... Beni yanlış anlamayın, bu taleplerin muhakkak söz haline gelmesi şart değil... Erkeklerin öyle bir bakışları, öyle bir gülüşleri, ellerini kaldırışları, hulâsa kadınlara öyle bir muamele edişleri var ki... Kendilerine nekadar fazla ve nekadar aptalca güvendiklerini farketmemek için kör olmak lâzım. Her hangi bir şekilde talepleri reddedildiği zaman düştükleri şaşkınlığı görmek, küstahça gururlarını anlamak için kâfidir. Kendilerini daima bir avcı, bizi zavallı birer av olarak düşünmekten asla vazgeçemiyorlar. Bizim vazifemiz sadece tâbi olmak, itaat etmek, istenilen şeyleri vermek... Biz isteyemeyiz, kendiliğimizden bir şey veremeyiz... Ben bu ahmakça ve küstahça erkek gururundan tiksiniyorum. Anlıyor musunuz? Sizinle, bunun için dost olabileceğimizi zannediyorum. Çünkü halinizde o mânasız kendine güvenme yok... Fakat bilmem... Ne kuzuların ağzından vahşi kurt dişlerinin sırıtdığını gördüm...»

Sözlerinin ortasına doğru tekrar yürümiye başlamıştık. Acele ve sert adımlar atıyordu. Gözlerini kâh yere, kâh gökyüzüne dikerek ve elleriyle işaretler yaparak konuşuyordu. Cümlelerin arasında, sözünü bitirmiş hissini verecek kadar uzun fasılalar bırakıyor ve bu sırada gözlerini tekrar yarı kapıyarak yoluna devam ediyordu.

Bir hayli yürüdük. Gene uzun bir sükûta dalmıştı. Ben de korka korka yanında gidiyor ve susuyordum. Tiergarten civarindaki sokaklardan birinde, üç katlı taş bir binanın önünde durdu.

«Ben burada oturuyorum... Annemle beraber...» dedi «Sözümüze yarın devam ederiz... Fakat oraya gelmeyin... Size o halimle görünmekten memnun olmıyacağımı zannediyorum... Bunu lehinize bir nokta olarak kaydedebilirsiniz... Yarın gündüzün buluşalım... Beraber dolaşırız. Benim Berlinde kendime mahsus gezinti yerlerim vardır. Bakalım hoşunuza yider mi... Haydi şimdilik iyi geceler.. Bir dakika: Hâlâ isminizi bilmiyorum?..»

«Raif!»

«Raif mi?.. Bu kadarcık mi?»

«Hatip zade Raif!»

«A, imkânı yok... Ne aklımda tutabilirim, ne de söyliyebilirim! Sadece Raif desem olmaz mı?»

«Daha memnun olurum!»

«Siz de bana sadece Maria diyebilirsiniz... Söyledim ya, minnet altında kalmak istemem!»

Tekrar güldü; deminden beri birkaç defa ifade değiştiren çehresi tekrar o tatlı, o dost halini aldı. Kolunu uzatarak elimi avucunun içinde sıktı. Bana nedense özür diliyormuş hissini veren yumuşak bir sesle ikinci defa iyi geceler temenni etti, çantasından anahtarını çıkararak arkasını döndü. Ağır ağır uzaklaştım. Beş on adım gitmemiştim ki, arkamdan onun sesini duydum.

«Raif!»

Olduğum yerde geri dönerek bekledim.

«Gelin! Gelin!» dedi. Sesinde kahkahalarını zor zaptediyormuş gibi bir eda vardı. Gayet nazik bir tavır takınarak:

«Size sadece isminizle hitabetmek fırsatını bu kadar çabuk elde ettiğim için bahtiyarım!» diyordu. Kapının önündeki merdivenin üst basamaklarına çıkmış olduğu için başımı kaldırarak yüzüne baktım. Alaca karanlıkta kaldığı için bir şey göremedim. Sözüne devam etmesini bekliyordum. Nitekim hep o gülmeyi andıran sesle, fakat pek ciddî olmıya çalışarak:

«Demek gidiyorsunuz?» dedi.

Yüreğim hoplıyarak bir adım ileri attım. Beni memnun edip etmediğini o anda tayin edemediğim bir ihtimal ve aklıma getirmekten korktuğum bir ümitle:

«Gitmiyeyim mi?» dedim.

O da iki basamak aşağı indi. Şimdi sokak fenerinin vurduğu yüzü gayet iyi görünüyordu. Siyah gözlerini kurnaz bir tecessüsle yüzümde gezdirerek sordu:

«Sizi niçin geri çağırdığımı hâlâ anlamadınız mı?»

Anladım, anladım... İşte geliyorum, diye kollarına atılacaktım. Fakat içimde, bu histen çok daha kuvvetli bir yıkılma, bir şaşkınlık, hattâ bir bulantı duydum. Kıpkırmızı kesilerek önüme baktım. Hayır, hayır! Ben bunu istemiyordum!..

Kadının eli yanaklarımda dolaştı:

« Ne oluyorsunuz? Neredeyse ağlıyacaksınız!.. Siz hakikaten bir ablaya değil, bir anneye muhtaçsınız... Söyleyin bakayım, şimdi benden ayrılıp gidiyordunuz değil mi?»

«Evet!»

«Bir daha beni Anlantik'te aramıyacaktınız... Öyle konuşmuştuk!»

«Evet! Yarın gündüzün buluşacağız!»

«Nerede?»

Aptal aptal yüzüne baktım. Bu hiç aklıma gelmemişti. Yalvarır gibi sordum:

«Beni bunun için mi çağırdınız?»

«Tabii... Siz sahiden başka erkeklere benzemiyorsunuz... Onların ilk işi evvelâ bu cihetleri sağlama bağlamaktır. Siz başınızı alıp gidiyorsunuz... Aradığınız insan daima bu geceki gibi, istediğiniz yerde yolunuza çıkmaz ki...»

Ruhumdan ezici bir şüphenin kalktığını hissettim. Onunla alelâde bir çapkınlık macerası yaşamaktan korkuyordum. Bunu yapamazdım. Kürk Mantolu Madonnayı bu halde görmektense, onun tarafından aptal, acemi yerine konmayı tercih ederdim. Fakat bu ihtimal de üzücü idi. Ayrıldıktan sonra arkamdan güleceğini, saflığımla, cesaretsizliğimle alay edeceğini düşünmek, bütün insanlara büsbütün arkamı dönmemi, herkesten ümidimi keserek tamamen kendi içime kapanmamı icabettirecek kadar ağır neticeler verebilirdi.

Fakat şimdi gönlüm rahattı. Birkaç dakika evvelki edepsizce şüphelerimden dolayı büyük bir utanma ve karşımdaki kadına karşı da, beni bu şüphelerden kurtardığı için, büyük bir minnettarlık duyuyordum. Umulmaz bir cesaretle kendimi toplıyarak:

«Siz harikulâde bir kadınsınız!» dedim.

«Acele etmeyin... Hele benim hakkımda hüküm verirken çok ihtiyatlı olun!»

Ellerine sarıldım ve öptüm. Galiba gözlerim yaşarmıştı. Bir an kadar onun yüzünün bana yaklaştığını, gözlerinin, o zamana kadar gördüklerimden çok daha sıcak bir ifadeyle, beni âdeta kucakladığını gördüm. Yüzümün birkaç santim ilerisine kadar yaklaşan bu saadet karşısında kalbim duracak gibi oldu. Fakat o birdenbire ve oldukça sert bir hareketle ellerini çekti ve doğruldu.

«Siz nerede oturuyorsunuz?»

«Lützow caddesinde!»

«Uzak değilmiş!... Şu halde yarın öğleden sonra gelin beni buradan alın!»

«Hangi dairede oturuyorsunuz!»

«Ben sizi pencerede beklerim. Yukarı çıkmanıza hacet yok!»

Kapının üzerinde duran anahtarı çevirerek içeri girdi.

Bu sefer süratli adımlarla evin yolunu tuttum. Vücudum bana her zamankinden daha hafif geliyordu. Gözlerimin önünde hep onun hayali vardı. Bir şeyler mırıldanıyor, fakat bunların ne olduğunu bilmiyordum. Dikkat edince onun ismini tekrarladığımı ve bir sürü okşayıcı kelimelerle hep ona hitabettiğimi anladım. Arasıra, zaptetmeme imkân olmıyan kesik ve sessiz kahkahalar atıyordum. Pansiyona geldiğim zaman ufuk aydınlanmıya başlamıştı.

Çocukluğumdan beri belki ilk defa olarak, hayatımın sebepsizliğini ve boşluğunu düşünerek içim ezilmeden, «Bugün de geçti işte... Ve bütün günlerim hep böyle geçecek, sonra ne olacak sanki!» demeden uykuya daldım.

Ertesi gün fabrikaya gitmedim. Saat iki buçuğa doğru Tiergarten'den geçerek Maria Puder'in oturduğu eve yaklaştım. Acaba erken mi? diye kendi kendime soruyordum. Sabaha kadar uykusuz kaldığını, geceki işinin yoruculuğunu düşünerek onu rahatsız etmekten çekiniyordum. İçimde ona karşı tarifi imkânsız bir şefkat vardı. Yatağında nasıl uzandığını, nasıl ağır ağır nefes aldığını, saçlarının yastığa nasıl serildiğini tasavvur ediyor ve hayatta bu manzarayı görmekten daha büyük bir saadet olamıyacağını düşünüyordum.

O zamana kadar bütün insanlardan esirgediğim alâka, hiç kimseye karşı tam mânasiyle duymadığım sevgi sanki hep birikmiş ve muazzam bir kütle halinde şimdi bu kadına karşı meydana çıkmıştı.

Henüz ona dair hiç bir şey bilmediğimi, bütün hükümlerimin tasavvur ve hayallerime dayandığını biliyor-

dum. Bununla beraber, asla aldanmadığıma dair sarsılmaz bir kanaatim vardı.

Hayatım müddetince hep onu aramış, onu beklemiştim. Bütün dikkatini, bütün varlığını bir noktaya biriktirerek her tarafta bu insanı araştıran, her rasgeldiğini bu bakımdan tetkik ede ede âdeta marazî bir meleke ve hassasiyet kesbeden hislerimin yanılmasına imkân var mıydı? Bu hisler şimdiye kadar asla hatâ etmemişlerdi. Bir insan hakkında ilk hükmü onlar verir, sonra aklım, tecrübelerim bunu, ekseriya yanlış olarak, tadil ederdi. Fakat her defasında haklı çıkan gene bu ilk his oluyordu. Hakkında müspet hüküm verdiğim bir insanın zamanla bana fena göründüğü veya bunun aksi olduğu olurdu. O zaman kendi kendime: «Demek ilk intıbaım beni aldatmış!» derdim, lâkin bir müddet sonra, - bu müddet kısa veya pek uzun olabilirdi - ilk hükmümün doğruluğunu, bunun üzerinde mantığın, haricî tesirlerin, veya aldatıcı vakaların yaptığı değişmelerin yalancı ve geçici olduğunu kabule mecbur kalırdım.'

Artık Maria Puder, yaşamak için kendisine kayıtsız ve şartsız muhtacolduğum bir insandı. Bu his ilk anlarda bana da garip geliyordu. Bu yaşıma kadar mevcudiyetinden bile haberim olmıyan bir insanın vücudu birdenbire benim için nasıl bir ihtiyaç olabilirdi? Fakat bu hep böyle değil midir? Birçok şeylere ihtiyacımızı ancak onları görüp tanıdıktan sonra keşfetmez miyiz?... Ben de, o zamana kadarki hayatımın boşluğunu, gayesizliğini sırf böyle bir insandan mahrum oluşumda bulmıya başlamıştım. İnsanlardan kaçışım, içimden geçenlerin en küçük bir parçasını bile etrafıma sezdirmekten çekinişim bana sebepsiz ve mânasız görünürdü. Zaman zaman beni saran hüzünlerin, hayat bıkkınlığının bir ruhî hastalık alâmeti olmasından korkardım. Bir kitabı okurken geçen iki saatin ömrümün birçok senelerinden daha dolu, daha

ehemmiyetli olduğunu farkedince insan hayatının ürkütücü hiçliğini düşünür ve yeis içinde kalırdım.

Halbuki şimdi herşey değişmişti. Bu kadının resmini gördüğüm andan beri geçen birkaç hafta içinde, ömrümün bütün senelerinden daha çok yaşadığımı hissediyordum. Her günüm, her saatim, uyuduğum zamanlar bile dopdoluydu. Bana sadece yorgunluk veren uzuvlarımın değil, ruhumun da yaşamıya başladığını, içimde, haberim olmadan bekleşen üstü örtülü derin tarafların da birdenbire meydana çıkarak bana fevkalâde cazip, kıymetli manzaralar arzettiklerini görüyordum. Maria Puder bana bir ruhum bulunduğunu öğretmişti ve ben de onun, şimdiye kadar rasladığım insanlar arasında ilk defa olarak, bir ruhu bulunduğunu tesbit ediyordum. Muhakkak ki bütün insanların birer ruhu vardı, ama birçoğu bunun farkında değildi ve gene farkında olmadan geldikleri yere gideceklerdi. Bu ruh, ancak bir benzerini bulduğu zaman, ve bize, bizim aklımıza, hesaplarımıza danışmıya lüzum bile görmeden, meydana çıkıyordu... Biz ancak o zaman sahiden yaşamıya, - ruhumuzla yaşamıya başlıyorduk. O zaman bütün tereddütler, hicaplar bir tarafa bırakılıyor, ruhlar birbirleriyle kucaklaşmak için, her şeyi çiğneyerek, birbirine koşuyordu. Bütün çekingenliklerim yok olmuştu. Bu kadının karşısında her şeyimi ortaya dökmek, bütün iyi ve fena, kuvvetli ve zayıf taraflarımla, en küçük bir noktayı bile saklamadan, çırçıplak ruhumu onun önüne sermek için sabırsızlanıyorum. Ona söyliyecek nekadar çok şeylerim vardı... Bunların, bütün ömrümce konuşsam bitmiyeceğini sanıyordum. Çünkü bütün ömrümce susmuş, zihnimden geçen her şey için: «Adam sen de, söyleyip de ne olacak sanki?» demiştim. Eskiden her insan hakkında, hiçbir esasa dayanmadan, sırf mukavemet edilmez bir ilk hissin, bir peşin hükmün tesiriyle nasıl: «Bu beni anlamaz!» demişsem, bu sefer bu kadın için, gene hiçbir esasa dayanmadan, fakat o yanılmaz ilk his-

se tâbi olarak: «İşte bu beni anlar!» diyordum...

Ağır ağır yürürken Tiergarten'in cenup kenarından geçen bir kanala kadar gelmiştim. Buradaki köprünün üzerinden Maria Puder'in evi görünüyordu. Saat henüz üçtü. Evin camları parladığı için pencerelerin arkasında kimse bulunup bulunmadığı görünmüyordu. Köprünün kenarına yaslanarak hareketsiz sulara baktım. Yeni başlıyan hafif bir yağmur suyun tüylerini diken diken ediyordu. Tâ ilerilerde büyük ve motörlü bir mavna, rıhtımdaki arabalara meyva ve sebze boşaltıyordu. Kenarlardaki ağaçlardan tek tük düşen yapraklar havada kıvrıntılar yaparak aşağıya süzülüyorlardı. Bu karanlık ve sıkıntılı manzara nekadar güzeldi! İçime çektiğim bu ıslak hava nekadar tazeydi! Yaşamak, tabiatın en küçük kımıldanışlarını sezerek, hayatın sarsılmaz bir mantık ile akıp gidişini seyrederek yaşamak; herkesten daha çok, daha kuvvetli yaşadığını, bir âna bir ömür kadar çok hayat doldurduğunu bilerek yaşamak... Ve bilhassa bütün bunları anlatacak bir insanın mevcudolduğunu düşünerek, onu bekliyerek yaşamak...

Dünyada bundan daha ferah verici bir şey olabilir miydi? Şimdi onunla beraber bu ıslak yollarda yürüyecek, tenha ve loş bir yerde oturarak gözgöze gelecektik. Ona birçok şeyler, şimdiye kadar hiç kimseye, hattâ kendime bile söylemediğim şeyler anlatacaktım. Bunların çoğu kafamda bir anda doğuyor ve beni hayrete düşüren bir süratle yerlerini yenilerine bırakıyordu. Onun ellerini tekrar avuçlarımın içine alacaktım, uçları biraz kırmızı olan üşümüş parmaklarını uğuşturarak ısıtacaktım. Bir kelime ile, ona yakın olacaktım.

Saat üç buçuğa geliyordu. Acaba uyandı mı? dedim. Evin önüne doğru gitmek ve orada dolaşmak doğru olur muydu? Pencereden bakacağını söylemişti. Burada bekliyeceğimi tahmin edebilir miydi?. Acaba hakikaten gelecek miydi?. Bu şüpheyi derhal kafamdan kovdum. Böy-

le düşünmenin ona karşı bir itimatsızlık, bir haksızlık, kendi kurduğum binaya bir tekme vurmak olduğunu hissediyordum. Fakat bir kere aklıma gelen bu nevi ihtimaller büyük bir hızla birbirlerini kovalıyorlardı. Hastalanmış olabilirdi. Acele bir işi çıkmış ve bir yere gitmiş olabilirdi. Böyle olması lâzımdı. Bu kadar büyük bir saadetin böyle kolayca gelivermesi tabii değildi. Her geçen dakika ile telâşım daha çok artıyor, kalbim daha hızlı çarpıyordu. Dün akşam başımdan geçenler, insanın hayatında bir defaya munhasır kalan fevkalâde hallerden biri idi. Bunun tekerrürünü beklemek doğru olmazdı. Kafam derhal birtakım teselliler bulmıya bile başlaımştı. Hayatımın birdenbire böyle yeni ve ilerisi karanlık bir yola girmesi benim için belki hayırlı olmıyacaktı. Eski sükûnetime dönmek, uyuşuk günlerin zincirine yapışıp kalmak daha rahat değil miydi?..

Başımı çevirdiğim zaman, onun bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Sırtında ince bir pardesü, başında lâcivert bir bere, ayaklarında alçak ökçeli iskarpinler vardı. Yüzü gülüyordu. Yanıma gelince elini uzatarak:

«Beni burada mı beklediniz? Ne zamandan beri?» dedi.

«Bir saatten beri!»

Sesim heyecandan titriyordu. O bunu şikâyet zannederek, yarı şaka bir sitem ile:

«Kendi kabahatiniz, beyim», dedi. «Ben sizi bir buçuk saatten beri bekliyorum. Evin önüne gelmiyerek bu şairane manzarayı tercih ettiğinizi biraz evvel, tesadüfen farkettim!»

Demek beni beklemişti. Demek ben onun için ehemmiyeti olan bir insandım. Okşanmış bir küçük kedi gibi gözlerinin içine baktım:

«Teşekkür ederim!»

«Neye teşekkür ediyorsunuz?»

Cevabımı beklemeden koluma girdi:

«Hadi gidelim!»

Ona tâbi olarak yürümiye başladım. Kısa, fakat süratli adımlar atıyordu. Nereye gideceğiz, diye sormaktan korkuyordum. İkimiz de konuşmuyorduk. Ben bu sükûttan fevkalâde memnun olduğum halde, mutlaka bir şeyler söylemek icabettiğini düşünerek, kendimi yiyordum Biraz evvel zihnimden birbiri arkasına geçen ve her biri mühim ve alâka verici olmakta diğerine taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanda yoktu. Kendimi zorladıkça kafamın büsbütün boşalıp daha zavallı bir hale geldiğini ve beynimin zonk zonk vuran bir et parçasından başka bir şey olmadığını hissediyordum. Yan gözle baktığım zaman bendeki bu telâş ve heyecandan onda eser bulunmadığını gördüm. Siyah gözleri yere çevrilmiş, yüzünde taş gibi sağlam ve hareketsiz bir sükûn, dudaklarının kenarında tebessümü andıran o belli belirsiz kıvrımı ile, yoluna devam ediyordu. Sol elini kolumun üzerine şöylece bırakıvermişti. Biraz kalkık duran şahadet parmağı ilerideki bir noktayı işaret ediyormuş gibi mânalıydı.

Tekrar yüzüne baktığım zaman kalın ve biraz dağınık kaşlarını, bir şey düşünüyor gibi, kaldırmış olduğunu gördüm. Gözkapaklarının ince, mavi damarları belli oluyordu. Siyah ve gür kirpikleri hafifçe titremekte idi ve bunların üzerinde minimini birkaç yağmur damlası parlıyordu. Saçları da yer yer ıslanmıştı.

Başını birdenbire bana çevirerek:

«Neden bana bu kadar dikkatli bakıyorsunuz?» dedi.

Bu sual, ayni zamanda benim kafamda da canlandı: Nasıl oluyordu da, hiç çekinmeden, bir kadına belki ilk defa olarak bu kadar dikkatle baktığımı aklıma getirmeden, onu uzun uzadıya seyrediyordum? Ve nasıl oluyordu da hâlâ, o bu suali sorduktan ve gözlerini bana çevirdikten sonra bile, cesaretimi kaybetmeden ona bakmak-

ta devam ediyordum. Beni de hayrete düşüren bir cesaretle:

«İstemiyor musunuz?» dedim.

«Hayır, ondan değil, sordum işte... Belki istiyorum da onun için sordum!»

Gözleri o kadar siyah ve o kadar mânalıydı ki, dayanamadım:

«Siz aslen Alman mısınız?» dedim.

«Evet! Neden sordunuz?»

«Saçlarınız sarı ve gözleriniz mavi değil!»

«Olabilir!»

Yüzünde, her zamanki tebessümünü andıran, fakat biraz da müteredditi görünen bir hareket oldu.

«Babam Yahudi idi.» dedi. «Annem Almandır. Fakat o da sarışın değil!»

Merakla sordum:

«Demek siz Yahudisiniz?»

«Evet... Yoksa siz de mi Yahudi düşmanısınız?»

«Ne münasebet... Bizde böyle şeyler yoktur. Fakat tahmin etmemiştim!»

«Evet, Yahudiyim, Babam Praglı idi. Daha ben doğmadan katolik olmuş!»

«Şu halde din itibariyle hıristiyansınız!»

«Hayır... Yani benim hiçbir dinle alâkam yok!»

Bir hayli yürümüştük. O sözüne devam etmedi. Ben de başka bir şey sormadım. Yavaş yavaş şehrin kenar taraflarına geliyorduk. Nereye gittiğimizi merak etmiye başladım. Her halde bu havada bir kır gezintisi yapacak değildik. Yağmur, hep ayni şekilde, devam ediyordu. Maria bir aralık:

«Nereye gidiyoruz?» diye sordu.

«Bilmem!»

«Hiç merak etmiyor musunuz?»

«Ben size tâbiim... Nereye isterseniz!»

Çiy taneleriyle örtülmüş beyaz bir çiçek gibi nemli ve soluk yüzünü bana çevirerek:

«Pek yumuşak başlısınız... Sizin hiçbir fikriniz, bir arzunuz yok mu?»

Derhal dün akşamki sözlerini öne sürdüm:

«Sizden her hangi bir şey istemekten beni menetmiştiniz!»

Cevap vermedi. Bir müddet bekledikten sonra devam ettim:

«Yoksa dün akşam ciddî değil miydiniz? Yahut bugün fikrinizi değiştirdiniz mi?»

Şiddetle reddetti:

«Hayır! Hayır!.. Hep ayni fikirdeyim...»

Tekrar düşüncelere daldı.

Demir parmaklıklı büyük bir bahçenin önüne gelmiştik. Adımlarını yavaşlatarak:

«Buraya girelim mi?» dedi.

«Neresi burası?»

«Nebatat bahçesi!»

«Siz bilirsiniz!»

«Öyleyse girelim... Ben her zaman buraya gelirim. Hele böyle yağmurlu havalarda.»

İçerde kimseler yoktu. Kumlu yollarda uzun müddet dolaştık. İki tarafımız ilerlemiş olan mevsime rağmen yapraklarını dökmiyen bir sürü ağaçlarla çevriliydi. Büyük ve kayalık havuzların etrafında çeşit çeşit ve renk renk otlar, çiçekler, yosunlar vardı. Suların yüzünü iri yapraklar örtüyordu. Yüksek limonlukların içinde sıcak memleket nebatları, kalın gövdeli ve küçük yapraklı ağaçlar vardı. Maria:

«Burası Berlinin en güzel yeridir...» dedi «Bu mevsimde, ziyaretçisi yok denilecek kadar tenhadır... Sonra bu garip ağaçlar bana daima hesretini çektiğim uzak memleketleri hatırlatır... Onların alıştıkları yerlerden sökülerek buraya getirildiğini ve böyle sunî tedbirler, ihtimam-

larla yaşatılmıya çalışıldığını gördükçe biraz da hallerine acırım. Biliyor musunuz, Berlinde senenin ancak yüz gününde hava açık ve güneşli, iki yüz altmış beş gününde kapalıdır. Limonlukların projektörleri ve sunî güneşleri bu ağaçların ışığa ve sıcağa alışmış yapraklarını doyurabilir mi? Buna rağmen yaşıyorlar, kurumuyorlar... Ama buna yaşamak denir mi?. Canlı bir mevcudu kendisine uygun olan iklimden ayırarak, birkaç meraklının keyfi için bu berbat şartlara tâbi etmek bir nevi, işkence değil midir?»

«Ama siz de bu meraklılardan birisiniz...»

«Evet, fakat buraya her gelişimde içim derin bir hüzünle doluyor!»

«Ne diye geliyorsunuz öyleyse?»

«Bilmem!»

Islak sıralardan birine oturdu. Ben de yanına iliştim. Eliyle yüzündeki yağmur tanelerini silerek:

«Ben buradaki nebatları seyrederken biraz da kendimi düşünüyorum!» dedi. «Belki asırlarca evvel bu ağaçlarla, bu garip çiçeklerle ayni yerlerde yaşamış olan ecdadımı hatırlıyorum. Biz de bunlar gibi yerimizden sökülüp dağıtılmış değil miyiz? Ama bunlar sizi alâkadar etmez... Doğrusu beni de pek alâkadar etmiyor... Yalnız bana birçok şeyler düşünmek, kafamın içinde birçok şeyler yaşamak imkânını veriyor... Göreceksiniz ya, ben dünyadan ziyade kafamın içinde yaşıyan bir insanım... Hakikî hayatım benim için cansıkıcı bir rüyadan başka bir şey değildir... Siz benim Atlantik'teki işimi belki pek hazin buldunuz, halbuki ben onun böyle olup olmadığının farkında bile değilim... Hattâ bazan beni eğlendirdiği de oluyor... Zaten bu işi annemin yüzünden yapıyorum. Ona bakmıya mecburum ve bir sene zarfında yaptığım birkaç resimle geçinmek imkânı yok... Siz resimle uğraştınız mı?»

«Bir parça!»

«Neden devam etmediniz?»

«İstidadım olmadığını anladım!»

«İmkânı yok... Sizin resme nekadar istidadınız olduğu, sergide tabloları seyrederken yüzünüzün aldığı ifadeden belli idi... Cesaretim olmadığını anladım! deyiniz. Bir erkek için bu kadar korkak olmak pek hoş değil... Kendiniz için söylüyorum. Bana gelince, benim cesaretim var... Resim yapmak ve insanlar hakkındaki hükümlerimi bunlara aksettirmek istiyorum ve belki biraz da muvaffak oluyorum... Fakat bu da boş.. Kendilerini istihfaf ettiğim insanların bunu anlamasına imkân yok, anlıyabilecek olanlar ise, zaten istihfafa lâyık olmıyanlar. Şu halde bütün sanatlar gibi resim de muhatapsız, yani asıl kastettiklerine hitabetmekten âciz... Buna rağmen dünyada ciddiye aldığım yegâne iş budur... Sırf bunun için resim yaparak geçinmek istemiyorum. Çünkü o zaman kendi istediğimi değil, benden istenileni yapmıya mecbur olacağım... Asla... Asla... Vücudumu pazara çıkarmağı tercih ederim... Çünkü onun bence ehemmiyeti yok!...»

Elini külhanbeyce dizime vurdu.

«İşte, aziz dostum, bizim yaptığımız da başka bir şey değil zaten... Dün akşam sarhoşun biri sırtımı öperken orada idiniz değil mi? Öpecek tabii... Hakkıdır... Para sarfediyor... Ve benim sırtımın da cazip olduğunu söylüyorlar... Siz de öpmek ister misiniz? Paranız var mı?»

Dilim tutulmuş gibi kaldım. Gözlerimi çabuk çabuk kırpıştırıyor, dudaklarımı ısırıyordum. Maria bunu farkedince kaşlarını çattı, yüzü her zamankinden daha soluk, kireç gibi bir hal alarak:

«Yok, Raif, bunu istemem. Katiyyen... En tahammül edemediğim şey merhamettir... Bana acıdığınızı hissettiğim anda Allaha ısmarladık!.. Yüzümü bile göremezsiniz!»

Büsbütün şaşırdığını, asıl benim acınacak halde olduğumu görünce kolunu omzuma attı:

«Sözlerime gücenmeyin!» dedi «İlerde arkadaşlığımızı

bulandırması ihtimali olan şeyleri açıkça konuşmaktan çekinmemeliyiz. Bu gibi meselelerde korkaklık zararlıdır... Ne olur? Anlaşamıyacağımızı anlarsak veda eder ayrılırız... Bu o kadar mühim bir felâket mi? Hayatta yalnız kalmanın esas olduğunu hâlâ kabul edemiyor musunuz? Bütün yakınlaşmalar, bütün birleşmeler yalancıdır. İnsanlar ancak muayyen bir hadde kadar birbirlerine sokulabilirler, üst tarafını uydururlar; ve günün birinde hatalarını anlayınca, yeislerinden her şeyi bırakıp kaçarlar. Halbuki mümkün olanla kanaat etseler, hayallerindekini hakikat zannetmekten vazgeçseler bu böyle olmaz. Herkes tabii olanı kabul eder, ortada ne hayal sukutu, ne inkisar kalır... Bu halimizle hepimiz acınmıya lâyıkız; ama kendi kendimize acımalıyız. Başkasına merhamet etmek, ondan daha kuvvetli olduğunu zannetmektir ki, ne kendimizi bu kadar büyük, ne de başkalarını bizden daha zavallı görmiye hakkımız yoktur... Artık gidelim mi?»

İkimiz de doğrulduk. Paltolarımıza biriken yağmur damlalarını silktik. Islak kumlar ayaklarımızın altında gıcırdıyordu.

Sokaklar kararmıya başlamış, fakat henüz lâmbalar yanmamıştı. Geldiğimiz gibi hızlı adımlarla, ayni yollardan geçerek dönüyorduk. Bu sefer ben onun koluna girmiştim. Küçük bir çocuk gibi ona sokuluyor, başımı o tarafa büküyordum. İçimde sevinçle hüzün arasında garip bir hal vardı. Onun birçok hislerinin, düşüncelerinin benimkilere nekadar benzediğini gördükçe, aramızdaki yakınlığı daha kuvvetle hissederek seviniyor; fakat onun bir noktada benden ayrıldığını, hakikatleri kendi kendisinden saklamağı, ne pahasına olursa olsun kendisini aldatmağı asla istemediğini anladığım için korkuyordum. Çünkü müphem bir his bana, kim olursa olsun, bir insanı tamamen gördükten ve gördüklerini kendinden saklamadıktan sonra, ona hiçbir zaman büsbütün yaklaşılamıyacağını fısıldıyordu.

Halbuki ben bu kadar hakikatsever olmak istemiyordum. Hiç bir hakikatin beni ondan uzaklaştırmasına tahammül edemiyeceğimi anlıyordum. Ruhlarımız için en lüzumlu, en kıymetli olan şeyleri birbirimizde bulduktan sonra diğer teferruatı görmemezlikten gelmek, daha doğrusu büyük bir hakikat için küçük hakikatleri feda etmek, daha insanca ve daha insaflı olmaz mıydı?

Her hususta doğru ve salim hükümler veren bu kadının, hayattaki acı tecrübelerine, muhitin bozucu tesirlerine tâbi olarak böyle düşündüğü muhakkaktı. İstemediği, hoşlanmadığı insanlar arasında yaşamıya, onlara zorla gülmiye mecbur olduğu için böyle derin bir infiale kapılıyor, herkesten şüphe ediyordu. Ben ise bütün ömrüm boyunca insanlardan uzak kaldığım ve onlar tarafından pek rahatsız edilmediğim için kimseye kızdığım yoktu. Beni kemiren sadece büyük bir yalnızlık hissi idi ve gene bu yalnızlığın tesiriyle, bana yakın olduğunu anladığım bir insana karşı birçok noktalarda kendimi aldatmıya hazırdım.

Şehrin ortalarına gelmiştik. Sokaklar aydınlık ve kalabalıktı. Maria Puder düşünceli ve galiba biraz da mahzundu. Korka korka:

«Bir şeye mi canınız sıkıldı?» dedim.

«Hayır!» diye cevap verdi. «Canımı sıkacak bir şey olmadı. Hattâ bugünkü gezintimizden memnunum.. Her halde memnunum...»

Bunları söylerken başka şeyler düşündüğü belli idi. Arasıra yüzüme ilişen gözlerinde dalgın bir hal ve gülümseyişinde beni ürküten bir yabancılık vardı. Bir aralık sokağın ortasında durdu.

«Eve gitmek istemiyorum!» dedi.« Haydi, yemeği bir yerde beraber yiyelim. Benim iş vaktime kadar konuşuruz!»

Hiç beklemediğim bu teklifi lüzumsuz bir heyecanla karşıladım. Fakat bu halimin onu daha çok yabancılaş-

tırdığını görerek çabucak kendimi topladım ve önüme baktım. Şehrin garp taraflarında büyücek bir lokantaya girdik. İçerisi pek kalabalık değildi. Bir köşede millî elbiseleriyle Bavyeralı bir kadın orkestrası gürültülü havalar çalıyordu. Kenardaki bir masaya oturarak yemek ve şarap ısmarladık.

Karşımdakinin durgunluğu bana da geçmişti. İçimde sebepsiz bir sıkıntı ve ezilme vardı. Kadın bunu farkedince, düşüncelerinden kurtulmıya ve biraz açılmıya, gülümsemiye çalıştı. Elini masanın üzerinde duran elime vurdu:

«Ne somurtuyorsunuz? Genç bir kadınla ilk defa yemek yiyen delikanlılar daha neşeli ve konuşkan olur!» diye şaka yaptı. Fakat söylediklerine kendinin de inanmadığı görülüyordu. Nitekim çabucak eski halini aldı. Her hangi bir şey yapmış olmak için gözlerini etraftaki masalarda gezdirdi. Önündeki şaraptan birkaç yudum içti ve birdenbire bana dönüp gözlerimin içine bakarak:

«Ne yapayım? Ne yapayım? Başka türlü olamıyorum işte!» dedi.

Ne demek istiyordu? Bunu ancak karanlık bir şekilde seziyordum. Onun yapamadığını söylediği şeyle beni deminden beri üzen şeyin ayni olduğunu hissediyor, fakat bunun mahiyetini vâzıh olarak tayin edemiyordum.

Gözleri her baktığı yerde takılıp kalmak istiyor ve o bunları sanki güçlükle oradan ayırabiliyordu. Bir sedef kadar donuk beyaz olan yüzünden arasıra belli belirsiz ürpermeler geçiyordu. Tekrar söze başladı. Sesinde birdenbire peyda olan bir titreme, zor zaptedilen bir heyecan vardı:

«Bana sakın darılmayın...» diyordu. «Boş ümitlere kapılmamanız için sizinle apaçık konuşmak daha iyi olacak... Ama bana darılmayın... Dün yanınıza geldim.. Beni evime götürmenizi istedim... Bugün beraber gezmeği teklif ettim... Akşam yemeğini beraber yiyelim dedim... Âdeta size musallat oldum... Fakat sizi sevmiyorum.. Deminden

beri hep bunu düşündüm... Hayır, sizi de sevmiyorum... Ne yapayım? Sizi belki hoş, hattâ cazip buluyorum, belki de şimdiye kadar tanıştığım erkeklerin hepsinden ayrı taraflarınız olduğunu görüyorum, ama bu kadar... Sizinle konuşmak, birçok şeylerden bahsetmek, münakaşa, kavga etmek... Darılmak, tekrar barışmak, bunlar beni muhakak ki memnun edecek...

«Fakat sevmek? Bunu yapamıyorum... Şimdi ne diye durup dururken bunları söylediğimi merak edersiniz... Dediğim gibi, başka şeyler bekliyerek ileride bana darılmayınız diye... Size ne verebileceğimi şimdiden bildireyim ki, sonra sizinle oynadığını iddia etmiyesiniz. Nekadar başka olursanız olun, gene erkeksiniz... Ve bütün tanıştığım erkekler bunu, yani kendilerini sevmediğimi, sevemediğimi anlayınca, büyük bir teessür, hattâ hiddetle beni terkettiler... Güle güle... Ama niçin beni kabahatli zannettiler? Kendilerine asla vadetmediğim, sadece kafalarında yaşattıkları bir şeyi vermedim diye mi? Bu haksızlık değil mi? Sizin de hakkımda ayni şekilde düşünmenizi istemem... Bunu da lehinizde bir nokta olarak kaydedebilirsiniz...»

Şaşırmıştım. Fakat sükûnetimi bozmamıya çalışarak:

«Bunlara ne lüzum var? Arkadaşlığımızın şekli bana değil, size tâbidir. Siz nasıl isterseniz öyle olur!» dedim.

Şiddetle itiraz etti:

«Hayır, hayır, hiç de öyle olmaz. Bakın, gördünüz mü? Siz de bütün diğer erkekler gibi, her şeyi kabul eder görünerek her şeyi kabul ettirmek yolunu tutuyorsunuz. Yok dostum! Böyle yatıştırıcı lâflarla meseleler halledilmiş olmaz. Düşününüz ki, bu mevzu üzerinde kendime karşı olsun, başkalarına karşı olsun, daima açık ve riyasız hükümler vermiye çalıştığım halde bir neticeye varamadım. İnsan, bilhassa kadın ve erkek münasebetleri o kadar karmakarışık, ve arzularımız, hislerimiz o kadar anlaşılmaz ve bulanık ki, hiç kimse ne yaptığını bilmiyor

ve akıntıya kapılıp gidiyor. Ben bunu istemiyorum. Beni yüzde yüz doyurmıyan, bana tam mânasiyle lüzumlu görünmiyen şeyleri yapmak, beni kendi gözlerimde küçültüyor... Bilhassa tahammül edemediğim bir şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmıya mecbur oluşu... Neden? Niçin daima biz kaçacağız ve siz kovalıyacaksınız?. Niçin daima biz teslim olacağız ve siz teslim alacaksınız? Niçin sizin yalvarışlarınızda bile bir tahakküm, bizim reddedişlerimizde bile bir âciz bulunacak? Çocukluğumdan beri buna daima isyan ettim, bunu asla kabul edemedim. Niçin böyleyim, niçin diğer kadınların farkına bile varmadıkları bir nokta bana bu kadar ehemmiyetli görünüyor? Bunun üzerinde çok düşündüm. Acaba bende anormal bir taraf mı var? dedim. Hayır, bilâkis, belki diğer kadınlardan daha normal olduğum için böyle düşünüyorum. Çünkü hayatım, sırf bir tesadüf eseri olarak, diğer kadınları mukadderatlarını tabii görmiye alıştıran tesirlerden uzak geçti. Babam, ben daha küçükken öldü. Evde annemle ikimiz kaldık. Annem, tâbi olmıya, itaat etmiye alışmış olan kadınlığın âdeta bir timsali idi. Hayatta yalnız yürümek itiyadını kaybetmiş, daha doğrusu bu itiyadı asla kazanmamıştı. Yedi yaşında olduğum halde onu ben idare etmiye başladım. Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum. Böylece erkek tahakkümü görmeden, yani tabii olarak büyüdüm. Mektepte kız arkadaşlarımın miskinliği, emelleri beni daima tiksindirdi. Hiçbir şeyi, kendimi erkeklere beğendirmek için öğrenmedim. Hiçbir zaman erkeklerin önünde kızarmadım ve onlardan bir iltifat beklemedim. Bu hal beni müthiş bir yalnızlığa mahkûm etti. Kız arkadaşlarım benimle ahbaplık etmeği ve fikirlerimi kabul etmeği zevklerine ve rahatlarına aykırı buldular. Hoş tutulan bir oyuncak olmak, onlara insan olmaktan daha kolay ve cazip geliyordu. Erkeklerle de arkadaş olamadım. Aradıkları yumuşak lokmayı bende bulamayınca

müsavi kuvvetlerle karşı karşıya gelmektense kaçmağı tercih ettiler. O zaman erkek azminin ve kuvvetinin ne olduğunu gayet iyi anladım: dünyada hiç bir mahlûk bu kadar kolay muvaffakıyetler peşinde koşmaz ve hiç bir mahlûk bir erkek kadar hodbin, kendini beğenmiş ve nahvetli, fakat ayni zamanda korkak ve rahatına düşkün değildir. Bir kere bunları farkettikten sonra erkekleri sahiden sevebilmem imkânsızdı. En hoşuma giden ve birçok hususlarda bana yakın olan adamların bile, küçük vesilelerle, bu kurt dişlerini gösterdiklerini; her ikimize ayni derecede zevk veren beraberliklerden sonra, özür dilemiye, himaye etmiye çalışan, fakat ayni zamanda her hangi bir şekilde muzaffer olduğunu zanneden ahmakça bakışlarla yanıma sokulduklarını gördüm. Halbuki acınacak halde olan, zavallılıkları meydana çıkan onlardı. Hiç bir kadın, ihtiras halindeki bir erkek kadar âciz ve gülünç olamaz. Buna rağmen bu hallerini bir kuvvet tezahürü zannedecek kadar yersiz bir gururları vardır... Aman Yarabbi, insan deli olur... Kendimde hiç bir gayritabii temayül bulunmadığını bildiğim halde, bir kadına âşık olmayı tercih ederim..»

Biraz durup yüzümü tetkik etti. Biraz şarap içti. Konuştukça açılıyor ve sıkıntısından kurtuluyor gibiydi.

«Ne diye şaşırdınız?» diye devam etti, «Korkmayın, zannettiğiniz gibi değil. Ama keşki öyle olabilsem. Muhakkak ki insan ruhunu daha az alçaltan bir şey yapmış olurum... Yalnız ben ressamım, biliyorsunuz... Kendime göre güzellik telâkkilerim var... Bir kadınla sevişmeği güzel bulmuyorum... Nasıl söyliyeyim... Estetik değil... Sonra ben tabiatı çok severim... Tabii olmıyan şeylere karşı her zaman çekingen davranırım... Bunun için muhakkak bir erkeği sevmem lâzım geldiğine inanıyorum... Ama sahiden bir erkek... Hiç bir kuvvete dayanmadan beni sürükliyebilecek bir erkek... Benden bir şey istemeden, bana hâkim olmadan, beni tezlil etmeden be-

ni sevecek ve yanımda yürüyecek bir erkek... Yani hakikaten kuvvetli, tam bir erkek... Şimdi anlıyor musunuz, sizi neden sevmiyorum. Zaten sevecek kadar da zaman geçmedi, fakat siz de benim aradığım değilsiniz... Gerçi biraz evvel bahsettiğim o mânasız nahvet sizde yok... Fakat pek çocuk, daha doğrusu pek kadın gibisiniz... Tıpkı annem gibi sizi de birinin idare etmesi lâzım... Bu, ben olabilirim... Eğer isterseniz... Fakat fazla bir şey olamam... Sizinle mükemmel arkadaşlık ederiz... Benim bu sözlerimi kesmeden, beni fikrimden çevirmiye, ikna etmiye, yani yola getirmiye kalkmadan dinliyen ilk erkek sizsiniz. Beni anladığınız gözlerinizden belli... Dediğim gibi, gayet iyi dost olabiliriz. Ben sizinle nasıl açıkça konuştumsa siz de bana içinizi dökebilirsiniz. Bu kadarı da az mı? Fazla şeyler istiyerek bunu da kaybetmek daha mı iyi? Ben bunu asla istemem. Dün akşam da söylemiştim, benim bazan bir halim bir halime uymaz... Fakat bu sizi yanlış düşüncelere sevketmemeli... Ana noktalarda asla değişmem... Nasıl? Benimle arkadaş olacak mısınız?...»

Bütün bu sözler beni serseme döndürmüştü... Onun hakkında son bir hüküm vermekten korkuyor ve bunda isabetli olamıyacağımı seziyordum. Kafamdan yalnız bir arzu geçiyordu: ne pahasına olursa olsun, ona yakın bulunmak, ondan ayrılmamak... Öte tarafının bana lüzumu yoktu... Hiç bir insandan, bana verdiğinden fazla bir şey istemiye alışmamıştım... Buna rağmen içimde garip bir durgunluk vardı. Gözlerimi onun benden cevap bekliyen siyah ve dalgın gözlerine dikerek ağır ağır:

«Maria,» dedim, «sizi gayet iyi anlıyorum... Hayattaki tecrübelerinizin sizi böyle uzun bir izahat vermiye sevkettiğini de görüyor ve bunu, ileride dostluğumuzu sarsabilecek şeylere mâni olmak için yaptığınızı düşünerek memnun oluyorum. Demek ki bu dostluğun sizce bir kıymeti var...»

Tasdik makamında başını hızlı hızlı salladı. Devam ettim:

«Belki bana bunları söylemenize lüzum yoktu. Fakat nereden bileceksiniz? Birbirimizi yeni tanıyoruz. İhtiyatlı bulunmak daha iyi... Benim hayatta sizin kadar tecrübem yok. Pek az insanla tanıştım ve daima kendi kendimle yaşadım. Görüyorum ki, başka yollardan gittiğimiz halde ikimiz de ayni neticeye varmışız: İkimiz de birer insan arıyoruz, kendi insanımızı... Eğer birbirimizde bunu bulursak harikulâde bir şey olur... Asıl ehemmiyeti olan budur, öteki meseleler ikinci derecede kalır... Kadın, erkek münasebetlerine gelince, hiç bir zaman korktuğunuz cinsten bir insan olmadığıma emin olabilirsiniz. Gerçi başımdan geçmiş maceralarım yok, fakat kendim kadar hürmet etmediğim ve kendim kadar kuvvetli bulmadığım bir insanı sevebileceğimi aklıma bile getirmedim. Demin tezlil edilmekten bahsettiniz. Bir erkeğin buna müsaade edebilmesi bence kendi şahsiyetini inkâr etmesi, asıl kendini tezlil etmesi demektir. Ben de sizin gibi tabiatı çok severim, hattâ diyebilirim ki insanlardan nekadar uzak kaldıysam tabiata o kadar sokuldum. Benim memleketim dünyanın en güzel yerlerinden biridir. Tarihlerde okuduğumuz birçok medeniyetler oralarda kurulmuş ve yıkılmıştır. On, on beş asırlık zeytin ağaçlarının altında yatarken bir zamanlar bunların mahsulünü toplıyan insanları düşünürdüm. Çam ağaçlariyle kaplı dağlarında, insan ayağı basmamış zannedilen yerlerde mermer köprülere, işlemeli sütunlara raslardım. Bunlar benim çocukluğumun arkadaşları, hayallerimin mevzuu idi. O zamandan beri tabiati ve onun mantığını her şeyin üstünde tutarım. Bırakalım, arkadaşlığımız da tabii yolunda yürüsün. Biz ona suni istikametler vermiye, peşin kararlarla onu bağlamıya çalışmıyalım!»

Maria şahadet parmağiyle, masanın üzerinde duran elime vurdu:

«Siz zannettiğim kadar çocuk değilsiniz!» dedi. Gözleri, kararsız ve ürkek, üzerimde dolaşıyordu. Biraz büyükçe olan alt dudağını daha çok dışarı çıkarmış, böylece, ağlamak üzere bulunan küçük bir kız halini almıştı. Gözleri bunun akisne olarak, düşünceli ve araştırıcı idi. Kısa bir zaman içinde yüzünün nekadar çok ifade değiştirdiğine hayret ediyordum.

«Bana hayatınıza, memleketinize, zeytin ağaçlarına dair birçok şeyler anlatabilirsiniz!» diye söze başladı. «Ben size çocukluğumu ve babama ait hatırlıyabildiğim bazı şeyleri söylerim. Her halde konuşacak söz bulmakta sıkıntı çekmeyiz... Fakat burada nekadar çok gürültü oluyor. Galiba salon boş da onun için... Zavallılar çalgılarının gürültüsü ile hiç olmazsa patronu neşelendirmek istiyorlar... Ah, siz böyle yerlerin patronlarının ne demek olduğunu bir bilseniz!»

«Çok mu kabadırlar?»

«Hem nasıl! İşte erkekleri yakından tanımak için bu da bir vesiledir. Meselâ bizim Atlantik'in sahibi gayet nazik bir adamdır. Yalnız müşterilere karşı değil, kendisiyle alış verişi olmıyan her kadına karşı... Muhakkak ki, onun kabaresinde çalışmasam, bana bir baron kadar ince kur yapar ve beni kibarlığına hayran ederdi. Fakat kendisinden para alan insanlara karşı birdenbire değişiyor ve buna galiba «Meslek ahlâkı» diyor. «Kazanç ahlâkı» dese daha doğru olacak. Çünkü insafsızlığa ve bazan terbiyesizliğe kadar varan kabalığı, müessesenin ciddiyetini korumak arzusundan ziyade, aldatılmak korkusundan ileri geliyor. İhtimal ki iyi bir aile babası veya dürüst bir vatandaş olan bu adamın nasıl bizden sadece sesimizi, gülüşümüzü, vücudumuzu değil, insanlığımızı da satmamızı istediğini görseniz irkilirsiniz...»

Uzak bir tedai ile, sözünü kestim:

«Babanız neci idi?» dedim.

«Söylememiş miydim? Avukattı. Neden sordunuz?

Bu hallere nasıl düştüğümü mü merak ettiniz!»

Sustum.

«Almanyayı henüz pek tanımadığınız anlaşılıyor. Benim bu halimde bir fevkalâdelik yok. Babamın bıraktığı para ile okudum. Vaziyetimiz fena değildi. Harp esnasında hastabakıcılık yaptım. Sonra akademiye devam ettim. Küçük iradımız enflasyon yüzünden gitti. Para kazanmıya mecbur oldum. Bundan şikâyetçi değilim. Çalışmak hiç de fena bir şey değil.. Bana dokunan, ruhlarımızı alçaltmadan çalışmak isteyişimizin hoş görülmemesi.. Sonra bir de hep sarhoş ve insan etine acıkmış kimselerle karşı karşıya bulunmak mecburiyeti beni sıkıyor. Bazan öyle bir bakışları var ki... Buna sadece hayvanlık diyemiyeceğim.. Yalnız bu kadar olsa gene tabiidir... Bu, hayvanlıktan da aşağı bir şey... İnsan riyakârlığının, kurnazlığının, zavallılığının karıştığı bir hayvanlık... İğrenç...»

Etrafına bakındı. Orkestra, gürültüsünü büsbütün arttırmıştı. Bavyera elbisesi giymiş şişmanca ve mısır püskülü gibi saçlı bir kadın avaz avaz, neşeli dağ havaları söylüyor, gırtlağından acayip sesler çıkararak etrafına dönüyordu.

Maria:

«Hadi kalkalım, sessiz bir yerde oturalım... Vakit daha erken!» dedi. Sonra dikkatle yüzüme bakarak:

«Yoksa sizi sıkıyor muyum?... Boyuna konuşuyor ve sizi sabahtan beri oradan oraya sürüklüyorum. Kadmların bu kadar sokulgan olması iyi bir şey değil... Ciddî söylüyorum. canınız sıkıldı ise sizi serbest bırakayım!»

Ellerini tuttum. Uzun müddet cevap vermedim.

Yüzüne de bakmadım. Buna rağmen, içimden geçenleri anladığına emin olduktan sonra, ancak o zaman:

«Size minnettarım!» dedim.

«Ben de size!» dedi ve ellerini çekti.

Sokağa çıkınca:

«Gelin, sizinle buralara yakın bir kahveye gidelim!» dedi. «Çok hoş bir yerdir. Acayip insanlar göreceksiniz.»

«Romanisches Kaffee'ye mi?»

«Evet, biliyor musunuz? Gittiniz mi?»

«Hayır, duydum!»

Güldü:

«Ay sonlarmda parasız kalan arkadaşlarınızdan mı?»

Ben de gülümsedim ve önüme baktım.

Her zaman sanatkârlar tarafından ziyaret edilen bu kahvenin geceleri on birden sonra yaşlı, zevk düşkünü, genç meraklısı ve paralı kadınlarla dolduğunu ve her milletten, her yaştan birçok jigolo'ların bu zamanlarda oraya gidip kendilerini beğendirmiye çalıştıklarını duyınuştum.

Henüz vakit erken olduğu için kahvede sadece genç sanatkârlar vardı. Grup grup oturmuşlar, yüksek sesle münakaşa ediyorlardı. Sütunlar arasındaki bir merdivenden yukarı kata çıktık. Güçlükle boş bir masa bulduk.

Etrafımızda geniş kenarlı siyah şapkaları, uzun saçları ile Fransız mukallidi genç ressamlar, ağızlarında pipoları, uzun tırnaklı parmaklariyle habire sahife dolduran muharrirler oturuyorlardı.

Uzun boylu, sarışın, ağzının hizasına kadar favorili bir genç uzaktan işaretler ederek bizim masamıza geldi.

«Kürk Mantolu Madonnayı selâmlarım!» diyerek Maria'nın başını ellerinin arasına aldı, evvelâ alnından, sonra yanaklarından öptü.

Gözlerimi yere diktim ve bekledim. Şundan bundan konuştular. Ayni sergide resim teşhir ettikleri anlaşılıyordu. Nihayet delikanlı Maria'nın elini şiddetle sıkıp salladıktan ve bana :«Allaha ısmarladık, genç efendi!» diye, her halde sanatkâr usulü bir selâm verdikten sonra uzaklaştı.

Hâlâ önüme bakıyordum. Kadın:

«Ne düşünüyorsun?» diye sordu.

«Bana «sen» dediniz, farkında mısınız?»

«Evet... İstemiyor musunuz?»

«Ne demek? Teşekkür ederim!»

«Of! O kadar çok teşekkür ediyorsunuz ki!»

«Biz şarklılar çok kibar insanlarızdır... Ne düşünüyordum biliyor musunuz? O adam sizi öptü ve ben hiç kıskanmadım?»

«Sahi mi?»

«Ve niçin kıskanmadığımı merak ediyorum!»

Uzun uzun bakıştık. İtimatla, birbirimizi arıya arıya bakıştık.

«Bana biraz da kendinizden bahsetsenize!» dedi.

Peki makamında başımı salladım. Ona birçok şeyler söylemeği gündüzden tasarlamıştım. Fakat bunların hiç biri aklıma gelmiyor, kafamdan yepyeni şeyler geçiyordu. Nihayet karar verdim ve rasgele konuşmıya başladım. Muayyen bir şey anlatmıyor, çocukluğumdan askerliğimden, okuduğum kitaplardan, kurduğum hayallerden, komşumuz Fahriyeden ve tanıdığım eşkıyalardan bahsediyordum. Şimdiye kadar kendime bile söylemekten çekindiğim taraflarım, hiç bana haber vermeden, saklandıkları yerlerden çıkıyorlar ve ortaya dökülüyorlardı. Bir insana ilk defa kendimden bahsettiğim için bütün çıplaklığımla, hiç bir şeyi örtbas etmeden görünmek istiyordum. Ona yalan söylememek, kendimi tahrif etmemek, hiç bir şeyi değiştirmemek için o kadar gayret sarfediyor, hattâ bu gayrette bazan ileri giderek kendi aleyhimdeki noktaları o kadar tebarüz ettiriyordum ki, bu suretle gene hakikatten ayrılmış oluyordum.

Hâtıralar ve uzun zaman zaptedilmiş hisler, daima susturulmuş heyecanlar bir sel gibi, gitgide büyüyerek, kabararak, hızlanarak dışarı akıyordu. Onun nasıl bir dikkatle beni dinlediğini, gözlerini nasıl, söz haline getiremediğim taraflarımı da anlamak ister gibi yüzümde gezdirdiğini gördükçe büsbütün açılıyordum. Bazan tasdik eder gibi ağır ağır başını sallıyor, bazan hayret eder gibi ağzını hafifçe açıyordu. Heyecanlandığım zamanlar ya-

vaş yavaş elimi okşuyor, sözlerim şikâyet eden bir edâ alınca şefkatle gülümşüyordu.

Bir aralık, meçhul bir kuvvet tarafından dürtülmüş gibi sözümü kestim ve saatime baktım. On bire geliyordu. Etrafımızdaki masalarda kimseler kalmamıştı. Yerimden fırlıyarak:

«Fakat işinize geç kalacaksınız!» diye bağırdım.

Kendini toplamıya çalıştı. Ellerimi daha çok sıktı, acele etmeden doğrularak:

«Hakkınız var!» dedi. Beresini başına yerleştirirken ilâve etti:

«Ne güzel konuşuyorduk!»

Onu Atlantik barının önüne kadar getirdim. Yolda hemen hemen hiç konuşmadık. İkimiz de, bu akşamın intıbalarını içimize yerleştirmek ister gibi dalgın ve dolu idik. Yolun sonlarına doğru vücudümün ürperdiğini hissettim.

«Benim yüzümden eve gidip kürkünüzü giyemediniz, üşüyeceksiniz!» dedim.

«Sizin yüzünüzden mi?.. Doğru.. Sizin yüzünüzden... Fakat kabahat bende... Ehemmiyeti yok... Çabuk yürüyelim!»

«Sizi tekrar eve götürmek için bekliyeyim mi?»

«Hayır, hayır... Asla... Yarın buluşuruz!»

«Siz bilirsiniz!»

Belki üşümemek için, bana daha çok sokuldu. Elektriklerin aydınlattığı kapının önüne yaklaşınca durdu, kolumdan çıkarak elini uzattı. Fevkalâde ciddî bir şey düşünüyor gibiydi. Beni çekerek duvarın kenarına sürükledi. Nihayet, yüzüme doğru eğildi, gözlerini kaldırıma dikti ve fısıltı gibi bir sesle, fakat çabuk çabuk:

«Demek beni kıskanmıyorsunuz ha?» dedi. «Beni sahiden bu kadar çok mu seviyorsun?» birdenbire gözlerini kaldırdı ve merakla yüzüme bakmıya başladı. Bu anda neler duyduğumu ona söyliyecek bir kelime bulamadı-

ğım için göğsümün daralır gibi olduğunu, boğazımın kuruduğunu hissettim. Her söz, hattâ ağzımdan çıkacak her ses, saadetimi bozacak, bulandıracak diye korkuyordum. O hâlâ, bu sefer biraz da korkuyla, yüzüme bakıyordu. Çaresizlikten gözlerimin yaşardığını farkettim. O zaman onun çehresinde rahat bir gevşeme oldu. Dinlenir gibi bir saniye gözlerini kapadı. Sonra başımı tutarak bir defa ağzımdan öptü ve arkasını dönerek, hiç bir şey söylemeden, ağır ağır yürüdü ve içeri girdi.

Pansiyona âdeta koşarak döndüm. Hiç bir şey düşünmemek, hiç bir şey hatırlamamak istiyordum. Bu gecenin hâdiseleri, onlara hâtıralarımla bile dokunmaktan ürkecek kadar kıymetli idiler. Nasıl biraz evvel ağzımdan çıkacak küçük bir sesin o tasavvur edilmez saadet anının havasını bozacağından korktu isem, bu sefer de hayalimle yapacağım her kurcalamanın, bugün yaşadığım birkaç saatin harikulâde vakalarına ve bu vakaların emsalsiz âhengine zarar vereceğinden çekiniyordum.

Karanlık merdivenli pansiyon bana pek şirin, koridorları dolduran bütün kokular hoş geldi.

Bundan sonra, her gün Maria Puder'le buluşup beraber gezmiye başladık. Birbirimize söyliyecek şeyleri ilk akşam bitirmiş değildik. Her zaman karşılaştığımız insanlar, manzaralar, bize düşüncelerimizi söylemek ve bunların birbirine nekadar yakın olduğunu tesbit etmek imkânını veriyordu. Bu fikir yakınlığı, her noktada ayni şekilde düşünmenin neticesi idi; gerçi bunda, bir tarafın fikrini kabul edip kendisine mal etmiye diğer tarafın evvelden hazır bulunmasının da tesiri vardı. Fakat karşısındakinin her kanaatini doğru bulup benimsemek için vesile aramak da bir nevi ruh yakınlığı alâmeti değil miydi?

En çok, müzelere ve resim galerilerine gidiyorduk. Bana yeni ve eski üstatların tabloları hakkında izahat veriyor, onların kıymetleri hakkında münakaşalar yapıyor-

du. Birkaç kere tekrar nebatat bahçesine, bir iki akşam da operaya gitmiştik. Fakat gece saat onda, on buçukta buradan çıkıp işine gitmek ona güç geldiği için opera ziyaretlerinden vazgeçtik. Sonradan bir gün bana:

«Yalnız zaman bakımından değil, başka bir sebep dolayısiyle de operaya gitmek istemiyorum. Oradan çıktıktan sonra Anlantik'te şarkı şöylemek bana dünyanın en gülünç, en bayağı bir işi gibi geliyor.» demişti

Fabrikaya yalnız öğleden evvelleri gidiyordum. Pansiyon halkiyle hemen hemen görüşmez olmuştum. Frau Heppner arasıra:

«Sizi birisine kaptırdık galiba!» diye takıldığı halde sadece gülmüş ve lâfı uzatmamıştım. Bilhassa Frau van Tiedemann'ın bir şey duymamasını istiyordum. Maria bunda belki mahzur görmezdi, fakat ben, belki Türkiyeden kalmış bir itiyatla, böyle icabettiği kanaatindeydim.

Halbuki ortada kimseden saklanacak bir şey yoktu. İlk akşamdan beri dostluğumuz, aramızda kararlaştırdığımız hudutlar içinde kalmış ve Atlantik önündeki sahne, her ikimiz tarafından da, hiç bir vesile ile hatırlatılmamıştı. İlk zamanlarda bizi birbirimize yaklaştıran daha ziyade bir tecessüstü. Acaba daha neler var? diye merak ediyor ve gayet çok konuşuyorduk. Sonraları bu tecessüsün yerini bir alışkanlık aldı. Bazı sebeplerle iki üç gün görüşemesek birbirimizi adamakıllı göreceğimiz geliyordu. Buluştuğumuz zaman, ayrı kalmış arkadaş çocuklar gibi seviniyor, elele tutuşarak yürüyorduk. Onu çok seviyordum. Içimde bütün bir dünyayı sevecek kadar çok muhabbet bulunduğunu hissediyor ve bunu nihayet bir yere sarfedebildiğim için kendimi mesut sayıyordum. Onun da benden hoşlandığı, beni aradığı muhakkaktı. Fakat arkadaşlığımızı başka sahalara götürmek için asla vesile vermiyordu. Bir gün Berlin civarında bir orman olan Grünewald'da dolaşırken kolunu boynuma atmıştı, bana dayanarak yürüyordu. Omuzumdan aşağı sarkan eli ha-

fif hafif sallanıyor ve başparmağı havada daireler çizer gibi kımıldıyordu. Nasıl doğduğunu anlamadığım bir arzu ile bu eli yakaladım ve avcunun içini öptüm. Derhal yumuşak, fakat katî bir hareketle kolunu çekti. Bunun üzerinde hiç bir şey konuşmadık ve gezintimize devam ettik. Fakat o andaki ciddiliği, bir daha bu şekildeki hislerime kapılmakdan beni menedecek kadar açık ve kuvvetli idi. Bazan aramızda aşk meselelerinden bahsettiğimiz olurdu. Onun bu mevzuu nekadar lâkayt, nekadar kendinden uzak bir şeymiş gibi incelediğini gördükçe içimde garip bir ezilme duyardım. Evet, her şeye razı olmuş, onun bütün şartlarını kabul etmiştim. Fakat buna rağmen, bazan sözü maharetle kendimize nakleder, dostluğumuzu tahlile kalkardım. Benim fikrimce aşk diye ayrı, mücerret bir mefhum yoktu. İnsanlar arasında çeşit çeşit kendini gösteren bütün sevgiler, sempatiler bir nevi aşktı. Yalnız yerine göre isim ve şekil değiştiriyorlardı. Kadınla erkek arasındaki sevgiye hakikî ismini vermemek bir nevi kendimizi aldatmaktan başka bir şey değildi.

O zaman Maria şehadet parmağını sallıyarak gülüyor:

«Hayır dostum, hayır!» diyordu. «Aşk hiç de sizin söylediğiniz basit sempati veya bazan derin olabilen sevgi değildir. O büsbütün başka, bizim tahlil edemediğimiz öyle bir histir ki, nereden geldiğini bilmediğimiz gibi, günün birinde nereye kaçıp gittiğini de bilmeyiz. Halbuki arkadaşlık devamlıdır ve anlaşmıya bağlıdır. Nasıl başladığını gösterebilir ve bozulursa bunun sebeplerini tahlil edebiliriz. Aşka girmiyen şey ise tahlildir. Sonra düşünün, dünyada hepimizin hoşlandığımız birçok kimseler, meselâ benim hakikaten sevdiğim birçok dostlarım vardır. (Muhterem Beyefendinin bunların en başında geldiğini söyliyebilirim.) Şimdi ben bütün bu insanlara âşık mıyım?»

Ben fikrimde ısrar ederek:

«Evet,» demiştim. «En çok sevdiğinize hakikaten ve diğerlerine birer parça âşıksınız!»

Maria hiç beklemediğim bir cevap vermişti:

«Şu halde niçin beni kıskanmadığınızı söylüyordunuz?»

Söyliyecek bir şey bulamıyarak bir müddet düşündüm, sonra izah etmiye çalıştım:

«İçinde hakikaten sevmek kabiliyeti olan bir insan hiçbir zaman bu sevgiyi bir kişiye inhisar ettiremez ve kimseden de böyle yapmasını bekliyemez. Nekadar çok insanı seversek, asıl sevdiğimiz bir tek kişiyi de o kadar çok ve kuvvetli severiz. Aşk dağıldıkça azalan bir şey değildir.»

«Ben şarklıları başka türlü düşünür zannederdim!»

«Ben öyle düşünmüyorum!»

Maria gözlerini sabit bir noktaya dikip uzun uzun daldıktan sonra:

«Benim beklediğim aşk başka!» dedi. «O, bütün maatıkların dışında, tarifi imkânsız ve mahiyeti bilinmiyen bir şey. Sevmek ve hoşlanmak başka, istemek, bütün ruhiyle, bütün vücudiyle, her şeyiyle istemek başka... Aşk bence bu istemektir. Mukavemet edilmez bir istemek!»

O zaman onu yakalamış gibi kendimden emin bir edâ ile:

«Bu söylediğiniz bir an meselesidir» dedim. «İçinizde mevcudolan sevgi, alâka, sarih olarak bilinmiyen bazı vesilelerle, zamanı tayin edilemiyecek olan bir anda, birdenbire birikir, tekâsüf eder, nasıl tatlı tatlı ısıtan güneş ışığı bir ademeden geçtikten sonra bir noktada toplanıyor ve yakmıya başlıyorsa, kuvvetini fevkalâde arttıran bu sevgi de sizi sarar ve tutuşturur. Onu dışardan birdenbire gelen bir şey zannetmek doğru değildir. O, içimizde zaten mevcudolan hislerin bizi şaşırtacak kadar şiddetlenivermesinden ibarettir.»

Bu münakaşayı burada bırakmış, fakat başka zaman-

lar gene ele almıştık. Ne kendi sözlerimin, ne de onun fikirlerinin yüzde yüz isabetli olmadığını seziyordum. Her ikimizi de, birbirimize karşı nekadar açık olmak istersek istiyelim, bize tâbi olmıyan birtakım gizli, müphem düşüncelerin ve arzuların idare ettiği muhakkaktı. Birleştiğimiz noktalar nekadar çok olursa olsun, ayrı olduğumuz yerler de vardı ve bir taraf diğer tarafa kolayca uyuyorsa, bunu ancak daha ehemmiyetli bulduğu bir gaye uğrunda yapıyordu. Ruhlarımızın böyle en saklı köşelerini bile ortaya dökmekten ve üzerinde münakaşa etmekten çekinmiyorduk; buna rağmen hiç dokunmadığımız taraflar da vardı, çünkü bunların ne olduğunu biz de doğru dürüst bilmiyorduk; fakat bir his bana, asıl bu cihetlerin mühim olduğunu fısıldıyordu.

Şimdiye kadar bana bu derece yakın olan bir insana tesadüf etmediğim için, bence bütün meselelerin üstünde onu muhafaza etmek arzusu vardı. Bütün isteklerimin en son gayesi belki de ona tamamen, hiç noksansız, bütün maddî ve mânevî varlığiyle sahibolmaktı, fakat elde edebildiğimi de kaybetmek korkusiyle, bu gayeye gözlerimi çevirmekten çekiniyor, seyretmekte olduğu ve yakalamak istediği harikulâde güzel bir kuşu küçük bir hareketiyle kaçıracağından korkan bir insan gibi âtıl kalıyordum.

Bu hareketsizliğin, korkuya dayanan bu tereddüdün daha zararlı olduğunu, insan münasebetlerinde bir noktada taş kesilmiş gibi kalmamıyacağını, ileriye atılmıyan her adımın insanı geriye götürdüğünü ve yaklaştırmıyan anların muhakkak uzaklaştırdığını karanlık bir şekilde seziyor ve içimde sessizce yanan, fakat günden güne büyüyen bir endişenin yer etmiye başladığını hissediyordum.

Fakat başka türlü yapabilmem için başka türlü bir insan olmam lâzımdı. Asıl noktanın mütemadiyen etrafında dolaştığımı bildiğim halde bu noktaya gidecek yolları bilmiyor, arıyamıyordum. Eski mahçupluğum ve sıkılganlığım kalmamıştı. Kendi içime kapanmıyor, hattâ belki de

biraz müfrit şekilde ruhumu meydana veriyordum; ama hep bu ana noktaya dokunmamak şartiyle...

Bütün bunları o zamanlar bu kadar vazıh ve derin düşünüp düşünmediğimi bilmiyorum. Bugün, araya on iki seneden fazla bir zaman girdikten sonra, o günkü halimi gözümün önüne getiriyor ve bu neticeleri çıkarıyorum. Maria hakkmdaki hükümlerim de ayni zaman mesafesinin tasfiye ve tetkikinden geçmiş bulunuyor.

O sıralarda Maria'nın da birtakım tezatlı hisler içinde bulunduğunu anlıyordum. Bazan aşırı derecede durgun, hattâ soğuk oluyor, bazan da birdenbire coşuyor, bana, nefsime menettiğim cesareti verecek kadar müfrit bir alâka gösteriyor, âdeta beni açıkça tahrik ediyordu. Fakat bu halleri pek çabuk geçiyor, aramızda tekrar eski arkadaşlık havası peyda oluyordu. Onun da benim gibi, dostluğumuzun, olduğu yerde kalmak suretiyle, bir çıkmaza girdiğini farkettiği muhakkaktı. Yalnız o, asıl aradığını bulamamakla beraber, bendeki diğer birçok tarafların kendisi için feda edilemiyecek kadar kıymetli olduğunu görüyor, bunun için, kendisinden uzaklaşmama sebebolacağını zannettiği şeyleri yapmaktan çekiniyordu.

Bütün bu karışık hisler, ışığa çıkmaktan korkar gibi, ruhlarımızın en saklı köşelerinde durmakta idi; ve biz, hakikatte hep eskisi gibi birbirini arıyan, istiyen, birbirinin huzurundan her zaman daha memnun ve zengin olarak dönen iki candan arkadaştık.

Fakat birdenbire her şey değişiverdi ve hiç beklenmedik bir istikamet aldı. Kânunuevvel ayının sonlarına doğru idi. Annesi Noel'i geçirmek için Prag civarındaki uzak akrabalarından birine gitmişti. Maria bundan memnundu:

«Dünyada en sinirime dokunan şeylerden biri de o mumlar ve yaldızlarla donatılan çam fidanıdır» diyordu. «Bunu yahudiliğime hamletmeyin, çünkü insanların kendilerini bir an için mesut zannetmek sevdasiyle başvurdukları bu nevi mânasız merasimi saçma bulduğuma göre,

böyle garip ve lüzumsuz vecibelerle dolu olan yahudi dinini hoş bulamıyacağım gayet tabiidir. Zaten halis Alman kanından bir Protestan olan annem de, sırf ihtiyar olduğu için ve iş olsun diye bu âdetlere bağlı. Fikirlerimi zındıkça buluyorsa bunda, dinî kanaatlerinden ziyade, son günlerinin ruh sükûnetinin bozulması korkusu âmil oluyor.»

«Yılbaşının da sence hiç bir hususiyeti yok mudur?» diye sordum.

«Hayır,» dedi, «senenin diğer günlerinden ne farkı var sanki? Tabiat onu her hangi bir şekilde ayırmış mı? Ömrümüzden bir sene geçtiğini göstermesi bile o kadar mühim değil; çünkü ömrümüzü senelere ayırmak da insanların uydurması... İnsan ömrü doğumdan ölüme kadar uzanan bir tek yoldan ibarettir ve bunun üzerinde yapılan her türlü taksimat sunîdir... Ama biz felsefeyi bırakalım da, canın isterse, yılbaşı gecesi beraber bir yere gidelim. Benim Atlantik'teki işim geceyarısmdan evvel biter, çünkü o gece diğer birçok fevkalâde numaralar da var. Beraber çıkar, herkes gibi biz de sarhoş oluruz... Arasıra kendi kendimizden kurtulup cereyana kapılmak hoş bir şey... Ne dersin? Hem biz seninle hiç dans etmedik değil mi?»

«Hayır, etmedik!»

«Ben zaten dans etmekten fazla zevk almam, bazan dans ettiğim kimse hoşuma gider ve bu yüzden o sıkıntıya katlanırım.»

«Bu iş için hoşuna gideceğimi tahmin etmem!»

«Ben de tahmin etmem... Ama olsun, arkadaşlıkta fedakârlık lâzımdır!»

Yılbaşı gecesi akşam yemeğini beraber yedik ve onun iş vaktine kadar lokantada oturup konuştuk; Atlantik'e vardığımız zaman o, soyunmak için arka taraflarda bir yere gitti; ben salonda, ilk geldiğim akşam oturduğum masaya yerleştim. İçerisi kâğıt şeritler, renkli fenerler, yaldızlı tellerle donanmıştı. Halk şimdiden sarhoş olmuşa

benziyordu. Dans edenlerin aşağı yukarı hepsi öpüşüyor ve yılışıyordu. İçimde sebepsiz bir can sıkıntısı vardı:

«Ne olacak sanki?» diyordum. «Hakikaten bu gecenin fevkalâdeliği nerede? Kendimiz uydurup kendimiz inanıyoruz. Herkes evine gidip yatsa daha iyi. Biz ne yapacağız? Bunlar gibi birbirimize sarılıp döneceğiz... Bir farkla: Biz öpüşmiyeceğiz... Acaba ben dansedebilecek miyim?»

İstanbulda Sanayii Nefîse mektebine devam ettiğim aylarda bazı arkadaşlar, o sıralarda şehri dolduran beyaz Ruslardan öğrendikleri birtakım dansları bana da göstermişlerdi. Hattâ bir parça da vals yapabiliyordum... Fakat belki bir buçuk seneden beri hiç göstermediğim bir marifeti bu akşam becerebilecek mi idim? «Adam sen de, yarıda bırakır otururum!» dedim.

Maria'nın keman çalması ve şarkı söylemesi zannettiğimden de kısa sürdü ve gürültüye geldi. Bu akşam herkes kendi kendinin numarası olmağı tercih ediyordu. Maria istünü değiştirince hemen çıktık, Anhalter istasyonu karşısında, «Avrupa» dedikleri büyük bir yere gittik. Burası küçük ve mahrem Atlantik'ten büsbütün başka idi. Göz alabildiğine büyük salonlarda yüzlerce çift habire dansediyordu. Masaların üzeri renk renk şişelerle dolmuştu. Başını önüne dayayıp daha şimdiden uyuyanlar, birbirinin kucağında oturanlar görülüyordu.

Maria bu akşam garip denilecek kadar çok neşeliydi. Koluma vuruyor:

«Böyle somurtup oturacağını bilseydim bu akşam için kendime başka bir delikanlı seçerdim!» diyordu.

Üstüste getirttiği buruk lezzetli Ren şaraplarını hayret ettiğim bir süratle içiyor ve içmem için beni de zorluyordu.

Gazinonun asıl neşesi gece yarısından sonra başladı. Bağırışlar, kahkahalar, dört muhtelif yerde yırtınırcasına çalan müziğin gürültüsü. hoplıya hoplıya eski usul vals yapan çiftlerin ayak patırdısı birbirine karışıyordu.

Harp sonu senelerinin dizginsiz coşkunluğu burada bütün çıplaklığiyle görülüyordu. Cılız vücutları, kemikleri çıkmış yüzleri ve bir asabî hastalığa uğramış gibi parlıyan gözleri ile, ölçüsüz bir neşe içinde kendilerini kaybeden delikanlıların, ve cemiyetin haksız ve mantıksız bağlarına, batıl hükümlerine isyanın en iyi şeklini cinsî arzularını başıboş bırakmakta bulduklarını zanneden genç kızların hali sahiden hazindi. Maria elime tekrar bir kadeh tutuşturarak fısıldadı:

«Raif, Raif. Hiç iyi yapmıyorsun... Müthiş bir can sıkıntısına ve melânkoliye düşmemek için nekadar geyret ettiğimi görüyorsun. Bırak, bu akşam olsun kendimizden ayrılalım... Farzet ki biz, biz değiliz. Burayı dolduran bir sürü insandan biriyiz. Zaten onların da bakalım hepsi göründükleri gibi mi? İstemiyorum. Kendimi herkesin akıllısı veya duygulusu yerine koymak istemiyorum. İç ve gül!...»

Biraz sarhoş olmıya başladığını anlamıştım. Karşımdaki iskemleden kalkarak yanıma oturmuş ve kolunu omzuma atmıştı. Kalbim, ökseye tutulmuş bir kuş yüreği gibi hızla çarpıyordu. O beni mahzun zannediyordu. Halbuki değildim. Şimdi, gülemiyecek kadar mesuttum ve saadetimi ciddiye alıyordum.

Bir vals çalmağa başladı. Yavaşça kulağına eğildim:

«Haydi...» dedim. «Fakat ben pek iyi bilmem...»

Sözümün ikinci kısmını duymamış gibi yaptı, yerinden fırlıyarak:

«Haydi!» dedi.

Kalabalığın içinde dönmiye başladık. Bu, dansetmek falan değildi; dört tarafımızdan sıkıştıran vücutarın keyfine tâbi olarak oradan oraya sürüklenmekten ibaretti. Fakat ikimiz de bundan şikâyetçi değildik. Maria gözlerini bana dikmişti. Bu siyah ve dalgın gözlerde arasıra anlıyamadığım bir şey parlıyor ve beni şaşırtıyordu. Göğsünden, hafif fakat harikulâde güzel bir ten kokusu yayılıyordu.

Bütün bunların üstünde, ona yakın olmak, onun için bir şey olduğumu bilmek vardı:

«Maria» diye fısıldadım. «Nasıl oluyor da bir insan diğer bir insanı bu kadar çok mesudedebiliyor?.. İnsanın içinde ne müthiş kuvvetlerin saklı olması lâzım!»

Gözlerinden tekrar o parıltı geçti. Fakat bana bir müddet daha dikkatle baktıktan sonra dudağını ısırdı. Bakışları dumanlı ve mânasızdı:

«Haydi oturalım!» dedi, «Ne kalabalık! Galiba sıkılmıya başlıyacağım!»

Tekrar ve üstüste şarap içti. Bir aralık yerinden kalkarak:

«Şimdi geliyorum!» dedi ve sallana sallana uzaklaştı.

Uzun müddet bekledim. Bütün ısrarlarına rağmen fazla içmekten kaçmıştım. Sarhoş olmaktan ziyade sersemdim. Başım ağrıyordu. Aradan on beş dakikaya yakın bir zaman geçtiği halde geri gelmedi. Merak etmiye başladım. Bir yerde düşüp kalmış olmasın diye gidip bütün tuvaletleri gezdim. Buralarda, elbiselerinin kopan yerlerini iğne ile tutturmıya çalışan veya ayna karşısında tuvalet tazeliyen kadınlar vardı. Maria'ya hiçbirinde raslamadım. Salonların kenarındaki kanapelerde kıvrılıp sızan kadınlara teker teker baktım. Onu bulamadım. İçimde, bir anda son derece şiddetlenen bir endişe başladı. Oturan ve ayakta duran insanlara çarparak bir salondan öbürüne koştum. Merdivenlerin birkaçını birden atlıyarak alt kata indim ve aradım. Yoktu.

Bu sırada gözüm, gazinonun dönen kapısının buğulu camları arasından dışarıya ilişti. Orada beyaz birşey duruyor gibiydi. Kapıya atıldım ve dışarı çıkınca bir feryat kopardım. Maria Puder, iki kolunu başının hizasında yanyana getirerek, kapının hemen önündeki ağaçlardan birine dayamış ve yüzünü oraya yapıştırmıştı. Sırtında ince bir yün elbiseden başka bir şey yoktu. Saçlarına ve ensesine

ağır ağır kar taneleri düşüyordu. Sesimi duyunca başını çevirdi, gülümsedi:

«Nerde kaldın!» dedi.

«Siz nerde kaldınız? Ne yapıyorsunuz? Deli mi oldunuz!» diye bağırdım.

Parmağını dudaklarına götürerek:

«Sus!..» dedi. «Hava almak ve serinlemek istiyorum. Hadi gidelim!»

Onu hemen hemen zorla içeri soktum; bir iskemle bulup oturttum; yukarı çıkıp hesabı gördüm ve vestiyerden paltomu ve onun kürk mantosunu getirdim. Ayaklarımız sokağın karlarına gömülerek yürümiye başladık.

Kolumdan sımsıkı tutuyor ve hızlı gitmiye çalışıyordu. Sokaklarda birçok sarhoş çiftler vardı. Büyük caddeler kalabalık insan grupları ile doluydu. Yazlık elbiseleri ile sokağa çıkmış hissini verecek kadar ince giyinmiş kadınlar, bu havada ve böyle gece yarısından iki üç saat sonra ilkbahar safasına çıkmış gibi keyifli kahkahalar atıyorlar, şarkılar söylüyorlardı.

Maria, bu neşeli ve sarhoş insanların arasından daha hızlı geçip gitmek için beni çekiyordu. Yolda kendisine lâf atanlara, boynuna sarılmak istiyenlere üstünkörü bir gülümseme ile mukabele ediyor, ellerinden maharetle sıyrılıyor ve beni sürüklüyordu. Onun ayakta duramıyacak kadar sarhoş olduğunu zannetmekle nekadar hata etmiş olduğumu anlıyordum.

Biraz daha tenha sokaklara geldiğimiz zaman yavaşladı. Sık ve şiddetli nefes alıyordu. Derin bir «oh!» çekti, sonra bana döndü:

«Nasıl? Bu geceden memnun musun? Eğlendin mi? Ah, ben çok eğlendim, o kadar, o kadar eğlendim ki...»

Kahkaha ile gülmiye başladı. Birdenbire bir öksürüğe tutuldu. Boğulacak gibi kıvranıyor, göğsü sarsılıyor, fakat kolumu bırakmıyordu. Biraz sükûnet bulunca:

«Ne oldun? Gördün mü, kendini üşüttün!» dedim.

Bütün yüziyle gülerek:

«Ah, o kadar eğlendim ki!...» dedi.

Nerdeyse ağlıyacak diye korkuyor, onu bir an evvel evine götürüp bırakmayı bu sefer ben istiyordum.

Yolun sonlarına doğru adımları dolaşmıya başladı. Kuvveti ve iradesi onu bırakmışa benziyordu. Halbuki soğuk hava beni tamamiyle açmıştı. Onu belinden yakalıyarak götürüyor, arasıra ayaklarına basıyordum. Bir kaldırımdan karşı tarafa geçerken az daha karların üzerine yuvarlanacaktık. Şimdi duyulur duyulmaz bir sesle karmakarışık sözler mırıldanıyordu. Evvelâ kendi kendine şarkı söylemiye çalıştığını zannettim, sonra bana hitabettiğini anlıyarak kulak verdim:

«Evet.. Ben böyleyim işte...» diyordu. «Raif... Sevgili Raif... Ben böyleyim işte... Dememiş miydim?... Bir günüm bir günüme uymaz diye... Fakat kederlenmiye lüzum yok... Hiçbir şeye lüzum yok... Sen çok iyi bir çocuksun... Muhakkak ki sen iyi bir çocuksun!...»

Birdenbire hıçkırmıya başlıyor, sonra tekrar söyleniyordu:

«Hayır, hayır, kederlenmiye lüzum yok...»

Yarım saat sonra kapısının önüne geldik. Sırtını merdivenin duvarına vererek bekledi.

«Anahtarlar nerede?» diye sordum.

«Darılma, Raif... Bana darılma!... İşte... cebimde olacak!»

Elini kürkünün iç taraflarına sokarak üç anahtardan ibaret bir deste uzattı.

Kapıyı açtım, onu yukarı götürmek için döndüğüm zaman sıyrıldı, koşarak merdivenleri çıkmıya başladı.

«Düşeceksin!» dedim.

Soluya soluya cevap verdi:

«Hayır... Kendim çıkarım!»

Anahtarlar bende olduğu için arkasından gittim. Yukarı katlardan birinde, karanlıktan bana seslendi:

«Buradayım... Bu kapıyı aç!»

El yardımiyle açtım. Beraber içeri girdik. Odasmda elektriği yaktı. Eski, fakat oldukça iyi muhafaza edilmiş mobilyalar ve güzel bir meşe karyola ilk bakışta göze çarpıyordu.

Odanın ortasında kımıldamadan duruyordum. Kürk mantosunu çıkarıp bir kenara bırakırken bana bir iskemle göstererek:

«Otursana!» dedi.

Sonra kendisi yatağın kenarına ilişti. Büyük bir süratle iskarpinlerini, çoraplarını çıkardı, entarisini başından sıyırıp bir iskemleye attı ve yorganın içine girdi.

Oturduğum yerden kalktım; hiç bir şey söylemeden ona elimi uzattım. İlk defa gördüğü bir insanı tetkik ediyormuş gibi beni süzdü, yüzüne bir sarhoş gülüşü yayıldı. Gözlerimi indirdim. Tekrar baktığım zaman yatakta bir parça doğrulduğunu ve gözlerini, büyük bir endişe içindeymiş gibi açtığını ve arasıra, bir uykudan uyanmağa çalışır gibi kırptığını gördüm. Beyaz örtülerin altından fırlıyan sağ omuzu ve kolu yüzü kadar soluk ve beyazdı. Sol dirseğini yastığa dayamıştı.

«Üşüyeceksin!» dedim.

Kolumu hızla çekerek beni yatağının kenarına oturttu. Sonra yaklaştı, iki elimi birden tuttu, yüzünü avuçlarının içine yerleştirerek:

«Ah, Raif,» dedi «demek sen böyle de olabiliyorsun?.. Hakkın var... Fakat ne yapayım? Bilsen... Ah, bir bilsen.. Ama eğlendik değil mi? Muhakkak... Hayır, hayır, biliyorum! Ellerini çekme... Seni hiç böyle görmemiştim. Ne güzel ciddî olabiliyorsun! Ama sebep ne?»

Başımı kaldırdım. Yatakta diz çökerek yanıma oturdu, ellerini iki yanağıma koydu:

«Bana bak!» dedi. «Düşündüklerin doğru değil... Bunu sana ispat edeceğim... Asıl kendime ispat edeceğim...

Neden böyle duruyorsun... Hâlâ inanmıyor musun? Hâlâ şüphe mi ediyorsun?»

Gözlerini kapadı. Kafasının içinde şuraya buraya kaçan ve bir türlü yakalanmıyan bir şeyi tutmıya çalışır gibi bir ceht sarfediyor, alnı ve kaşlarının arası buruşuyordu. Çıplak omuzlarının titrediğini görünce yorganı çektim, sırtına sardım ve kaymasın diye elimle tuttum.

Gözlerini açtı. Şaşkın şaşkın gülümsiyerek:

«İşte böyle... Sen de gülüyorsun değil mi?...» dedi, sonra sözüne devam edemiyerek odanın bir köşesine bakmıya başladı.

Saçları alnına dökülmüştü. Yandan vuran elektrik ışığı kirpiklerinin gölgesini burnunun üst tarafına düşürüyordu. Alt dudağı hafif hafif ürperiyordu. Yüzü bu anda tablodakinden de, Arpie Madonnasından da güzeldi. Yorganı tutan kolumla onu kendime doğru çektim.

Vücudunun titrediğini hissettim. Kesik kesik nefes alarak:

«Tabii... Tabii!» dedi. «Tabii sizi seviyorum. Hem çok seviyorum... Başka türlü olmasına imkân var mı?.. Her halde seviyorum... Muhakkak seviyorum. Fakat neden şaşırıyorsunuz? Başka türlü olabilir mi?.. Başka türlü olacağını mı zannediyordunuz? Beni ne kadar çok sevdiğinizi anlıyorum... Ben de sizi şüphesiz o kadar çok seviyorum...»

Başımı kendisine doğru çekti ve bütün yüzümü ateş gibi buselere boğdu.

Sabahleyin uyandığım zaman onun derin ve muntazam nefeslerini duydum. Kolunu başının altına koymuş, bana arkasını dönmüş, uyuyordu. Saçları beyaz yastığa dalga dalga serilmişti. Ağzı bir parça aralıktı ve dudaklarının kenarında gayet ince tüyler vardı. Nefes aldıkça burnunun kanatları kımıldıyor, ağzının üzerine dökülen birkaç tel saç, havalanıyor ve tekrar düşüyordu.

Başımı yastığa bıraktım, gözlerimi tavana dikerek bek-

lemiye başladım. İçimde bir sabırsızlık vardı. Uyandığı zaman bana nasıl bakacağını, bana neler söyliyeceğini merak ediyor, fakat, sebebini bilmeden, uyanmasından korkuyordum. İçimde, gözlerimi açar açmaz bulmağı ümidettiğim sükûn ve emniyet yoktu. Bunun sebebini bir türlü anlıyamıyordum. Niçin hâlâ, hakkında verilecek hükmü bekliyen bir maznun gibi, içim titriyordu? Ondan daha ne istiyebilirdim? Daha ne bekliyordum? Bütün arzularım son haddine kadar yerine gelmiş değil miydi?

İçimde boş kalan bir taraf bulunduğunu ve bu boşluğun bana âdeta maddî bir eziklik verdiğini hissediyordum. Bir şey noksandı, fakat bu neydi? Evden çıktıktan sonra bir şey unuttuğunu farkederek duraklıyan, fakat unuttuğunun ne olduğunu bir türlü bulamıyarak hafızasını ve ceplerini araştıran, nihayet, ümidini kesince, aklı geride, ileri gitmek istemiyen adımlarla yoluna devam eden bir insan gibi üzüntülüydüm.

Bir müddetten beri Maria'nın muntazam nefes alışının kesildiğini farkettim, yavaşça başımı kaldırıp baktım.

Gözlerini belli olmıyan bir noktaya dikmiş, bakıyordu. Hiç kımıldamamış, yüzüne dökülen saçlarını bile çekmemişti. Benim kendisini seyrettiğimi bildiği halde başını çevirmeden o meçhul yere bakmakta devam etti. Gözlerini kırpmıyordu. Epey zamandan beri uyanık olduğunu anladım ve içimdeki endişelerin birdenbire büyüdüğünü, göğsümü âdeta görünmez bir çemberin sarıp sıktığını hissettim.

Bütün bu mânasız hislerin, yersiz korkuların şu anda hiç lüzumu olmadığını, hayatımın en aydınlık gününü vehimler ve fena sezişlerle karartmanın sebepsizliğini düşündükçe büsbütün canım sıkılıyordu.

Başını çevirmeden sordu:

«Uyandınız mı?»

«Evet!.. Siz uyanalı çok oldu mu?»

«Biraz evvel!»

Sesi bana tekrar cesaret verdi. Uzun zamandan beri kulaklarımın en tatlı âşinası olan ve bende yalnız iyi hâtıralar uyandıran bu ses, birdenbire çıkıp gelen güvenilecek bir dost gibi, içime ferahlık getirmişti. Fakat bu tesir ancak bir an sürdü. Bana «uyandınız mı?» demişti. Gerçi son günlerde birbirimize rasgele bazan sen, bazan siz diye hitabediyorduk. Fakat bu gecenin sahabında bana böyle mi demeliydi?

Belki hâlâ uykusu açılmamıştı.

Yatakta bana doğru döndü. Gülümsüyordu. Fakat bu, onun her zamanki içten, yakın tebessümü değildi. Daha ziyade Atlantik'teki müşterilere karşı sarfettiklerine benziyordu.

«Kalkmıyor musun?» dedi.

«Kalkacağım!... Sen?»

«Bilmem... Kendimi pek o kadar iyi hissetmiyorum. Biraz kırgınlığım var... Belki de içkiden... Sırtım da ağrıyor...»

«Belki de dün akşam üşüdün!» dedim. «Çırçıplak sokaklara uğrıyacak ne vardı?»

Omuzlarını silkti ve tekrar arkasını döndü.

Kalktım, yüzümü yıkadım ve çabucak giyindim. Onun beni, yattığı yerden göz uciyle takibettiğini sezmiştim.

Odanın içinde sıkıntılı bir hava vardı. Aklımca nükte yapmak istedim:

«İkimize de bir sessizlik çöktü... Ne oluyoruz? Sahiden evlenmiş insanlar gibi birbirimizden sıkılmıya mı başladık?»

Ne demek istediğimi anlamıyan gözlerle yüzüme baktı. Daha çok sıkıldım ve sustum. Sonra yatağa doğru sokuldum: Onu okşamak, aramızdaki buzları, daha ziyade kuvvetlenmeden kırmak istiyordum. O da doğruldu, ayaklarını aşağıya salladı ve sırtına ince bir hırka aldı. Hâlâ yüzüme bakmakta devam ediyordu. Halinde daha ziyade yak-

laşmama mâni olan bir şey vardı. Nihayet gayet sakin bir sesle:

«Neden sıkılıyorsun?» dedi. Soluk yüzünü birdenbire, o zamana kadar hiç görmediğim bir pembelik kapladı. Göğsü ağır ağır kalkıp inerek devam etti:

«Daha ne istiyorsun? Başka bir şey istiyebilir misin?.. Ama ben istiyorum... Birçok şeyler istiyorum ve hiç birini elde edemiyorum... Her çareye başvurdum; fayda yok... Sen artık memnun olabilirsin! Ama ben ne yapayım?»

Başı önüne düştü. Kolları cansız gibi aşağıya sarktı. Çıplak ayaklarının uçları halıya dokunuyordu. Baş parmağını yukarı doğru kaldırıyor, diğer parmaklarını aşağıya kıvırıyordu.

Bir iskemle çekerek karşısına oturdum. Ellerini yakaladım. En kıymetli hazinesini, hayatının sebebini kaybetmek üzere olan bir insan gibi, sesim heyecandan titriyerek:

«Maria» dedim. «Maria! Benim Kürk Mantolu Madonnam! Birdenbire ne oldun? Sana ne yaptım? Hiç bir şey istemiyeceğimi vadetmiştim. Sözümü tutmadım mı? Birbirimize her zamandan ziyade yakın olmamız lâzım gelen bu anda neler söylüyorsun?»

Başını sallıyarak:

«Hayır dostum, hayır!» dedi, «Birbirimize her zamandan ziyade uzağız! Çünkü artık hiç bir ümidim yok. Bu sondu... Bir defa da bunu tecrübe edeyim dedim. Belki bu noksandı, diye düşündüm. Ama değil... İçimde hep o boşluk var... Daha da büyümüş olarak... Ne yapalım?. Kabahat sende değil... Sana âşık değilim. Halbuki dünyada sana âşık olmam icap ettiğini, sana da âşık olmadıktan sonra hiç kimseyi sevemiyeceğimi, bütün ümitlerimi terketmek lâzım geleceğini gayet iyi biliyorum... Fakat elimde değil... Demek ki, ben böyleyim... Bunu olduğu gibi kabul etmekten başka çare yok.. Ne kadar isterdim... Başka türlü olmayı nekadar isterdim.. Raif.. Benim iyi kalbli dostum... Başka türlü olmayı senin kadar, hattâ senden çok

istediğime emin ol... Ne yapayım? Ağzımda dün akşamki içkilerin burukluğundan, sırtımda gittikçe artan ağrılardan başka hiç bir şey hissetmiyorum.»

Bir müddet sustu. Gözlerini kapadı. Yüzüne tatlı bir yumuşaklık geldi. Çocukluğuna ait bir masal söylermiş kadar tatlı bir sesle:

«Dün akşam, hele buraya geldikten sonra, bir an neler ümidetmiştim... Sihirli bir el tarafından tamamen değiştirileceğimi, ruhumda, küçük kız çocukları gibi masum, fakat ayni zamanda bütün hayatımı kavrıyacak kadar kuvvetli heyecanlar duyacağımı, bu sabah uykudan, başka bir dünyaya doğar gibi uyanacağımı sanmıştım. Fakat hakikat nekadar başka... Hava her zamanki gibi kapalı; odam soğuk... Yanımda, her şeye rağmen bana yabancı, bütün yakınlığına rağmen benden ayrı, benden başka bir insan... Adalelerimde yorgunluk ve başımda ağrı...»

Tekrar yatağına girerek, arka üstü uzandı. Eliyle gözlerini kapadı ve devam etti:

«Demek ki insanlar birbirine ancak muayyen bir hadde kadar yaklaşabiliyorlar ve ondan sonra, daha fazla sokulmak için atılan her adım daha çok uzaklaştırıyor. Seninle aramızdaki yakınlaşmanın bir hududu, bir sonu olmamasını nekadar isterdim. Beni asıl, bu ümidin de boşa çıkması üzüyor... Bundan sonra kendimizi aldatmıya lüzum yok... Artık eskisi gibi apaçık konuşamayız... İki delişmen arkadaş gibi elele verip dolaşamayız... Bunları ne diye, neyin uğrunda feda ettik? Hiç!.. Mevcudolmıyan bir şeye malik olalım derken mevcudolanları kaybettik... Her şey bitti mi? Zannetmem. İkimizin de çocuk olmadığımızı biliyorum. Yalnız bir müddet dinlenmek ve birbirimizden uzak kalmak lâzım. Tâ birbirimizi tekrar görmek ihtiyacını şiddetle duyuncıya kadar... Hadi artık git Raif. Bu an gelince ben seni ararım; belki tekrar dost olur ve bu sefer daha akıllı davranırız. Birbirimizden, verebileceğimizden fazla şeyler beklemeyiz ve istemeyiz... Hadi artık

git... O kadar yalnız kalmak istiyorum ki...»

Elini gözlerinden çekmişti. Yüzüme âdeta yalvararak bakıyordu. kolunu uzattı. Parmaklarının ucundan tuttum ve: «Allaha ısmarladık» dedim.

«Hayır, hayır, böyle olmaz... Bana darılarak gidiyorsunuz... Ben size ne yaptım?» diye bağırdı.

Sakin olmak için müthiş bir gayret sarfederek:

«Dargın değilim, müteessirim!» dedim.

«Ben müteessir değil miyim? Beni görmüyor musun?.. Böyle gitme... Gel!..»

Başımı göğsüne doğru çekerek saçlarımı okşadı. Yanağını yüzüme sürdü:

«Bana bir kere gül ve ondan sonra git!» dedi.

Güldüm ve elimi yüzüme kapatarak dışarı fırladım.

Sokakta rasgele yürümiye başladım. Ortalık tenha, dükkânların çoğu kapalı idi. Cenup istikametinde gidiyordum. Yanımdan, buğulu camlariyle tramvaylar, omnibüsler geçiyordu. Yürüdüm... Kararmış yüzlü evler, parke kaldırımlar başladı... Yoluma devam ettim... Terlediğim için paltomun önünü açtım. Şehrin sonuna gelmiştim. Gene yürüdüm... Demiryolu köprülerinin altından, buz tutmuş kanalların üstünden yürüdüm.. Hep yürüdüm. Saatlerce yürüdüm. Hiç bir şey düşünmüyordum. Soğuktan gözlerimi kırpıyor ve koşar gibi hızlı adımlarla ilerliyordum. İki tarafımda muntazam dikilmiş çam ormanları vardı. Arasıra dallardan yere pat! diye kar parçaları düşüyordu. Yanımdan bisikletli insanlar ve uzaktan yerleri sarsarak bir tren geçiyordu. Yürüdüm... Sağ tarafta büyükçe bir göl ve üzerinde paten kayan bir kalabalık gördüm. Ağaçların arasına saparak o tarafa gittim. Ormanın her tarafında uzun, birbirine karışan kayak izleri vardı. Etrafı telörgü ile çevrilmiş korularda minimini çam fidanları, üstlerine yüklenen karla, beyaz pelerinli çocuklar gibi titreşiyorlardı. Uzakta iki katlı, ahşap bir kır gazinosu vardı. Gölün üzerinde kısa etekli kızlar ve paçaları bağlı delikan-

lılar hiç durmadan kayıyorlardı. Ayaklarının birini havaya kaldırıyorlar, oldukları yerde dönüyorlar, elele tutuşup ilerdeki bir burnun arkasına doğru uzaklaşıyorlardı. Kızların renkli boyun atkıları ve erkeklerin sarı saçları rüzgârdan uçuyor, vücutları muntazam hareketlerle sağa sola kıvrılıyor, her adımlarında boyları bir uzanıyor, bir kısalıyor gibi görünüyordu.

Bütün bunlara dikkat ediyordum. Ayak bileklerime kadar karlara batarak yürüyor ve her şeye dikkat ediyordum. Kır gazinosunun arkasından dolaşarak karşı taraftaki ağaçların altına doğru gittim. Buraları evvelce de bir kere gördüğümü hatırlıyor fakat ne zaman geldiğimi, buranın neresi olduğunu bir türlü bulamıyordum. Gazinodan birkaç yüz metre ötede, yüksekçe bir yerde, birkaç ihtiyar ağaç vardı. Orada durdum. Gölün üzerindeki kalabalığı tekrar seyre başladım.

Belki dört saatten beri yürüyordum. Ne diye yoldan ayrılıp buraya saptığımın, niçin geri dönmediğimin farkında değildim. Başımın yanması azalmış, burnumun kökünde hissettiğim karıncalanma geçmişti. Yalnız içimde müthiş bir boşluk hissi vardı. Hayatımın en dolu, en mânalı zannettiğim bir devresi birdenbire boşalmış, bütün mânasını kaybetmişti. En tatlı emellerinin tahakkukunu gördüğü bir rüyadan acı hakikate uyanan bir insan gibi içim çekiliyordu. Ona hakikaten dargın değildim; asla kızmıyordum. Sadece müteessirdim. «Bunun böyle olmaması lâzımdı» diyordum. Demek ki beni bir türlü sevemiyordu. Hakkı vardı. Beni hayatımda hiç, hiç kimse sevmemişti. Zaten kadınlar pek acayip mahlûklardı. Bütün hâtıralarımı toplıyarak bir hüküm vermek istediğim zaman, kadınların hiç bir zaman sahiden sevemiyecekleri neticesine varıyordum. Kadın sevebileceği zaman sevmiyor, ancak tatmin edilmiyen arzulara üzülüyor, kırılan benliğini tamir etmek istiyor, kaybedilen fırsatlara yanıyor ve bunlar ona aşk çehresi altında görünüyordu. Fakat böyle düşünmekle

Maria'ya karşı haksızlık ettiğimi çabucak anladım. Onu, herşeye rağmen, bu çeşit bir mahlûk addedemezdim. Sonra onun da nekadar ıstırap çektiğini görmüştüm. Sırf bana acıdığı için bu kadar üzülmesine imkân yoktu. O da aradığı ve bulamadığı bir şeye yanıyordu. Fakat bu neydi? Bende, daha doğrusu aramızdaki münasebette eksik olan neydi?

Bir kadının bize her şeyini verdiğini zannettiğimiz anda onun hakikatte bize hiç bir şey vermiş olmadığını görmek, bize en yakın olduğunu sandığımız sırada bizden, bütün mesafelerin ötesinde imiş kadar uzak bulunduğunu kabule mecbur olmak acı bir şey.

Bunun böyle olmaması lâzımdı. Fakat, Maria'nın da dediği gibi, yapılacak bir şey yoktu; hele benim tarafımdan...

Onun bana böyle yapmıya ne hakkı vardı? Senelerden beri, boşluğunu apaçık görmeden, şöyle böyle bir ömür sürmüş, insanlardan kaçsam bile, bunu tabiatımın acayipliğine vermiş, sürüklenip gitmiştim, fakat beni memnun edecek hayat hakkında da bir fikrim yoktu. Yalnızlığımı hissediyor ve üzülüyordum, fakat bundan kurtulmanın mümkün olabileceğini ummuyordum. Maria, daha doğrusu onun tablosu karşıma çıktığı vakit, bu halde idim. O beni birdenbire sessiz ve karanlık dünyamdan ayırmış, ışığa ve sahiden yaşamıya götürmüştü. Bir ruhum bulunduğunu ancak o zaman farketmiştim. Şimdi, geldiği kadar sebepsiz ve ânî, çekilip gidiyordu. Fakat benim için bundan sonra eski uykuya dönmek imkânı yoktu. Yaşadığım müddetçe türlü türlü yerler gezecek, dilini bildiğim ve bilmediğim insanlarla tanışacak ve her yerde, herkeste onu, Maria Puder'i, Kürk Mantolu Madonnayı arıyacaktım. Onu bulamıyacağımı daha şimdiden biliyordum. Fakat aramamak elimde olmıyacaktı. Beni, bütün ömrümce bir meçhulü, mevcudolmıyan bir şeyi aramıya mahkûm ediyordu. Bunu yapmamalı idi...

Önümdeki seneler bana tahammül edilemiyecek kadar hazin görünüyordu. Bu yüke katlanmak için bir sebep bulamıyordum. Tam düşüncelerimin burasında gözlerimden bir perde sıyrılır gibi oldu. Bulunduğum yerin neresi olduğunu hatırladım. Bu göl, Wansee idi. Bir gün Paria Puder'le Potsdam'a, İkinci Frederik,in «Gamsız» sarayının parkını gezmiye giderken, o, trenin penceresinden burasını göstermiş, şimdi bulunduğum agaçların altında yüz seneden fazla bir zaman evvel bedbaht Alman şairi Kleist ile sevgilisinin birlikte intihar ettiklerini söylemişti.

Beni buraya getiren neydi? Rasgele yürürken gözüm bu taraflara ilişince neden hemen sapmıştım? Hattâ neden evden çıkar çıkmaz bu istikameti tutarak sözleşmiş gibi buraya gelmiştim? Dünyada en güvendiğim mahlûktan ayrıldıktan ve onun, iki insanın ancak muayyen bir hadde kadar birbirine yaklaşabileceklerine dair söylediklerini dinledikten sonra, ölüme bile beraber giden bu insanların hayattan ayrıldıkları yere gelmek suretiyle ona bir nevi cevap mı vermis oluyordum? Yoksa sadece kendimi inandırmak, dünyada yarı yolda kalmıyan sevgiler de bulunabileceğini hatırlamak mı istemiştim? Bilmiyorum. Hattâ bunları o zaman düşünüp düşünmediğimi de iyice tayin edemiyorum. Fakat bulunduğum yer, birdenbire ayaklarımın altını yakmıya başlamıştı! Kadının göğsünde ve erkeğin kafasında birer tabanca kurşuniyle, yanyana uzandıklarını görür gibi oluyordum. Çimenler arasından kıvrıla kıvrıla akan ve bir gölcük halinde birleşen kanlarına bastığımı zannediyordum. Mukadderatları gibi kanları da birbirine karışmıştı. Ve işte şurada, birkaç adım ilerde yatıyorlardı. Hâlâ beraberdiler... Geldiğim yoldan, gerisin geriye koşmıya başladım...

Aşağıdan, gölün üzerinden, kahkahalar geliyordu. Birbirini bellerinden tutan çiftler, bitip tükenmez bir yolculuğa çıkmışlar gibi, hiç durmadan dolaşıyorlardı. Gazinonun ikide birde açılan kapısından dışarı müzik sesi ve

ayak patırdısı vuruyordu. Kaymaktan yorulanlar sırtı tırmanarak gazinoya doğru gidiyorlar, her halde grog içerek kızışmak ve biraz dansetmek istiyorlardı.

Eğleniyorlarıdı. Yaşıyorlardı. Ve ben, kafamın içine ve yalnız kendi ruhuma kapanmakla onların üstünde değil, altında bulunduğumu anlıyordum. Şimdiye kadar zannettiğim gibi, kütleden ayrılmanın bir hususiyet, bir fazlalık değil, bir sakatlık demek olduğunu hissediyordum. Bu insanlar dünyada nasıl yaşamak lâzımsa öyle yaşıyorlar, vazifelerini yapıyorlar, hayata birşey ilâve ediyorlardı. Ben neydim? Ruhum, bir ağaç kurdu gibi beni kemirmekten başka ne yapıyordu? Şu ağaçlar, onların dallarını ve eteklerini örten karlar, şu ahşap bina, şu gramofon, şu göl ve üzerindeki buz tabakası ve nihayet bu çeşit çeşit insanlar hayatın kendilerine verdiği bir işi yapmakla meşguldüler. Her hareketlerinin bir mânası vardı, ilk bakışta göze görünmiyen bir mânası. Ben ise, dingilden fırlıyarak, boşta yuvarlanan bir araba tekerleği gibi sallanıyor ve bu halimden kendime imtiyazlar çıkarmıya çalışıyordum. Muhakkak ki dünyanın en lüzumsuz adamıydım. Hayat beni kaybetmekle hiç bir şey ziyan etmiyecekti. Hiç kimsenin benden bir şey beklediği ve benim hiç kimseden bir şey beklediğim yoktu.

İşte bu andan itibaren bende, hayatımın istikametine hâkim olan değişme başladı. Lüzumsuzluğuma, faydasızlığıma bu andan itibaren inandım. Arasıra hayata tekrar döner gibi olduğum, yaşadığımı zannettiğim oldu. Hattâ bunları düşündükten birkaç gün sonra, yepyeni bir vaziyet, beni bir müddet için tesiri altına aldı ve oyaladı. Fakat ruhumun en derin bir köşesinde bu kanaat: yeryüzünün bana ihtiyacı olmadığı kanaati, her zaman için yerleşip kaldı. Hiçbir hareketim onun tesirinden kurtulamadı; ve bugün de, aradan bu kadar uzun seneler geçtiği halde herşeyi, bilhassa cesaretimi büsbütün kırarak beni etrafımdan tamamen uzaklaştıran o ânın bütün teferruatını,

hatırlıyorum; o zaman kendi hakkımda verdiğim hükümlerde hatâ etmiş olmadığımı görüyorum...

Koşa koşa asfalt yola geldim ve Berline doğru yürümeğe başladım. Dün akşamdan beri bir şey yememiştim, fakat midemde açlıktan ziyade bir nevi bulantı hissediyordum. Bacaklarımda yorgunluk değil, gövdeme doğru yayılan bir gerilme vardı. Bu sefer ağır ağır ve düşüncelere dalarak gidiyordum. Şehre yaklaştıkça ümitsizliğim artıyordu. Bundan sonraki günlerimin ondan ayrı olarak geçeceğini bir türlü kabul edemiyor, bu ihtimali ciddilikten uzak, gülünç, imkânsız buluyordum... Hiçbir zaman başımı eğip yalvarmağa gidemezdim. Böyle bir şey hem elimden gelmez, hem de bir faydası olmazdı... Çocukluğumda kurduğum hayallere benziyen, fakat onlara nazaran daha delice, daha saçma ve daha kanlı şeyler tasavvur ediyordum: Gece, tam onun Atlantik'te numara yaptığı sıralarda, kendisini telefona çağırmak, rahatsız ettiğim için af diledikten sonra, kısaca veda ederek, mikrofon başında kafama bir kurşun sıkmak, ne güzel olurdu! Bu müthiş sesi duyunca, evvelâ ne olduğunu anlamıyarak bir müddet duracak, sonra deli gibi «Raif! Raif!» diye bağırıp benden bir cevap almağa çalışacaktı. Yerde son nefesimi verirken ihtimal ki, bu sesleri de duyar ve gülümsiyerek ölürdüm. Benim nereden telefon ettiğimi bilmediği için çaresizlik içinde çırpınacak, polise haber veremiyecek ve ertesi gün elleri titriyerek gazeteleri karıştırıp, esrarı çözülemiyen bu facia hakkındaki tafsilâtı okurken kalbi nedamet ve yeis içinde çırpınacak, ömrünün sonuna kadar beni unutamıyacağını, kendimi kanla hâtırasına bağladığımı anlıyacaktı.

Şehre yaklaşmıştım. Gene ayni köprülerin altından ve üstünden geçtim. Akşam olmağa başlamıştı. Nereye gittiğimi bilmiyordum. Küçük bir parka girip oturdum. Gözlerim yanıyordu. Başımı arkaya atarak gökyüzüne baktım. Karlar ayaklarımı donduruyordu. Buna rağmen saatlerce

oturdum. Vücuduma garip bir uyuşukluk yayıldı. Burada donup kalmak ve ertesi gün sessiz sadasız bir yere gümülüvermek... Maria günlerden sonra, tesadüfen bunu haber alınca ne yapardı? Yüzü nasıl bir şekil alırdı? Bütün yaptıklarına nasıl pişman olurdu?

Düşüncelerim hep onun etrafında dönüp dolaşıyordu. Kalktım ve tekrar yola düzüldüm. Şehrin ortalarına gelmek için daha saatlerce yürümem lâzımdı. Yolda kendi kendime söylenmeğe başladım. Hep ona hitabediyordum. Tanıştığımız ilk günlerde olduğu gibi bin türlü güzel, cazip, kandırıcı fikirler kafama hücum ediyordu. Bu sözlerin ona tesir etmemesinin, fikrini değiştirtmemesinin imkânı yoktu. Gözlerim yaşararak ve sesim titriyerek ona aramızdaki yakınlığı, iki insanın birbirini bulması bu kadar güç olan bu dünyada bizim böyle mânasız sebeplerle ayrılmamızın imkânsızlığını anlatıyordum... Benim gibi her zaman sakin, herşeyi kabule âmade bir insanın birdenbire coşması, ona evvelâ garip görünüyor, sonra yavaş yavaş ellerimi tutarak gülümsüyor ve: «Haklsın var!» diyordu.

Evet... Onu görmek ve bütün bunları anlatmak lâzımdı. Sabahleyin o kadar kolay kabul ettiğim korkunç kararı değiştirmeliydi... Değiştirecekti. Hattâ belki de benim, hemen hemen hiç itiraz etmeden, evinden çıkıp gidişime hayret etmiş, darılmıştı. Onu derhal, hemen bu akşam görmeliydim.

Saat on bire kadar dolaştım ve gece Atlantik'in önünde, bir aşağı, bir yukarı gezinerek, onu beklemeğe başladım. Fakat gelmedi. Nihayet kapıda duran sırmalı adama sordum: «Bilmem, bu akşam gelmedi!» dedi. O zaman hastalığının artmış olduğunu tahmin ettim. Koşa koşa evinin önüne kadar gittim. Penceresinde ışık yoktu. Herhalde uyuyordu. Rahatsız etmenin doğru olmıyacağını düşünerek pansiyona döndüm.

Üç gün arka arkaya ayni şekilde onu yolda bekledim, sonra kapısının önüne gittim, karanlık pencerelerine bak-

tım ve hiçbir şey yapmağa cesaret edemiyerek döndüm. Her gün odamda oturuyor, kitap okumağa çalışıyordum. Bir tek harfini bile farketmeden sayfaları çeviriyor, bazan, dikkat etmeğe azmederek baştan başlıyor, fakat birkaç satır sonra gene zihnimin başka yerlerde dolaştığım görüyordum. Gündüzleri hâdiseleri olduğu gibi kabul ediyor, onun kararının katî olduğunu, aradan biraz zaman geçmesini beklemekten başka birşey yapamıyacağımı anlıyordum. Fakat geceyle beraber muhayyilem faaliyete başlıyor, hummalı bir hasta gibi bana olmıyacak şeyler düşündürüyordu. Nihayet, bütün gündüzkü kararlarımın aksine olarak, geç vakit evden fırlıyor, onun geçeceği yollarda ve evinin etrafında dolaşıyordum. Artık sırmalı kapıcıya sormağa utandığım için, uzaktan bakmakla iktifa ediyordum. Böylece beş gün geçti. Kendisini her gece, eskisinden daha yakın olarak, rüyamda gördüm.

Beşinci gün, onun gene işine gitmediğini anlayınca, bir gazinodan Atlantik'e telefon ettim ve Maria Puder'i sordum. Hasta olduğu için birkaç günden beri gelmediğini söylediler. Demek sahiden bu kadar hastaydı. Bundan şüphe mi ediyordum? Niçin onun hastalığına inanmak için böyle bir tasdik beklemiştim? Benden kaçmak için işine gitme saatlerini değiştirecek veya kapıcılara talimat vererek beni savdıracak değildi ya!... Uykuda bile olsa uyandırmak kararıyle, evinin yolunu tuttum. Münasebetimizin hududu, herşeye rağmen bunu yapmak hakkını bana verecek kadar genişti. Bir sarhoşluk gecesinin sabahındaki sahneye bu kadar kıymet vermek doğru olamazdı.

Merdivenleri nefes nefese çıktım ve tereddüt edip vazgeçmemek için, derhal elimi zile götürdüm, kısaca çaldım ve bekledim. İçerde hiçbir hareket olmadı. Ondan sonra, birkaç kere daha, uzun uzun çaldım. Beklediğim ayak sesi duyulmadı. Yalnız karşı taraftaki evin kapısı aralandı, uyku sersemi bir hizmetçi:

«Ne istiyorsunuz?» diye sordu.

«Burada oturanı!»

Yüzüme dikkatle baktıktan sonra, ters bir tavırla:

«Orada kimse yok!» dedi. Yüreğim hopladı:

«Başka yere mi taşındılar!»

Telâş ve heyecanım karşımdakini biraz yumuşatmışa benziyordu, başını sallıyarak cevap verdi:

«Hayır, annesi hâlâ Pragdan gelmedi. Kendisi de hastalandı, bakacak kimsesi olmadığı için hasta kasasının doktoru hastaneye kaldırttı!»

Bunları söyliyen kıza doğru koştum:

«Hastalığı nedir? Ağır mı? Hangi hastaneye kaldırdılar? Ne zaman?..»

Suallerimin hücumu karşısında şaşıran hizmetçi, bir adım geri çekildi ve:

«Bağırmayın, ev halkını uyandıracaksınız... İki gün evvel kaldırdılar; galiba Charité'ye götürdüler!» dedi.

«Hastalığı?»

«Bilmiyorum!»

Arkamdan hayretle bakan hizmetçi kıza teşekkür bile etmeden merdivenleri dörder dörder atladım. İlk rasgeldiğim polisten Charité dedikleri bu hastanenin nerede olduğunu öğrendim. Ne maksatla olduğunu bilmeden oraya gittim. Yüzlerce metre uzunluğundaki büyük, taş bina içime bir ürperme verdi. Fakat ben hiç tereddüt etmeden büyük kapıya gittim ve kapıcıyı odasından çıkardım.

Geceyarısından sonra gelen ve bu müthiş soğukta kendisini rahatsız eden ziyaretçiye karşı belki de hakkettiğinden biraz fazla nezaket gösteren kapıcının bana verebilecek hiçbir bilgisi yoktu. Ne böyle bir kadının geldiğinden, ne hastalığından, ne de nereye yatırıldığından haberi vardı. Her sualime, canı sıkıldığı halde gülümsemeğe çalışarak: «Yarın dokuzda gelin, öğrenirsiniz!» demekle mukabele ediyordu.

Maria Puder'i nekadar sevdiğimi ve ona nasıl delice bağlı olduğumu, sabaha kadar yüksek taş duvarların etra-

fında dolaştığım ve hep onu düşündüğüm bu gecede tam mânasiyle anladım. Birçoklarından dışarı sönük ve sarı bir ışık vuran pencerelere bakıyor, onun bunlardan hangisinde olduğunu tahmin etmeğe çalışıyor; yanında bulunmak, ona hizmet etmek, ellerimle alnının terlerini silmek için mukavemet edilmez bir arzu duyuyordum.

Bu akşam anladım ki, bir insan diğer bir insana bazan hayata bağlandığından çok daha kuvvetli bağlarla sarılabilirmiş. Gene bu akşam anladım ki, onu kaybettikten sonra, ben dünyada ancak kof bir ceviz tanesi gibi yuvarlanıp sürüklenebilirim.

Rüzgâr karları bir duvardan öbürüne savuruyor ve gözlerime dolduruyordu. Sokaklarda hiç kimse yoktu. Arasıra beyaz bir otomobil hastanenin kapısından içeri giriyor, biraz sonra tekrar çıkıyordu. Bir polis, ikinci defa yanımdan geçerken, bana dik dik baktı ve üçüncü seferinde buralarda neden dolaştığımı sordu. İçerde hastam olduğunu söyleyince, gidip istirahat etmemi ve yarın gelmemi tavsiye etti; fakat bundan sonraki tesadüflerinde halime acıyan bir sükûtla yanımdan geçip gitti.

Ortalık aydınlanmağa başlayınca, sokaklar yavaş yavaş canlandı. Biraz sonra, hastanenin müteaddit kapılarından girip çıkan beyaz otomobiller çoğaldı. Saat tam dokuzda, ziyaret günü olmadığı halde, nöbetçi doktordan hastayı görmek müsaadesini aldım. Herhalde yüzümün perişan ifadesi hakkımda bu istisnanın yapılmasına sebep olmuştu.

Maria Puder, tek yataklı bir odadaydı. Yanımda gelen hemşire, içerde çok kalmamamı, hastanın yorulmasının doğru olmadığını söyledi. Hastalık zatülcenpti. Ama doktor pek tehlikeli bulmuyordu. Maria başını çevirip beni görünce. hemen gülümsedi. Fakat yüzü birdenbire değişti ve telâşlı bir hâl aldı. Hemşire odadan çıkıp bizi yalnız bırakır bırakmaz:

«Ne oldun Raif?» diye sordu.

Sesi hiç değişmemişti. Yalnız benzinin solukluğu sarımtırak bir hâl almıştı. Yanına sokularak:

«Sen ne oldun? Bak gördün mü?» dedim.

«Birşey değil... Herhalde geçecek... Ama sen pek bitkin duruyorsun!»

«Hasta olduğunu bu gece Atlantik'ten öğrendim. Eve gittim, karşı dairenin hizmetçisi buraya getirdiklerini söyledi. Gece içeri bırakmadılar, ben de sabahı bekledim!»

«Nerede?»

«Burada... Hastanenin etrafında!»

Gözlerini üstümde gezdirdi. Gayet ciddîydi. Birşey söyliyecekmiş gibi bir hareket yaptı, sonra vazgeçti.

Hemşire kapıyı araladı. Hastaya veda ettim. Başını salladı, fakat gülümsemedi.

Maria Puder, hastahede yirmi beş gün kaldı. Belki daha fazla tutacaklardı, fakat o, doktorlara burada sıkıldığını, evde de kendisine iyi bakacağını söyledi. Uzunboylu tavsiyelerle ve deste deste reçetelerle, karlı bir günde, hastaneden çıkıp evine geldi. Bên bu yirmi beş gün zarfında ne yaptığımı şimdi pek hatırlamıyorum. Galiba onu gidip gördüğüm, başucunda durarak, terleyen yüzünü, arasıra kenara kayan gözlerini ve büyük bir güçlükle nefes alan göğsünü seyrettiğim zamanların haricinde hiçbir şey yapmadım. Hattâ yaşamadım bile; çünkü yaşasam şimdi aklımda bu günlere ait hiç olmazsa küçücük bir hâtıra bulunurdu. Yalnız onun yanındayken içimi müthiş bir korku: Onu kaybetmek korkusu sarardı. Yatağın kenarından dışarı fırlıyan parmakları, örtünün nihayetini kabartan ayakları, daha şimdiden ölü bir hâl almışlardı. Hattâ yüzü, dudakları ve gülüşü de, bu korkunç değişmeye tâbi olmak için, küçük bir fırsat, bir ân bekliyor gibiydiler... O zaman ben ne yapacaktım? Evet, sükûnetimi muhafaza ederek, son işleriyle uğraşacak, mezarının yerini seçecek, bu sırada Pragdan dönmüş bulunacak olan annesini teselli edecek ve nihayet onu, birkaç kişiyle beraber, bir çuku-

ra bırakacaktım. Herkesle beraber oradan ayrılacak, bir müddet sonra, gizlice mezarın başına gelecek ve onunla yalnız kalacaktım. Ve işte herşey bu anda başlıyacaktı. Onu asıl bu andan itibaren kaybetmiş olacaktım. O zaman ne yapacaktım? Buraya kadar herşeyi bütün teferruatiyle düşünüyor, fakat bundan sonrasını asla tasavvur edemiyordum. Evet, onu toprağın altına koyduktan ve mezarının başındakiler dağılıp onunla başbaşa kaldıktan sonra ne yapabilirdim?... Bu anda ona ait bütün işler bitmiş olacağına göre, benim yeryüzünde bulunuşum kadar gülünç, sebepsiz birşey olamazdı... Bütün ruhum korkunç bir boşluk halindeydi. İyileşmeğe başladıktan sonra, bir gün bana:

«Doktorlarla konuş, beni artık çıkarsınlar» dedi. Sonra, alelâde birşey söylüyormuş gibi, mırıldandı:

«Bana sen daha iyi bakarsın!»

Cevap vermeden dışarı fırladım. Mütehassıs daha birkaç gün kalmasını istiyordu. Razı olduk. Nihayet, yirmi beşinci günü, onu kürküne sardım, koluna girerek merdivenlerden indirdim. Bir taksiyle evine getirdim, yukarı çıkarırken, şoför de bir kolundan tutarak yardım etti; buna rağmen, kendisini soyup yatağına yatırdığım zaman bitkin bir haldeydi.

Bu andan itibaren ona hakikaten yalnız ben baktım. İhtiyarca bir kadın öğleye kadar gelip evi temizliyor, büyük çini sobayı yakıyor, bir kap hasta yemeği pişiriyordu. Bütün ısrarlarıma rağmen Maria annesinin çağırılmasına razı olmadı. Eli titriye titriye: «İyiyim, sen keyfine bak ve kışı orada geçir!» diye mektuplar yazıyordu.

«O gelirse bana yardımı olmaz, çünkü kendisi yardıma muhtaç... Boşuna yere üzülür, beni de üzer!» diyordu. Sonra, gene o ehemmiyet vermiyen edasiyle mırıldanıyordu:

«İşte sen bana bakıyorsun ya! Yoksa yoruldun, bıktın mı?»

Fakat bunu söylerken gülümsemiyor, şaka yapmıyor-

du. Zaten hastalığından beri hemen hemen hiç gülmemişti. Yalnız kendisini hastanede gördüğüm ilk günü beni tebessümle karşılamış, ondan sonra inatçı bir ciddiliği muhafaza etmişti. Bir şeyi rica ederken, teşekkür ederken, herhangi bir mesele üzerinde konuşurken, hep ciddi ve düşünceliydi. Geceleri geç vakte kadar başucunda bekler, sabahleyin erkenden gelirdim. Sonraları öteki odalardan büyükçe bir divan ve annesinin yatak örtülerini getirerek ayni odada yatmağa başladım. Yılbaşı gününün sabahı aramızda geçen hâdise, daha doğrusu, buna hâdise demek caiz değildi, o küçük konuşma, bir kelimeyle olsun anılmamıştı. Herşey, benim hastaneyi ziyaretlerim, onu alıp evine getirişim, buradaki hayatımız, üzerinde konuşmağa lüzum olmıyacak kadar tabii telâkki ediliyordu. Bu meseleler hakkında en küçük bir imadan her ikimiz de kaçıyorduk. Fakat, onun bir şeyler düşündüğü muhakkaktı. Odada birtakım işlerle uğraşıp gezinirken, kendisine yüksek sesle kitap okurken, gözlerinin mütemadiyen beni takibettiğini, hiç yorulmadan üzerimde durduğunu hissediyordum. Bende bir şeyler arıyor gibiydi. Bir gün, akşamüzeri, masa lâmbasının ışığı altında, kendisine, Jacob Wassermann'ın «Hiç öpülmemiş ağız» diye uzun bir hikâyesini okuyordum. Burada, hayatında hiç kimse tarafından sevilmemiş ve kendisine bile itiraf etmediği halde, bir aşk, bir insan sevgisi bekliyerek ihtiyarlamış bir muallimden bahsediliyordu. Zavallı adamın ruh yalnızlığı, yalnız kendi içinde doğan ve hiç kimse tarafından sezilmeden gene çabucak ölen ümitleri usta bir kalemle tasvir edilmişti. Hikâye bittikten sonra, Maria uzun müddet gözlerini kapıyarak sustu. Sonra bana döndü, lâkayt bir sesle:

«Yılbaşından sonra birbirimizi görmediğimiz günlerde ne yaptığını anlatmadın!» dedi.

«Hiçbir şey yapmadım!» diye cevap verdim.

«Sahi mi?»

«Bilmem...»

Tekrar bir sükût oldu. İlk defa olarak bu mevzua temas ediyordu. Ama ben şaşırmamıştım. Hattâ, bu suali uzun zamandan beri beklemekte olduğumu farkettim. Fakat cevap vereceğim yerde ona yemeğini yedirdim. Sonra güzelce üstünü örttüm, tekrar başucuna oturdum, ve:

«Bir şey okuyayım mı?» dedim.

«Sen bilirsin!»

Yemekten sonra, mümkün olduğu kadar can sıkıcı şeyler okuyarak onu uyutmağı âdet etmiştim. Bir an tereddüt ettim:

«İstersen yılbaşından sonra geçen beş günde neler yaptığımı anlatayım, daha çabuk uyursun!» dedim.

Bu nükteme gülmedi; cevap da vermedi; yalnız «Söyle» der gibi başını salladı. Ağır ağır, hafızamı toplamak için arasıra duraklıyarak, başladım. Evden nasıl çıktığımı, nerelere gittiğimi, Wansee'de gördüklerimi ve düşündüklerimi, geceleri nasıl, geçeceği yolda ve sonra evinin etrafında dolaştığımı, nihayet, son akşam, hastanede olduğunu haber alınca, nasıl oraya koştuğumu ve sabaha kadar dışarda beklediğimi anlattım. Sesim gayet sakindi. Âdeta başkasına ait hâdiseleri hikâye ediyormuş kadar heyecansızdım. Teferruat üzerinde duruyor, içimden geçenleri, teker teker hatırlayıp tahlil etmeğe çalışarak, ortaya döküyordum. O da hiç kımıldamıyordu. Gözlerini kapamıştı. Uyuduğunu zannettirecek kadar hareketsizdi. Buna rağmen ben devam ediyordum. Bütün bunları daha ziyade kendime tekrar ediyormuş gibiydim. Mahiyetini henüz kendimin de anlıyamadığım bazı hislerimi olduğu gibi söylüyor, bunlar üzerinde münakaşa ediyor, bir neticeye varmadan başka şeylere geçiyordum. Yalnız bir defa, telefonda ona veda etmek istediğimi anlatırken, gözlerini açtı, yüzüme dikkatle baktı, tekrar kapadı. Çehresinin hiçbir hattı oynamıyordu.

Hiçbir şeyi saklamıyor, buna lüzum görmüyordum. Çünkü hiçbir maksadım yoktu. İçinde yaşadığım hâdise-

ler bana, aradan uzun seneler geçmiş hâtıralar gibi yabancı geliyordu. Onlarla aramda bir mesafe teşekkül etmişti. Bunun için hem kendi hakkımdaki, hem onun hakkındaki hükümlerimde, hertürlü gizli düşünceden ve hesaptan uzak, âdeta insafsızdım. Onu yollarda beklediğim gecelerde kafama hücum eden yığın yığın kandırıcı cümlelerden hiçbiri aklıma gelmiyordu ve ben bunları aramıyordum. İçimde, basit bir «hikâye etmek ihtiyacı» ndan başka hiçbir alâka yoktu. Vakaları bana olan nisbetleri bakımından değil, kendi ehemmiyetleri bakımından kıymetlendiriyordum. Ve o, en küçük bir hareket bile yapmadığı halde, beni bütün dikkatiyle dinliyordu.

Bunu gayet iyi hissediyordum. Hastanede başucunda onu seyrederken neler düşündüğümü, kendisini nasıl ölmüş olarak tasavvur ettiğimi anlatırken, birkaç kere gözlerini kırptı... O kadar...

Sözlerimi bitirdikten sonra sustum. O da sustu. Belki on dakika böyle kaldık. Nihayet başını bana çevirdi, gözlerini açtı, uzun zamandan beri ilk defa olarak, belli belirsiz gülümsedi, (yahut ben böyle zannettim) ve gayet sakin bir sesle:

«Artık uyumayalım mı?» dedi.

Yerimden kalktım; yatacağım yeri düzelttim; soyundum ve elektriği söndürdüm; fakat geç vakte kadar uyuyamadım. Onun da uyanık olduğunu, nefesinin duyulmayışından anlıyordum. Yavaş yavaş gözlerime ağırlık çöktüğü halde, her akşam duymağa alıştığım bu muntazam ve yumuşak nefes hışırtısının başlamasını bekledim. Kendimden geçmemek için gayret ediyor ve mütemadiyen kımıldıyordum. Buna rağmen ilk dalan gene ben oldum.

Sabahleyin erkenden gözlerimi açtım. Oda henüz karanlıktı. Perdelerin arasından pek az bir ışık sızıyordu. Beklediğim sesi: Onun nefes alışını gene bulamadım. Odada insanı ürküten bir sükût vardı. Her ikimiz de, ruhlarımızın bütün gerginliğiyle bekliyor gibiydik. Her ikimizin

içine de birçok şeyler birikiyordu. Bunu âdeta maddî bir şekilde hissediyordum. Ayni zamanda müthiş bir meraka düşmüştüm: Acaba ne zaman uyandı? Yoksa hiç uyumadı mı? diyordum... Bütün hareketsizliğimize rağmen odanın içini birbirimizin etrafında dolaşan düşüncelerimizin neşrettiği bir hava dolduruyordu.

Yavaşça başımı kaldırdım, karanlığa ahşan gözlerim, Maria'nın arkasını bir yastığa dayıyarak bana bakmakta olduğunu farketti. «Günaydın!» dedim ve dışarı çıkarak yüzümü yıkadım. Tekrar odaya girdiğim zaman hasta kadın hep ayni vaziyetteydi. Perdeleri açtım. Gece lâmbasını kaldırdım. Yattığım sediri düzelttim. Hizmetçiye kapıyı açtım ve Maria'nm sütünü içmesine yardım ettim.

Bütün bunları hemen hemen hiç konuşmadan yapıyordum. Hergün ayni şekilde kalkıyor, ayni işlerle meşgul oluyor, öğleye kadar sabun fabrikasına gidiyor ve öğleden sonra, ona gazete veya kitap okuyarak, dışarda gördüklerimden ve duyduklarımdan bahsederek, akşamı buluyordum. Bunun böyle olması lâzım mıydı, değil miydi? Bilmiyordum. Herşey kendiliğinden bu yolu almıştı ve ben sadece tâbi oluyordum. İçimde hiçbir arzu yoktu. Ne geçmişi, ne geleceği düşünmüyor, ancak yaşamakta olduğum anları biliyordum. Ruhum rüzgârsız ve kırışıksız bir deniz gibi sakindi.

Traş olup, üstümü giyindikten sonra, gitmek için Maria'dan izin istedim:

«Nereye gideceksin?» dedi.

Hayret ettim:

«Bilmiyor musun?» dedim. «Fabrikaya!»

«Bugün gitmesen olmaz mı?»

«Olur, fakat neden?»

«Bilmem... Bugün hep yanımda kalmanı istiyorum!»

Bunu bir hastalık kaprisi saydım; fakat cevap vermedim. Hizmetçinin yatağın kenarına bıraktığı sabah gazetelerini karıştırmağa başladım.

Maria'nm halinde tuhaf bir telâş, âdeta bir rahatsızlık vardı. Gazeteleri bir kenara bırakarak, yanına gidip oturdum ve elimi alnına koydum:

«Bugün nasılsın?»

«İyiyim... Çok iyiyim...»

Hiçbir hareket yapmadığı halde, elimi yüzünden çekmemi istemediğini anladım. Parmaklarımın onun yanaklarına, alnına yapıştığını hissediyordum. Sanki bütün iradesi cildinde toplanmıştı.

Mümkün olduğu kadar lâkayt görünmeğe çalışan bir sesle:

«Demek çok iyisin!» dedim. «Peki, bu akşam neden hiç uyumadın?»

Bir an şaşırdı. Boynundan yanaklarına doğru bir kırmızılık yayıldı. Bu sualime cevap vermemek için çırpındığı anlaşılıyordu. Birdenbire gözlerini kapadı, büyük bir dermansızlık hissediyormuş gibi, başı arkaya dayandı, duyulur duyulmaz bir sesle:

«Ah Raif!...» dedi.

«Ne var?»

Biraz kendini topladı. Çabuk çabuk nefes alarak:

«Hiç!» dedi, «Bugün yanımdan ayrılmanı istemiyorum... Neden biliyor musun? Dün akşam anlattığın şeylerin, sen gider gitmez, kafama hücum edeceklerini, beni bir dakika bile rahat bırakmıyacaklarını zannediyorum...»

«Bilsem anlatmazdım!» dedim.

Başını sallıyarak cevap verdi:

«Hayır, öyle demek istemiyorum... Kendim için söylemiyorum... Artık sana güvenemiyeceğim! Seni yalnız bırakmaktan korkuyorum... Evet, bu akşam hemen hemen hiç uyumadım. Hep seni düşündüm. Benden ayrıldıktan sonra neler yaptığını, hastanenin etrafında nasıl dolaştığını, bütün tafsilâtiyle, hattâ senin anlatmadığın kısımlarla birlikte gördüm... Bunun için artık seni yalnız bıraka-

mam! Korkuyorum... Yalnız bugün için değil... Artık seni hiç yanımdan ayırmıyacağım!...»

Alnında küçük küçük ter taneleri belirmişti. Bunları yavaşça sildim. Bu sırada avucumun içinde sıcak bir yaşlık hissettim. Hayretle yüzüne baktım. Gülümsüyordu, uzun zamandan beri ilk defa olarak, apaçık, tertemiz gülümsüyordu; fakat gözlerinin kenarından yanaklarına doğru yaşlar sızmaktaydı. Başını iki elimle birden yakaladım ve kolumun üzerine yatırdım. Şimdi daha çok, daha rahat gülüyordu; fakat gözyaşları ayni nisbette çoğalmıştı. En ufak bir ses çıkarmıyor, göğsü herhangi bir hıçkırıkla sarsılmıyordu. Dünyada bu kadar rahat, bu kadar sükûn içinde ağlanabileceğimi tasavvur edemezdim. Beyaz yatak örtüsünün üzerinde birer küçük beyaz kuş gibi duran ellerini tuttum ve onlarla oynamağa başladım. Parmaklarını kıvırıyor, tekrar açıyor ve elini yumruk yaparak avucumun içinde sıkıyordum. Elinin iç tarafında, bir yaprağın damarları gibi ince çizgiler vardı.

Başını yavaşça yastığa bıraktım:

«Yorulacaksın!» dedim. Gözleri parladı:

«Hayır, hayır!» diyerek koluma sarıldı. Sonra kendi kendine söyleniyormuş gibi:

«Şimdi aramızda noksan olan şeyin ne olduğunu biliyorum!» dedi, «Bu eksik sana değil, bana ait... Bende inanmak noksanmış... Beni bu kadar çok sevdiğine bir türlü inanamadığım için, sana âşık olmadığımı zannediyormuşum... Bunu şimdi anlıyorum. Demek ki, insanlar benden inanmak kabiliyetini almışlar... Ama şimdi inanıyorum... Sen beni inandırdın... Seni seviyorum... Deli gibi değil, gayet aklı başında olarak seviyorum... Seni istiyorum... İçimde müthiş bir arzu var... Bir iyi olsam!... Ne zaman iyi olacağım acaba?..»

Cevap vermedim, yüzümü gözlerinin kenarına sürerek yaşlarını kuruladım.

Bundan sonra, o iyi olup ayağa kalkıncaya kadar, hiç

yanından ayrılmadım. Yiyecek ve meyva almak, yahut pansiyona uğrayıp çamaşır değiştirmek için onu bir iki saat yalnız bırakmağa mecbur olunca, zaman bana korkunç derecede uzun görünüyordu. Onu kolundan tutup, bir kanapeye oturturken, veya sırtına ince bir hırka bırakırken, hayatımı bir başka insana vakfetmiş olmanın nihayetsiz saadetini duyuyordum. Pencerenin önünde karşı karşıya oturup, saatlerce dışarıyı seyreder, hiçbir şey konuşmaz, yalnız arasıra birbirimize bakıp gülerdik; onu hastalığı ve beni saadetim çocuklaştırmıştı. Birkaç hafta sonra biraz daha kuvvetlendi. Güzel havalarda beraber sokağa çıkıp yarım saat kadar dolaşmağa başladık.

Dışarı çıkmadan evvel, onu itina ile hazırlıyor, eğildiği zaman öksürük tuttuğu için çoraplarını bile giydiriyordum. Sonra kürk mantosunu sırtına geçiriyor, merdivenlerden ağır ağır indiriyordum!.. Ve evden yüz elli metre kadar ötedeki bir kanapede biraz dinleniyorduk. Oradan Tiergarten'deki gölcüklerden birinin kenarına gider, yosunlu suları ve kuğuları seyrederdik.

Ve bir gün herşey bitti... O kadar basit, o kadar katî bir şekilde bitti ki, ilk anda işin azametini anlamak benim için mümkün olmadı... Yalnız biraz şaşırdım, bir hayli üzüldüm; fakat bu hâdisenin hayatım üzerinde bu kadar büyük, bu kadar değişmez bir tesiri olacağını asla düşünmedim.

Son günlerde pansiyona gitmekten çekiniyordum. Odamın parasını peşin olarak vermiş olmama rağmen, oraya hiç uğramayışım, evsahiplerinin bana karşı biraz soğuk davranmalarına sebeboluyordu. Bir gün Frau Heppner:

«Başka bir yere taşındıysanız, haber verin de polise bildirelim. Sonra bizi mesul ederler!» dedi.

Ben işi şakayla geçiştirmek istedim:

«Sizi bırakmama imkân var mı?» diyerek odama girdim. İçinde bir seneden fazla bir zamandır yaşadığım bu oda, birçoğunu Türkiyeden getirdiğim eşyalarım, şurada

burada atılmış duran kitaplar, bana tamamen yabancı görünüyorlardı. Bavullarımı açarak kendime lâzım olan bazı şeyleri aldım, bir gazeteye sardım. Bu sırada hizmetçi kız içeri girerek:

«Sizin bir telgrafınız var, üç günden beri bekliyor!» dedi ve katlanmış bir kâğıt uzattı.

Evvelâ hiçbir şey anlamadım. Hizmetçinin elindeki telgrafı bir türlü alamıyordum. Hayır, bu kâğıdın benimle bir alâkası olamazdı... Onun içindekini öğrenmemek suretiyle, etrafımda dolaşan bir felâketi uzaklaştırabileceğimi ümidediyordum.

Hizmetçi beni hayretle süzdü, bir hareket yapmadığımı görünce, telgrafı masanın üzerine bırakarak gitti. Yerimden fırladım, bu sefer, ne olacaksa biran evvel olsun diye, süratle telgrafı açtım.

Eniştemdendi. «Baban öldü. Yol parasını telledim. Derhal gel!» diyordu. Hepsi bu kadardı. Dört beş basit, mânası gayet açık kelime... Buna rağmen uzun müddet elimdeki kâğıda baktım. Her kelimeyi teker teker ve bir kaç defa okudum. Sonra kalktım, biraz evvel hazırladığım paketi kolumun altına sıkıştırdım, dışarı çıktım.

Ne olmuştu? Etrafımda hiçbir şeyin değişmediğini görüyordum. Herşey biraz evvel gelirken olduğu gibiydi. Ne bende, ne beni saran eşyada bir başkalık vardı. Maria herhalde pencerede beni bekliyordu. Buna rağmen artık yarım saat evvelki «ben» değildim. Binlerce kilometre uzakta, bir insan yaşamaz oluvermişti; bu vaka günlerce belki de haftalarca evvel olduğu halde, ne ben, ne Maria herhangi bir şey sezmemiştik. Günlerin birbirinden farkı yoktu. Fakat birdenbire, avuç içi kadar bir kâğıt, herşeyi altüst ediyor, beni bu dünyadan alıp oraya götürüyor, benim buraya değil, telgrafın geldiği uzak yerlere ait olduğumu hatırlatıyordu.

Burada birkaç aydan beri beni saran hayatı sahici

zannetmek, bunun devamına ümit bağlamak suretiyle nekadar yanıldığımı gayet iyi anlıyordum. Bir taraftan da bu hakikati hâlâ kabul etmemek için çırpınıyordum. Bunun böyle olmaması lâzımdı. Herhangi bir yerde doğmuş ve herhangi bir adamın oğlu bulunmuş olmak bu kadar mühim değildi. Asıl mühim olan, iki insanın birbirini bulması, bu derece güç olan şu dünyada, bu nadir saadete ermekti. Öte tarafı hep teferruattı. Bunların kendiliğinden düzelmesi, asıl büyük noktaya, birbirimizi bulmuş olmak hakikatine uyması lâzımdı.

Fakat böyle olmıyacağını da gayet iyi biliyordum. Hayatımızın, birtakım ehemmiyetsiz teferruatın oyuncağı olduğunu, çünkü asıl hayatın teferruattan ibaret bulunduğunu görüyordum. Bizim mantığımızla hayatın mantığı asla birbirine uymuyordu. Bir kadın, trenin penceresinden dışarı bakabilir, bu sırada gözüne bir kömür parçası kaçar, o ehemmiyet vermeden bunu oğuşturur ve bu minimini hâdise dünyanın en güzel gözlerinden birini kör edebilirdi. Yahut bir kiremit, hafif bir rüzgârla yerinden oynıyarak, devrin gıpta ettiği bir kafayı parçalıyabilirdi. Göz mü mühim, kömür parçası mı? Kiremit mi mühim, kafa mı? diye düşünmek nasıl aklımıza gelmiyorsa, ve bütün bunları nasıl hiç mütalea yürütmeden kabule mecbursak, hayatın daha başka türlü birçok cilvelerine de ayni tevekkülle katlanmağa mecburduk.

Acaba hakikaten böyle miydi? Dünyada önüne geçilemiyecek hâdiseler vardı ve biz bunların sebep ve mantıklarını anlıyamıyorduk, bu doğruydu; fakat bazı mantıksızlıklar ve yolsuzluklar vardı ki, gûya tabiattan örnek alınarak yapıldığı halde, yapılmaması pek mümkündü. Meselâ, beni Havrana bağlıyan şeyler neydi? Üç beş zeytinlik, birkaç sabunhane, kendilerini tanımayı asla merak etmediğim birkaç akraba... Halbuki buraya bütün hayatımla, bütün yaşıyan taraflarımla merbuttum. Şu halde neden burada kalamıyordum? Gayet basit: Havranda işler yü-

züstü kalır, enişte lerim bana para göndermezler, ve ben burada hiçbir şey yapmağa muktedir olmadan çırpınırdım. Ayrıca birçok şeyler daha vardı: Pasaportlar, sefarethaneler, ikamet tezkereleri... Bunların insan hayatları için ne derece lüzumlu olduğunu anlamama imkân yoktu, ama muhakkak ki benim hayatıma istikamet verecek kadar mühimdiler.

Maria Puder'e meseleyi anlattığım zaman bir müddet sustu. Yüzünde garip bir tebessüm vardı: «Ben demem miydim?» der gibi önüne bakıyordu. Ruhumdan bütün geçenleri ortaya dökersem, gülünç olacağımı sanıyor, müthiş bir gayretle itidalimi muhafazaya çalışıyordum. Yalnız birkaç kere:

«Ne yapayım? Ne yapayım?» dedim.

«Ne mi yapacaksınız? Tabiî gideceksiniz... Bir müddet için ben de giderim. Nasıl olsa daha uzun zaman çalışamıyacağım. Pragda, annemin yanında kalırım. Orada kır hayatı sıhhatim için herhalde iyidir. Baharı orada geçiririm.»

Beni bir tarafa bırakarak kendine ait projelerden bahsetmesi biraz tuhafıma gitti. Arasıra kaçamak bakışlarla beni süzüyordu.

«Ne zaman gideceksin?» dedi.

«Bilmem? Yol parasını alınca hareket etmeli...»

«Belki ben daha evvel giderim...»

«Ya?!...»

Hayret edişim onu güldürdü:

«Hep çocuksun, Raif!» dedi. «Önüne geçmek mümkün olmıyan işlerde telâş ve heyecan göstermek çocukluktur. Hem daha vaktimiz var, birçok şeyleri düşünür kararlaştırırız...»

Ufak tefek işlerimi yoluna koymak, pansiyonla alâkamı kesmek için tekrar dışarı çıktım. Akşam üzeri Maria'yı hemen seyahate hazır bir şekilde görünce adamakıllı şaşırdım.

«Boş yere vakit ziyan etmiye ne lüzum var?» dedi. «Bir an evvel giderim ve seni, yol hazırlıklarını tamamlamakta serbest bırakırım. Sonra... Ne bileyim... Senden evvel Berlinden ayrılmağa karar verdim işte... Sebebini kendim de bilmiyorum...»

«Nasıl istersen!...»

Başka birşey konuşmadık. Düşünüp kararlaştırmağa niyet ettiğimiz şeylere küçük bir kelimeyle bile dokunmadık.

Ertesi gün, akşam treniyle gitti. Öğleden sonra hiç dışarı çıkmadık. Pencerenin önünde karşı karşıya oturup dışarıyı seyrettik. Defterlerimize birbirimizin adreslerini kaydettik. Mektuplarının beni bulabilmesi için her mektubumda, üzerinde kendi adresim yazılı bir zarf gönderecektim. Çünkü ne onun Arap harfleri yazmasına, ne de bizim Havrandaki posta memurlarının Lâtin harflerini okumasına imkân vardı.

Bir saat kadar havadan, sudan, bu sene kışın uzun sürdüğünden, şubat sonlarına geldiğimiz halde hâlâ ortalıktan kar kalkmadığından bahsettik. Bir an evvel vaktin geçmesini istediği besbelli idi. Halbuki ben, ne kadar saçma olursa olsun, yanyana bulunduğumuz zamanın durup kalmasını, asla bitmemesini temenni ediyordum.

Buna rağmen, konuştuğumuz şeyler, insanı şaşırtacak kadar lüzumsuzdu. Arasıra birbirimize bakıp şaşkın şaşkın gülümsüyorduk. İstasyona gitmek saati gelince âdetâ derin birer nefes aldık. Bundan sonra zaman, korkunç derecede çabuk geçti. İki ufak valizi ile onu Anhalter istasyonuna götürdüm. Eşyalarını yerleştirince kompartimanda kalmıyarak benimle beraber peron'a inmekte ısrar etti Ayni mânasız gülümsemelerle dolu olan yirmi dakika bana bir saniye kadar kısa göründü. Zihnimden binbir türlü şey geçiyordu. Fakat bunları bu kadar dar bir vakte sıkıştırmaktansa, hiç söylememeği tercih ediyordum. Halbuki dünden beri pek çok şeyler söylemek mümkündü. Niçin bu

kadar dümdüz ayrılıyorduk?

Maria Puder son birkaç dakika zarfında biraz sükûnetini kaybetmişe benziyordu. Bunu tesbit edince memnun oldum: Onun hiç sarsılmadan gittiğini görmek, beni herhalde pek üzecekti. Mütemadiyen elimi tutup bırakıyor:

«Ne mânasız şey?... Ne diye gidiyorsun sanki?» diye söyleniyordu.

«Asıl sen gidiyorsun, ben daha buradayım!» dedim.

Bu sözümü farketmemiş göründü. Kolumdan tuttu.

«Raif... Şimdi ben gidiyorum!» dedi.

«Evet... Biliyorum!»

Trenin hareket saati gelmişti. Bir memur vagon kapısını örtüyordu. Maria Puder merdiven basamağına atladı, sonra bana eğilerek, yavaş bir sesle, fakat tane tane:

«Şimdi ben gidiyorum. Fakat ne zaman çağırırsan gelirim...» dedi.

Evvelâ ne demek istediğini anlamadım. O da bir an durdu ve ilâve etti:

«Nereye çağırırsan gelirim!»

Bu sefer anlamıştım. Ellerine sarılmak, öpmek için atıldım. Maria içeri girmiş, tren sessiz sadasız hareket etmişti. Bir müddet onun bulunduğu pencerenin yanında koştum, sonra yavaşladım, elimi salhyarak:

«Çağıracagım... Muhakkak çağıracağım!» diye bağırdım.

Gülerek başını salladı. Yüzü ve bakışları bana inandığını gösteriyordu.

İçimde yarı kalmış bir konuşmanın üzüntüsü vardı. Niçin dünden beri bu noktaya temas etmemiştik? Niçin bavul yerleştirmekten, yolculuğun zevklerinden, bu senenin kışından bahsetmiş, fakat asıl kendimize ait olan şeylere hattâ yaklaşmamıştık? Ama belki bu daha iyi idi. Uzun uzun konuşacak ne vardı? Hepsi ayni neticeye varacak değil miydi? Maria en iyi şekli bulmuştu... Muhakkak... Bir teklif ve bir kabul... Kısa, münakaşasız ve he-

sapsız! Bundan daha güzel bir ayrılık olamazdı. Ona niçin söyliyemediğime yanarak kafamda sakladığım bir sürü güzel lâflar bunun yanında pek âciz ve renksizdi.

Şimdi onun niçin benden evvel seyahate çıktığını da anlar gibi oluyordum. Ben gittikten sonra Berlin ona ilk günlerde herhalde pek sıkıcı gelecekti. Ben bile, yol hazırlıkları, pasaport, bilet, vize işleri peşinde koşmaktan göz açamadığım halde, onunla beraber dolaştığımız sokaklardan geçerken tuhaf oluyordum. Halbuki ortada artık üzülecek bir şey de yoktu. Türkiyeye dönüp işlerimi biraz yoluna koyar koymaz onu çağıracaktım. İşte bu kadar... Hayal kurmaktaki büyük maharetim bu sefer de hemen kendini göstermişti. Havran civarında yaptıracağım güzel köşkün yerini ve onu alıp gezdireceğim tepeleri ve ormanları gözlerimin önünde görüyordum.

Dört gün sonra, Polonya ve Romanya üzerinden Türkiyeye döndüm. Bu yolculuğun, hattâ bunu takip eden birçok senelerin yazılacak bir hususiyetleri yok... Beni Türkiyeye çeviren hâdise üzerinde, ancak Köstencede vapura bindikten sonra düşünmeğe başladım. Demek babam ölmüştü. Bunu hakikatte bu kadar geç idrâk ettiğimden dolayı bütük bir utanma duydum. Gerçi babamı gerçek bir muhabbetle sevmem için de ortada bir sebep yoktu, onunla aramızda daima bir yabancılık mevcut kalmıştı ve birisi bana: «Senin baban iyi bir adam mıydı?» diye sorsa verecek cevap bulamazdım. Çünkü iyiliği ve fenalığı hakkında bir fikir sahibi olacak kadar onu tanımıyordum. Babam benim için «insan» olarak hemen hemen hiç mevcut değildi; yalnız «Baba» dedikleri mücerret bir mefhumun insan şeklinde görünüşü idi. Akşamları kaşlarını çatarak sessiz sadasız eve giren ve ne bizi ne annemizi hitaba lâyık görmiyen, saçsız başlı, değirmi ve kır sakallı adamla, Havuzlu kahvede göğsünü bağrını açıp gülüşerek ayran içtiğini ve küfür savurarak tavla oynadığını gördüğüm kimse bence birbirinden tamamiyle ayrı idi... Bu ikincisinin

babam olmasını ne kadar isterdim... Halbuki o halinde bile beni görünce derhal yüzü ciddileşir:

«Ne dolaşıyorsun buralarda?...» diye bağırırdı: «Hadi, kahve ocağına var, bir şerbet iç de mahalleye dön, orada oyna!»

Büyüdüğüm, askere gidip geldiğim zaman bile bana karşı muamelesi değişmemişti. Hattâ nedense ben akıllandığımı zannettikçe onun nazarında daha küçülüyor gibiydim. Bu sefer benim ikide birde ileri sürdüğüm şahsî fikirlerime ve mütalealarıma biraz da istihfafla bakıyordu. Son zamanlarda her arzuma muvafakat edişi, münakaşa etmiye tenezzül etmiyecek kadar bana ehemmiyet vermediğinin bir alâmetiydi.

Bütün bunlara rağmen kafamda, onun hatırasını kirletecek bir şey yoktu. Onun boşluğunu değil, fakat yokluğunu hissedecektim. Havrana yaklaştıkça içime daha çok hüzün çöküyordu. Evimizi ve bütün kasabayı, onsuz tasavvur etmek bana güç geliyordu.

Bunları uzun uzun anlatmağa lüzum yok. Hattâ bugünleri takibeden on seneden hiç bahsetmemeyi tercih ederdim, fakat bazı hususların anlaşılması için, hiç olmazsa birkaç sahifenin, hayatımın en mânasız devresi olan bu günlere tahsis edilmesi lâzım. Havranda hiç de hoş karşılanmadım. Eniştelerim benimle alay eder gibi, ablalarım tamamen yabancı, anam eskisinden daha zavallı idi. Evimiz kapatılmış, anam büyük eniştemin yanına göçmüştü. Bana böyle bir teklifte bulunulmadığı için eski emektarlardan bir kadınla beraber kocaman evde yalnız başıma yaşamağa başladım. Babamın işlerini elime almak istediğim zaman, ölümünden evvel mirası bölüştürdüğünü haber aldım. Bana düşen malların ne olduğunu eniştelerimden bir türlü doğru dürüst öğrenemedim. İki sabunhane nin hiç lâfı geçmiyordu, bunların bir müddet evvel babam tarafından, hem de eniştelerimden birine satılmış olduğu anlaşıldı. Bunların bedeli, hattâ alelûmum babamda pek

bol olduğu rivayet edilen nakit paralar ve altınlar ortada yoktu. Annem hiçbir şeyin farkında değildi. Sorduğum zaman:

«Ne bileyim evlâdım! Rahmetli herhalde gömdüğü yeri haber vermeden gitti. Enişteler son günlerde hiç başından ayrılmadılar... Öleceği aklına gelir miydi?... Gömünün yerini söyivermedi besbelli... Ne yapmalı şimdi? Bir bakıcıya gitsek bari... Onlara her şey malûm!» diyordu.

Hakikaten annem bundan sonra Havran civarında ziyaret etmedik bakıcı bırakmadı. Onların tavsiyeleriyle zeytinliklerde kazılmadık ağaç dibi, evde eşilmedik duvar kenarı kalmadı. Elinde avucunda kalan beş on parça altını bu uğurda harcadı. Ablalarım da bakıcılara beraber gidiyorlar, fakat masrafa pek yanaşmıyorlardı; bilhassa enişte lerimin, bu bir türlü sonu gelmiyen gömü araştırmalarına için için güldüklerinin farkında idim.

Mahsul zamanı geçtiği için zeytinliklerden birşey almama imkân yoktu. Bunların bir kısmının gelecek senelerdeki mahsulünü satarak birkaç kuruş temin ettim. Maksadım bu yazı şöyle böyle atlatmak, önümüzdeki sonbaharda, zeytin mevsimi başlar başlamaz, bütün gayretimi sarfederek vaziyetimi düzeltmek ve derhal Maria Puder'i getirtmekti.

Türkiyeye geldikten sonra onunla sık sık mektuplaştık. Bir sürü saçma işlerle uğraştığım bu çamurlu ilkbahar ve boğucu yaz günlerinde bana bir parça ferahlık veren onun mektupları ve ona mektup yazdığım saatlerdi. Ben geldikten bir ay kadar sonra annesiyle beraber Berline dönmüştü. Mektuplarımı Potsdam meydanı postanesine yolluyordum, oradan kendisi gidip alıyordu. Yaz ortasında bir kere garip birşeyler yazmıştı. Bana verilecek çok güzel bir haberi olduğunu, fakat bunu ancak geldiği zaman ve bizzat söyliyeceğini bildiriyordu. (Sonbaharda kendisini çağıracağını ümidettiğimi yazmıştım!) Bundan sonra,

bir çok mektuplarımda tekrar tekrar sorduğum halde, bu iyi haberin ne olduğunu yazmadı. Hep «Bekle, geldiğim zaman öğrenirsin!» diyordu.

Evet, bekledim; hem yalnız sonbahara kadar değil, tam on sene bekledim... Ve bu «güzel» haberi tam on sene sonra öğrendim... Daha dün akşam öğrendim... Fakat şimdi bunu bırakalım ve herşeyi sırasiyle anlatalım.

Bütün yaz, ayağımda çizmeler, altımda bir at, dağda bayırda zeytinlikleri dolaştım. Babamın, nedense en çorak, en yolsuz, en güdük yerleri bana bırakmış olduğunu hayretle görüyordum. Buna mukabil, ovada, sulak ve kasabaya yakın yerlerde bulunan ve her bir ağacı yarım çuvaldan fazla mahsul veren zeytinlikler ablalarıma, yani enişte lerime bırakılmıştı. Gezip dolaştığım yerlerdeki ağaçların çoğunun, senelerden beri budanıp temizlenmedikleri için, yabanileşmeğe başladıklarını, babamın zamanında kimsenin zahmet edip bu dağ başlarından mahsul kaldırmağa gelmediğini anladım.

Babamın hastalığından, annemin zavallılığından ve ablalarımın korkaklığından istifade edilerek yokluğumda bir hayli dolaplar dönmüşe benziyordu. Fakat ben yorulmadan çalışmak suretiyle her şeyi düzelteceğimi ümidediyor, Maria'dan gelen her mektuptan yeni cesaret ve şevk alıyordum.

Teşrinievvel başlarında, tam zeytin işlerinin kızışmağa başladığı ve benim onu çağırmayı düşündüğüm sıralarda birdenbire mektupların arkası kesildi. Evi tamir ettirmiş, bütün Havranlıların, tabii en başta akrabalarımın hakarete kadar varan istihfafları ve hayretleri arasında, İstanbula sipariş ettiğim bir çok ev eşyası meyanında bir de banyo getirtmiş ve eski gusulhaneye fayans döşeterek oraya koydurmuştum.

Bunun sebebini henüz hiç kimseye ifşa etmediğim için herkes bu hareketimi züppeliğe, üstünkörü frenk mukallitliğine, ukalâlığa hamlediyordu. Hele benim gibi daha

işlerini şöyle bir nizama sokmamış bir adamın borç almak veya mahsul satmak suretiyle eline geçirdiği bir kaç kuruşu aynalı dolapla banyoya verişi doğrudan doğruya delilikti. Ben bu ithamlara için için gülüyordum. Onların beni anlamalarına imkân yoktu. İzahat vermeğe de asla mecbur değildim.

Fakat, on beş, yirmi gün geçtiği halde Maria'nm bana cevap yazmaması beni fena halde telâşa düşürdü. Şüphelenmeğe, vesveselenmeğe hazır olan zihnim, bin bir türlü ihtimalle de beni kıvrandırmağa başladı. Üstüste yazdığım mektuplara da cevap alamayınca büsbütün yeise düştüm. Zaten son mektuplarının arası gitgide açılmıştı ve sahifeler gitgide daha az ve daha güçlükle doluyor gibiydi... Bütün mektuplarını önüme dökerek teker teker okudum. Son aylarda yazılanlarda biraz şaşkınlık, saklanmak istiyen bir şeyler ve her zamanki açık Maria'ya pek yakışmıyan kaçamaklı, gizli kapaklı ifadeler vardı. Hattâ, bir an evvel çağırmamı mı istiyor, yoksa çağırmamdan korkuyor ve sözünden dönmek mecburiyetinde kalacağı için üzülüyor mu? diye tereddüde düştüğüm de olmuştu. Artık her satırdan, her yarım kalmış ifadeden, her şakadan bir takım mânalar çıkarıyor ve deliye dönüyordum.

Bütün yazdıklarım boşa gitti ve bütün korktuklarım doğru çıktı.

Bir daha Maria Puder'den haber alamadım ve ismini duymadım... Yalnız dün... Fakat daha buraya gelmedik... Bir ay sonra, son göndermiş olduğum mektuplar, «postaneden alınmadığı için gönderene iade.» kaydiyle geri geldi. O zaman her şeyden ümidimi kestim. Bir kaç gün içinde ne kadar değiştiğimi düşününce bugün bile şaşıyorum. Bana hareket etmek, görmek, duymak, hissetmek, düşünmek, hulâsa yaşamak kabiliyetini veren bir şey içimden çekilip alınmış gibi, posa haline geldiğimi farkettim.

Bu sefer, yılbaşı gecesini takibeden günler gibi de değildim. O zaman asla bu kadar ümitsiz olmamıştım. Ona

yakın olmak şuuru, gidip kendisiyle konuşmak, onu ikna etmek düşüncesi beni hiç bir zaman terketmemişti. Fakat şimdi tamamen âcizdim. Aradaki bu muazzam mesafe elimi kolumu bağlıyordu. Evde kapanıyor, odadan odaya dolaşıyor, onun mektuplarını ve benim geri gelen mektuplarımı tekrar tekrar okuyor, o zamana kadar gözümden kaçan noktalar üzerinde duruyor ve acı acı gülüyordum.

İşlerime, hattâ alelûmum kendime karşı alâkam birdenbire azalmış, yok denecek bir hale gelmişti. Zeytinleri silkmek, toplamak, fabrikaya götürüp yağ çıkartmak işlerini şunun bunun elinde bıraktım. Bazan çizmelerimi çekip kırlara çıksam bile, hiç insan yüzü görmiyeceğim taraflarda dolaşmağı tercih ediyor, geceyarısı eve gelip mindere uzanıyor ve bir kaç saat uykudan sonra ertesi sabah, «neden hâlâ yaşıyorum?» diye acı bir hisle uyanıyordum.

Maria Puder'le tanışmadan evvelki boş, gayesiz, maksatsız günler, eskisinden çok daha ıstırap verici bir halde, yeniden başlamıştı. Arada bir fark vardı: Hayatın bundan ibaret olduğunu zannettiren bilgisizliğimin yerini şimdi, dünyada başka türlü de yaşanabileceğini bir kere öğrenmiş olmanın azabı tutuyordu. Etrafımın artık hiç farkında değildim. Hiç bir şeyden zevk almama imkân olmadığını hissediyordum.

Bir müddet, kısa bir müddet, o kadın beni her zamanki âciz, miskin halimden kurtarmış, bana erkek, daha doğrusu insan olduğumu, benim de işimde, yaşamağa müstait taraflar bulunduğunu, dünyanın zannedildiği kadar mânasız olmıyabileceğini öğretmişti. Fakat ben, onunla aramdaki rabıtayı kaybeder etmez, onun tesirinden kurtulur kurtulmaz, tekrar eski halime dönmüştüm. Ona ne kadar muhtacolduğumu şimdi anlıyordum. Ben hayatta yalnız başına yürüyebilecek bir insan değildim. Daima onun gibi bir desteğe muhtaçtım. Bundan mahrum olarak yaşamam mümkün olamazdı. Buna rağmen yaşadım... Ama, işte netice meydanda... Eğer buna yaşamak demek caizse, yaşadım...

Bir daha Maria'dan haber alamadım. Berlindeki pansiyon sahibesi verdiği cevapta Frau van Tiedemann'ın artık onların yanında oturmadığını, bu sebepten dolayı istediğim malûmatı veremiyeceğini bildiriyordu. Başka kimden sorabilirdim? Annesiyle beraber Pragdan döndükleri zaman yeni bir eve çıktıklarını yazmıştı. Fakat adresini bilmiyordum. Almanyada kaldığım iki seneye yakın zaman zarfında ne kadar az insanla tanışmış olduğumu düşününce hayret ettim. Berlinden başka bir yere gitmemiştim, şehri aşağı yukarı çıkmaz sokaklarına kadar biliyordum. Gezmediğim müze, resim galerisi, nebatat ve hayvanat bahçesi, orman ve göl bırakmamıştım. Buna rağmen bu şehirde yaşıyan milyonlarca insandan ancak bir kaç tanesiyle konuşmuş, yalnız bir tanesini tanımıştım.

Belki bu da kâfi idi. Bir insana bir insan her halde yeterdi. Fakat o da olmayınca? Her şeyin bir hayal, aldatıcı bir rüya, tam bir vehim olduğu meydana çıkınca ne yapılabilirdi? Bu sefer inanmak ve ümidetmek kabiliyetini ben kaybetmiştim. İçimde insanlara karşı öyle bir itimatsızlık, öyle bir acılık peyda olmuştu ki, bundan zaman zaman kendim de korkuyordum. Kim olursa olsun, temasa geldiğim herkesi düşman, hiç değilse muzir bir mahlûk telâkki ediyordum. Seneler geçtikçe bu his kuvvetini kaybedeceğine şiddetlendi. İnsanlara karşı duyduğum şüphe, kin derecesine çıktı. Bana yaklaşmak istiyenlerden kaçtım. Kendime en yakın bulduğum veya bulacağımı zannettiğim insanlardan en çok korkuyordum. «O bile böyle yaptıktan sonra!..» diyordum... Ne yapmıştı, bu malûm değildi ; ve asıl bunun için muhayyelem en fena ihtimaller üzerinde duruyor ve en ağır hükümleri veriyordu. Öyle ya... Bir ayrılık anında, basit bir heyecanın sevkiyle verilmiş bir sözü tutmamak için en kolay çare, münasebeti hiç münakaşasız kesivermekti. Postaneden mektuplar alınmaz... Cevap verilmez... Var zannedilen şeyler bir anda yok oluverirdi. Kimbilir hangi yeni macera, hangi yakın ve daha

makul saadet şimdi ona kollarını açmış bulunuyordu. Bunu bırakıp, saf bir çocuğa biraz da gönlünü almak için söylenmiş bir söze bağlanarak meçhul bir hayata, nereye varacağı malûm olmıyan bir maceraya atılmak, onun daima iyi işliyen kafasının kabul edeceği bir iş değildi.

Fakat niçin bunları bukadar ince düşündüğüm halde bir türlü kendimi hâdiselere uyduramıyordum? Niçin hayatta önüme çıkan her yeni yola adım atmaktan bu kadar çekiniyor, her yaklaşan insanı, bana fenalık etmeğe geliyormuş gibi, endişe ile karşılıyordum? Bazan kendimi bir müddet için unuttuğum, bir insanda kendime yakın taraflar bulduğum oluyordu. Fakat kafama, çıkmaz bir şekilde yerleşmiş olan o korkunç hüküm, derhal kendini gösteriyor; «Unutma, unutma ki, o sana daha yakındı... Buna rağmen böyle yaptı...» diye beni hakikate davet ediyordu. Herhangi bir kimsenin bana bir adıma kadar yaklaştığını görüp ümitlere düşsem, hemen kendimi topluyor: «Hayır, hayır, o bana daha çok yaklaşmıştı... Aramızda artık mesafe bile kalmamıştı... Fakat işte sonu!» diyordum. İnanmamak, inanamamak... Bunun ne kadar korkunç olduğunu her gün, her an hissediyordum. Bu histen kurtulmak için yaptığım bütün hamleler boşa çıktı... Evlendim... Daha o gün, karımın bana herkesten daha uzak olduğunu anladım. Çocuklarım oldu... Onları sevdim, fakat hayatta kaybetmiş olduğum şeyi bana asla veremiyeceklerini bile bile...

İşlerim bana hiçbir zaman alâka vermedi. Bir makine gibi, ne yaptığımı bilmeden çalıştım. Bile bile aldatıldım ve bundan bir nevi de zevk duydum. Eniştelerim tarafından aptal yerine kondum ve aldırış etmedim. Borçlarım, borçlarımın faizi ve evlenme masrafları elimde avucumda kalan bir kaç parça malı aldı, götürdü. Zeytinlikler para etmiyordu. Parası olanlar, emvali metrûkeden yok pahasına mal almıya alışmışlardı. Senede yedi, sekiz liralık mahsul verebilecek olan bir ağaç, kökü yarım liraya müş-

teri bulamıyordu. Eniştelerim, sırf beni müşkül vaziyetimden kurtarmak ve ailenin servetinin dağılmasına meydan vermemek için borçlarımı ödediler ve zeytinliklerimi aldılar... On dört odalı harap evden ve bir kaç parça eşyamızdan başka bir şeyim kalmamıştı. Karımın babası henüz sağdı ve Balıkesirde memurdu; onun delâletiyle vilâyet merkezinde bir şirkete memur oldum. Senelerce kaldım. Aile yükü arttıkça benim hayatla alâkam azalıyor, artması icabeden gayretim büsbütün yok oluyordu. Kaynatam öldü ve baldızımla kayınlarım başıma kaldı. Aldığım kırk lira ile hepsini geçindirmeme imkân yoktu. Karımın uzak bir akrabası beni Ankaraya, şimdi çalıştığım bankaya aldırdı. Lisan bildiğim için, pısırıklığıma rağmen çabuk terakki edeceğimi umuyordu. Hiç de beklediği gibi olmadı. Nerede bulunduysam, etrafımdakiler için varlığımla yokluğum müsavi idi. Her yerde birçok fırsatlar çıkıyor, birçok insanlar, ruhumda fazlasiyle bulunduğunu bildiğim sevgiyi sarfetmek, tekrar yaşamağa başlamak için bana kısa ümitler veriyordu. Fakat bir türlü kendimi o şüpheden kurtaramıyordum: «Ne lüzumu var? Yeni aldanmalara, yeni inkisarlara düşecek olduktan sonra ne lüzumu var?» diyordum. Dünyada bir tek insana inanmıştım. O kadar çok inanmıştım ki, bunda aldanmış olmak, bende artık inanmak kudreti bırakmamıştı. Ona kızgın değildim. Ona kızmama, darılmama, onun aleyhinde düşünmeme imkân olmadığını hissediyordum. Ama bir kere kırılmıştım. Hayatta en güvendiğim insana karşı duyduğum bu kırgınlık, âdetâ bütün insanlara dağılmıştı; çünkü o benim için bütün insanlığın timsali idi. Sonra, aradan seneler geçtiği halde, nasıl hâlâ ona bağlı olduğumu gördükçe, ruhumda daha büyük bir infial duyuyordum. O beni çoktan unutmuş olacaktı. Kimbilir şimdi kimlerle yaşıyor, kimlerle dolaşıyordu. Akşam üzerleri evde çocukların gürültüsünü, mutfakta bulaşık yıkayan karımın terlik seslerini, tabak şıkırtılarını ve baldızımla kayınlarımın ağız kavga-

larını dinlerken gözlerimi kapar, Maria'nın bu anda nerede bulunduğunu tasavvur ederdim. Belki gene kafa dengi bir insanla beraber nebatat bahçesinin kızıl yapraklı ağaçlarını veya loş bir sergide, batmakta olan güneşin camlardan vuran ışığı altında, usta fırçaların ölmez eserlerini seyrediyordu. Bir akşam eve dönerken mahallenin bakkalına uğramış, öteberi almıştım. Tam kapıdan çıkacağım sırada, karşı evin bir odasında kira ile oturan bekârın radyosu, Weber'in Oberon operası uvertürünü çalmağa başladı. Az daha elimdeki paketleri yere düşürecektim. Maria ile beraber gittiğimiz birkaç operadan biri de buydu ve onun Weber'e hususî bir muhabbeti olduğunu biliyordum; yolda, hep onun uvertürünü ıslıkla çalardı. Kendisinden daha dün ayrılmış gibi taze bir hasret duydum. Kaybedilen en kıymetli eşyanın, servetin, her türlü dünya saadetinin acısı zamanla unutuluyor. Yalnız kaçırılan fırsatlar asla akıldan çıkmıyor ve her hatırlayışta insanın içini sızlatıyor. Bunun sebebi herhalde, «Bu böyle olmıyabilirdi!» düşüncesi, yoksa insan mukadder telâkki ettiği şeyleri kabule her zaman hazır.

Karımdan, çocuklarımdan, alelûmum ev halkından fazla bir alâka gördüğüm yoktu; fakat bunu beklemeğe hakkım olmadığını da biliyordum. Berlinde, o garip yılbaşı gününde ilk defa olarak duyduğum lüzumsuzluk hissi bende tamamen yerleşmişti. Benim bu insanlara ne lüzumum vardı? Beş on kurus ekmek parası için bana tahammül edilebilir miydi? İnsanlar birbirinin maddî yardımlarına ve paralarına değil, sevgilerine ve alâkalarına muhtaçtılar. Bu olmadıktan sonra, aile sahibi olmanın hakikî ismi, «Bir takım yabancılar beslemek» di. Bunun bir an evvel sona ermesini ve onların bana hiçbir suretle muhtaç olmıyacakları ânı özlüyordum. Yavaş yavaş bütün hayatım, henüz pek uzak olan bu günü hasretle beklemek şeklini aldı. Âdeta gününün yetmesini bekliyen bir mahpus gibiydim. Günlerin, ancak beni bu âkıbete yaklaştırmak

bakımından birer kıymeti vardı. Bir nebat gibi, şikâyetsiz, şuursuz, iradesiz, yaşayıp gidiyordum. Yavaş yavaş hislerim kütleşmişti. Hiçbir şeyden müteessir olmuyor, hiçbir şeye sevinmiyordum.

Insanlara kızmama imkân yoktu, çünkü insanların en kıymetlisi, en iyisi, en sevgilisi bana en büyük kötülüğü etmişti; diğerlerinden başka şey beklenebilir miydi? İnsanları sevmeme ve onlara tekrar yaklaşmama da imkân yoktu; çünkü en inandığım, en güvendiğim insanda aldanmıştım. Başkalarına emniyet edebilir miydim?

Böylece herhalde seneler geçecek, beklediğim gün gelecek ve herşey sona erecekti. Başka hiçbir şey istemiyordum. Hayat bana kötü bir oyun oynamıştı. Pekâlâ; işte, ne kendime, ne başkalarına kabahat bulmuyor, hâdiseleri olduğu gibi kabul ediyor ve sessizce katlanıyordum. Ama bunun sürüp gitmesine lüzum yoktu. Sıkılıyordum, sadece sıkılıyordum. Başka bir şikâyetim yoktu.

Günün birinde... Yani dün, cumartesi günü, öğle üzeri eve gelmiş ve soyunmuştum. Karım öteberi lâzım olduğunu söyledi: «Yarın dükkânlar kapalıdır, çarşıya kadar bir daha yoruluver!» dedi. Canım istemiye istemiye giyindim. Hâle kadar yürüdüm. Ortalık oldukça sıcaktı. Sokaklarda maksatsız dolaşanlar ve tozlu havada bir parça akşam serinliği arıyanlar çoktu. Ben de alışverişi bitirdikten sonra paketleri koltuğuma sıkıştırarak heykele doğru yürüdüm. Eve her zamanki eğri büğrü sokaklardan değil, biraz dolaşarak da olsa, asfalt yoldan dönmek istiyordum. Dükkânlardan birinin önünde sallanan kocaman saat altıyı gösteriyordu. Birdenbire kolumdan yakalandığımı hissettim. Bir kadın sesi kulağımın dibinde âdeta bağırırcasına:

«Herr Raif!» diyordu.

Bu Almanca kitaptan fena halde şaşırdım. Nerdeyse korkumdan silkinip kaçacaktım. Kadın beni sımsıkı yakalamış:

«Hayır, yanılmıyorum, siz sahiden Herr Raif'siniz!

Aman, insan bu kadar değişir!» diye bağırıyor ve sokaktan geçenler bize bakıyordu.

Başımı yavaşça kaldırdım. Daha yüzünü görmeden, muazzam vücudundan, kim olduğunu anlamıştım. Sesi de hiç değişmemişti:

«Ah, Frau van Tiedemann, sizi Ankarada görmek kimin aklına gelirdi?» dedim.

«Hayır, Frau van Tiedemann değil... Sadece Frau Döppke!... Bir koca uğruna bir van feda ettim, fakat pek zararlı değilim!»

«Tebrik ederim... demek...»

«Evet, evet, tahmin ettiğiniz gibi... Siz döndükten pek az zaman sonra biz de pansiyondan ayrıldık... Tabii beraberce... Praga gittik.....»

Prag der demez içim cız etti. Deminden beri aklıma getirmek istemediğim şeyi bu sefer zaptetmeme imkân kalmamıştı. Fakat ne diye soracaktım? Benim Maria ile olan münasebetimden onun haberi yoktu, sualime ne mâna verecekti? Nereden tanıdığımı sormıyacak mıydı? Sonra söyliyeceği şeyler... Bunları hiç öğrenmemek daha iyi olmaz mıydı? Aradan bu kadar seneler -tam on sene, hattâ biraz da fazla- geçtikten sonra öğrenmenin ne faydası vardı?..

Hâlâ sokak ortasında durduğumuzu farkettim ve:

«Gelin bir yerde oturalım; Birbirimize soracak şeyler vardır... Sizi Ankarada gördüğüme hâlâ hayret ediyorum!» dedim.

«Evet, bir yerde otursak ne iyi olurdu, fakat bizim tren vakti geliyor, bir saatten az kalmış... Kaçırmıyalım... Ankarada olduğunuzu bilseydim muhakkak arardım. Dün gece geldik. Bu akşam da gidiyoruz...

Kadının yanında, sekiz, dokuz yaşlarında sarı benizli, sessiz bir kız çocuğu bulunduğunu ancak şimdi görüyordum. Güldüm:

«Kızınız mı?» dedim!

«Hayır,» dedi, «Akrabam!... Oğlum hukuk tahsilini bitiriyor!»

«Gene kendisine kitap tavsiye ediyor musunuz?»

Bir müddet hatırlıyamadı, sonra gülerek:

«Evet, hakkınız var, fakat artık benim tavsiyelerimi dinlemiyor. O zaman daha pek küçüktü... On iki yaşında filân... Aman Yarabbi, seneler ne çabuk geçiyor!..»

«Evet... Fakat siz hiç değişmemişsiniz!»

«Siz de!»

Biraz evvel daha samimî olduğunu hatırladım ve sesimi çıkarmadım.

Aşağıya doğru yürüyorduk. Maria Puder hakkında soracağım şeylere nasıl başlıyacağımı bir türlü bilmiyor, hep lüzumsuz, beni alâkadar etmiyen mevzularda dolaşıyordum.

«Ankaraya niçin geldiğinizi hâlâ söylemediniz!»

«Ha, evet, bakın asıl bunu anlatayım... Biz Ankaraya gelmedik, Ankaradan geçiyoruz... Geçerken uğradık.»

Bir limonatacıda beş dakika oturmağa razı oldu ve hikâyesine orada devam etti:

«Kocam şimdi Bağdatta... Biliyorsunuz ya, o müstemleke tüccarıdır!»

«Ama Bağdat Alman müstemlekesi değil galiba!»

«Biliyorum canım... Fakat kocamın sıcak memleket mahsulleri üzerinde ihtisası var. Bağdatta hurma üzerine iş yapıyor!»

«Kamerun'da da hurma ticareti mi yapıyordu?»

Kadın, «Pek münasebetsizsin!» der gibi yüzüme baktı:

«Bilmiyorum, kendisine mektup yazın ve sorun! Kadınları ticaret işlerine karıştırmıyor!»

«Şimdi nereye gidiyorsunuz!»

«Berline... Hem memleketi ziyaret; hem de...» yanında oturan soluk benizli çocuğu gösterdi:

«Hem de bu çocuk için... Biraz zayıf diye kışı bizim yanımızda geçirdi. Şimdi tekrar alıp götürüyorum.»

«Demek sık sık Berline gidip geliyorsunuz!»

«Senede iki defa!»

«Herr Döppke'nin işleri iyi gidiyor galiba!»

Güldü ve kırıttı.

Hâlâ soramıyordum. Artık kendim de farkına varmıştım ki, bu tereddüt, nasıl soracağımı bilmemekten değil, öğreneceklerimden korkmaktan geliyordu. Fakat benim için herşey müsavi değil miydi? İçimde hiçbir canlı his yoktu. Neden korkuyordum? Maria da kendisine göre bir başka Herr Döppke bulmuş olabilirdi. Belki de hâlâ bekârdı ve erkekten erkeğe koşarak, «inanacak adam» arıyordu. Herhalde benim çehremin hatlarını bile unutmuş olacaktı.

Düşündüğüm zaman ben de onun çehresini hatırlıyamadım ve on seneden beri ilk defa olarak, ne benim onda, ne de onun bende resmimiz bulunmadığını farkettim... Hayret içinde kaldım. Nasıl olmuş da ayrılırken bunu düşünmemiştik? Hadi, diyelim ki, pek çabuk buluşacağımızı tahmin etmiş ve hafızalarımızın kuvvetine güvenmiştik, fakat bunu ancak şimdi farketmeme ne demeliydi? Onun çehresini gözlerimin önüne getirmek lüzumunu hissetmemiş miydim?

İlk aylarda yüzünün bütün hatlarını hafızamda sakladığımı ve her an, hiç güçlük çekmeden hayalimde yaşattığımı hatırlıyordum... Sonra... Herşeyin bittiğini anlayınca, bu çehreyi görmekten ve tasavvur etmekten büyük bir dikkatle kaçmıştım. Buna dayanamıyacağımı biliyordum. Onun, Kürk Mantolu Madonnanın yüzü, muhayyelemde bile olsa, bana bütün sükûnumu kaybettirecek kadar kuvvetli ve tesirliydi.

Ancak, şimdi, bütün eski günleri ve hâtıraları, hiçbir heyecan duymıyacağımdan emin olarak, bir kere daha yâdetmek isteyince, onun çehresini aramış, fakat bulamamıştım... Ve bende bir resmi bile yoktu...

Ne lüzumu var?

Frau Döppke saatine baktı ve kalktı. Beraber istasyona doğru yürüdük.

Kadın, Ankaradan ve Türkiyeden pek memnundu:

«Ecnebilere bu kadar hürmet edilen bir memleket görmedim!» diyordu. «İsviçre bile, refahını ecnebi seyyahlara borçlu olduğu halde, böyle değildir. Halk her yabancıya âdeta zorla evine girmiş biri gibi bakar... Halbuki Türkiyede herkes, bir ecnebiye bir kolaylık yapmak için sanki fırsat bekliyor; sonra Ankara pek hoşuma gidiyor!»

Yaşlı kadın boyuna konuşuyordu. Küçük kız beş on adım ileriden gidiyor, eliyle yolun kenarındaki ağaçlara dokunuyordu. İstasyona bir hayli yaklaştıktan sonra, son bir kararla, fakat mümkün olduğu kadar lâkayt görünmeğe çalışarak, söze başladım:

«Berlinde akrabanız çok mudur?»

«Hayır, pek çok değil... Ben asıl Praglıyım, Çek Almanlarından... İlk kocam da Holandalı idi... Neden sordunuz?»

«Ben oradayken, sizin akrabanız olduğunu söyliyen bir kadın görmüştüm de...»

«Nerede?»

«Berlinde... Bir resim sergisinde tesadüf etmiştim... Galiba ressamdı...»

Kadın birdenbire alâkalandı:

«Peki... Sonra?» dedi.

Ben tereddüt ederek:

«Sonra... Bilmem... Bir kere mi· ne konuşmuştuk... Güzel bir tablosu vardı... O vesile ile...»

«İsmini hatırlıyor musunuz?»

«Galiba Puder olacaktı... Öyle ya, Maria Puder! Tablonun altında imzası vardı... Kataloğda da yazıyordu...»

Kadın cevap vermiyordu. Tekrar kendimi topladım:

«Tanıyor musunuz?» dedim.

«Evet, akrabam olduğunu size ne diye söyledi?»

«Bilmem... Galiba ben oturduğum pansiyondan bahsetmiştim de, o da benim orada bir akrabam vardır, de-

mişti... Yahut da başka türlü... Şimdi hatırlıyamıyorum tabii... On sene bu!»

«Evet... Az zaman değil... Annesi bana, kızının bir zamanlar bir Türkle alıbabolduğunu ve bütün gün ondan bahsettiğini söylemişti de, acaba siz miydiniz diye merak ettim. Fakat garip değil mi, kadın kızının hayran olduğu bu Türkü bir kere bile görmemiş... O sene Praga gitmişti, Türk talebenin Berlinden ayrılmış olduğunu, orada kızından öğrenmiş!..»

İstasyona gelmiştik. Kadın trene doğru yürüdü. Ben, sözü değiştirirsek bir daha ayni mevzua dönemiyeceğimden ve asıl istediklerimi öğrenemiyeceğimden korkuyordum. Onun için, sözüne devam etmesini büyük bir alâka ile bekliyerek gözlerinin içine baktım.

Kadın, eşyasını vagona yerleştirmiş olan otel garsonunu savdıktan sonra, bana döndü:

«Neden soruyorsunuz?» dedi. «Maria'yı pek az tanıdığınızı söylüyordunuz!»

«Evet... Fakat üzerimde çok kuvvetli bir tesir bırakmış olacak... Tablosu çok hoşuma gitmişti...»

«İyi bir ressamdı!»

İçimde birdenbire beliren, fakat mahiyetini anlıyamadığım bir endişeyle sordum:

«Ressamdı mı dediniz? Şimdi değil mi?»

Kadın, etrafına bakınarak, küçük kızı aradı, onun vagona girip oturmuş olduğunu görünce, başını bana doğru eğerek:

«Tabii değil...» dedi. «Çünkü artık yaşamıyor!»

«Nasıl?»

Bu kelimenin ağzımdan bir ıslık gibi çıktığını duydum. Etrafımızdakiler dönüp baktılar ve kompartimandaki çocuk başını pencereden uzatarak hayretle beni süzdü.

Kadının gözleri dikkatle üzerimde dolaşıyordu:

«Niçin bu kadar şaşırdınız?» dedi, «Neden sarardınız? Pek az tanıdığınızı söylemiştiniz?»

«Ne de olsa,» dedim, «Hiç tahmin edilmiyen bir ölüm!»

«Evet... Ama yeni bir şey değil... Belki on sene oluyor...»

«On sene mi? İmkânı yok...»

Kadın beni tekrar süzdükten sonra, biraz kenara çekti:

«Görüyorum ki, Maria Puder'in ölümü sizi alâkadar ediyor. Kısaca anlatayım bari.» dedi. «Siz Türkiyeye dönmek için pansiyondan ayrıldıktan iki hafta kadar sonra, biz de Herr Döppke ile beraber kalktık, Prag civarında bir çiftlik sahibi olan akrabalarımıza gittik. Orada bu Maria Puder'le annesine tesadüf ettik. Annesiyle aram pek iyi değildi, fakat orada bunun üzerinde durmadık. Maria pek zayıf ve halsizdi, Berlinde ağır bir hastalık geçirdiğini söylüyordu. Bir müddet sonra, tekrar Berline döndüler. Kız oldukça kendini toplamıştı. Biz de kalktık, kocamın asıl memleketi olan Doğu Prusya'ya gittik... Kışın Berline geldiğimiz zaman Maria Puder'in teşrinievvel başlarında öldüğünü duyduk. Tabii dargınlığı filân unuttum ve hemen annesini aradım. Pek perişandı, âdeta altmış yaşında gibi olmuştu. Halbuki o sıralarda ancak kırk beş, kırk altı yaşlarındaydı. Bize anlattığına göre, Pragdan ayrıldıktan sonra Maria kendisinde bazı değişiklikler hissetmiş, doktora gitmiş, gebe olduğu anlaşılmış. Evvelâ bundan pek memnun olmuş, fakat annesinin bütün ısrarlarına rağmen çocuğun kimden olduğunu söylememiş. Hep: «Sonra öğreneceksin!» dermiş, ve yakında yapacağı bir seyahatten bahsedermiş. Gebeliğin sonlarına doğru sıhhati bozulmağa başlamış, doktorlar doğumu tehlikeli bulmuşlar, bir hayli ilerlemiş olan vaziyete rağmen müdahale etmek istemişler, Maria çocuğa dokunulmasına asla razı olmamış, sonra birdenbire fenalaşıvermiş ve hastaneye yatmış. Galiba albümin çokmuş... Evvelce geçirdiği hastalık da vücudunu sarsmış... Doğumdan evvel birkaç kere tamamiyle kendini kaybetmiş. Doktorlar müdahale ederek çocuğu almışlar ve yaşatmışlar; buna rağmen Maria'ya nöbetler gelmekte de-

vam etmiş ve bir hafta sonra, koma halinde ölmüş. Hiçbir şey söyliyememiş. Öleceğini asla tahmin etmiyormuş. Kendini bildiği en son dakikalarda bile annesine: «Öğrendiğin zaman hayret edeceksin; fakat sonra sen de memnun olacaksın!» gibi anlaşılmaz şeyler söyler, bir türlü adamın ismini vermezmiş. Annesi, Praga gitmeden evvel kızının kendisine sık sık bir Türkten bahsettiğini hatırlıyor. Fakat ne yüzünü görmüş, ne ismini biliyor... Çocuk dört yaşına kadar hastanelerde ve bakımevlerinde kaldı, sonra büyükannesi yanma aldı. Biraz zayıf ve durgun bir kız; fakat pek sevimlidir... Siz öyle bulmuyor musunuz?»

Olduğum yere düşüverecekmişim gibi bir dermansızlık hissettim. Başım dönüyordu. Buna rağmen dimdik ayakta duruyor ve gülüyordum:

«Bu kız mı?» dedim ve başımla vagonun penceresini gösterdim.

«Evet... Şirin değil mi? O kadar iyi huylu ve sessizdir ki!.. Kimbilir büyükannesinin nekadar göreceği gelmiştir!»

Kadın bunları söylerken, hep yüzüme bakıyordu. Gözlerinde âdeta düşmanca diyebileceğim bir parıltı vardı.

Tren kalkmak üzereydi. Vagona atladı.

Biraz sonra her ikisi yanyana pencerede göründüler. Çocuk lâkayt bir tebessümle istasyonu ve arasıra beni seyrediyordu. İhtiyar ve şişman kadın beni bir türlü gözlerinin çemberinden bırakmıyordu.

Tren hareket etti. Onlara elimi salladım. Frau Döppke'nin haince güldüğünü farkettim.

Çocuk içeri çekilmişti...

Bütün bunlar, dün akşam oldu. Bu satırları yazdığım sırada aradan yirmi dört saatten biraz fazla bir zaman geçmiş bulunuyor.

Dün gece bir saniye bile uyuyamadım. Yatakta arkaüstü yatarak hep trendeki çocuğu düşündüm. Vagonun sarsıntılariyle kımıldıyan başını görür gibi oluyordum. Bol saçlı bir çocuk başı... Ne gözlerinin, ne saçlarının rengini,

hattâ ne de ismini biliyordum. Ona hiç dikkat etmemiştim. Yanıbaşımda, bir adım ötemde durduğu halde bir kere merakla yüzüne bakmamıştım. Ayrılırken elini bile sıkmamıştım. Hiçbir şey, aman Yarabbi, kendi kızıma dair hiçbir şey bilmiyordum. Kadın muhakkak ki birçok şeyler sezmişti... Niçin bana o kadar hain bakmıştı? Herhalde bir şeyler tahmin etmişti... Ve kızı alıp gitti... Şimdi yoldalar... Tekerlekler bir raydan bir raya atlarken kızımın uyuyan başı hafifçe sarsılıyor...

Mütemadiyen onları düşünüyordum. Fakat nihayet daha fazla dayanamadım ve kafamdan uzak tutmak istediğim hayal, yavaşça, sessiz sadasız gözlerimin önüne dikildi: Maria Puder, benim Kürk Mantolu Madonnam, dudaklarının kenarındaki ince kıvrıntı ve siyah gözlerinin derin bakışlariyle karşımda duruyordu. Yüzünde hiç dargınlık, sitem yoktu. Belki biraz hayret, fakat daha ziyade, alâka ve şefkatle bana bakıyordu. Halbuki bende onun bakışlarını karşılayacak cesaret yoktu. On sene, tam on sene, zavallı ruhumun bütün kırgınlığiyle, bir ölüye kızmış, bir ölüyü suçlu tutmuştum... Onun hâtırasına bundan daha büyük bir hakaret yapılabilir miydi? Hayatımın temeli, gayesi, sebebi olan kimseden on sene, hiç tereddüt etmeden, haksızlık edebileceğimi hiç düşünmeden şüphelenmiştim. Onun hakkında en akla gelmiyecek şeyleri tasavvur etmiş, ve bir an olsun durup da, belki de böyle yapmasının ve beni terketmesinin bir sebebi vardır, dememiştim. Halbuki sebeplerin en büyüğü, en mukavemet edilmezi, ölüm varmış. Utancımdan deli olacaktım. Bir ölüye karşı duyulan hazin ve faydasız nedametle kıvranıyordum. Ömrümün sonuna kadar, diz çökerek, onun hâtırasına karşı işlediğim cinayetin kefaretini vermeğe çalışsam, bunda gene muvaffak olamıyacağımı, insanların en günahsızına kabahatlerin en ağırını: seven bir kalbi yüzüstü bırakmak ihanetini yüklemenin, asla affedilemiyeceğini seziyordum.

Daha birkaç saat evvel bende bir fotoğrafı bulunmadığı için, yüzünü hatırlıyamadığımı zannetmiştim. Halbuki bu anda onu, hayattayken gördüğümden çok daha canlı, teferruatlı olarak görüyordum. Aynen tablodaki gibi biraz mahzun, biraz istiğnalıydı. Yüzü daha solgun, gözleri daha siyahtı. Alt dudağı bana doğru uzanıyor, ağzı: «Ah, Raif!» demeğe hazırlanıyordu. Herzamankinden daha çok yaşıyordu... Demek on sene evvel ölmüştü? Ben onu beklerken, evimi onu kabule hazırlarken ölmüştü. Hiç kimseye bir şey söylemeden, beni imkânsızlıklar içinde kıvrandırmamak, beni sıkıntıya sokmamak için, bütün sırrını beraber alarak ölmüştü.

On seneden beri ona karşı duyduğum hiddetin, etrafıma karşı kendimi aşılmaz bir duvar içine alışımın hakikî sebebini şimdi anlıyordum: On sene, hiç azalmıyan bir aşkla, onu sevmekte devam etmiştim. İçime ondan başka hiçbir kimsenin girmesine müsaade etmemiştim. Fakat şimdi onu herzamandan ziyade seviyordum. Karşımdaki hayale kollarımı uzatıyor, ellerini tekrar avuçlarıma alıp ısıtmak istiyordum. Onunla beraber geçen hayatımız, o dört, beş aylık zaman, bütün teferruatiyle gözlerimin önündeydi. Her noktayı, aramızda konuşulan her kelimeyi hatırlıyordum. Sergide resmini görmekten başlıyarak, Atlantik'te şarkısını dinleyişimi, yanıma sokulmasını, nebatat bahçesi gezintilerini, odasında karşı karşıya oturuşlarımızı, hastalığını birer kere daha yaşıyordum. Bir hayatı baştan aşağı dolduracak kadar zengin olan hâtıralar, böyle kısa bir zamana sıkıştırıldıkları için hakikattekinden daha canlı, daha tesirliydiler. Bunlar bana, on seneden beri bir an bile yaşamamış olduğumu; bütün hareketlerimin, düşüncelerimin, hislerimin benden uzak, bir yabancıya aitmiş kadar benden uzak olduğunu gösteriyordu. Asıl «ben», otuz beş seneye yaklaşan ömrümde, ancak üç, dört ay kadar yaşamış, sonra, benimle alâkası olmıyan mânasız bir hüviyetin derinliklerine gömülüp kalmıştım.

Dün akşam, yatakta Maria ile karşı karşıyayken anladım ki, benimle münasebeti olmıyan bu vücudu, bu kafayı taşımak, bundan sonra bana daha güç gelecektir. Bunları bir yabancıyı besler gibi doyuracağım, oradan oraya sürükliyeceğim ve daima merhamet ve istihfafla seyredeceğim. Gene dün akşam anladım ki, hayatımdan o kadın çıktıktan sonra, herşey hakikîliğini kaybetmiş; ben onunla beraber, belki de daha evvel, ölmüşüm.

Ev halkı bugün erkenden, hep beraber gezmeğe gittiler. Ben keyifsizliğimi bahane ederek evde kaldım. Sabahtan beri bunları yazıyorum. Ortalık kararmağa başladı. Hâlâ gelmediler. Fakat birazdan gülüşüp bağrışarak sökün ederler. Benim bunlarla münasebetim nedir? Aradaki bütün bağlar, ruhlar beraber olmadıktan sonra, ne ifade ederler? Senelerdenberi hiç kimseye bir tek kelime söylemedim. Halbuki konuşmağa nekadar muhtacım. Herşeyi içinde boğmağa mecbur olmak, diridiri mezara kapanmaktan başka nedir? Ah Maria, niçin seninle bir pencere kenarında oturup konuşamıyoruz? Niçin rüzgârlı sonbahar akşamlarında, sessizce yanyana yürüyerek ruhlarımızın konuştuğunu dinleyemiyoruz? Niçin yanımda değilsin?

On seneden beri belki boşuna yere herkesten kaçmışım, insanlara inanmamakta haksızlık etmişim, Aramış olsaydım, belki senin gibi birini bulabilirdim. Herşeyi o zaman öğrenmiş olsaydım, belki zamanla alışır, seni başkalarında bulmağa gayret ederdim. Ama bundan sonra herşey bitti. Asıl büyük ve affedilmez haksızlığı sana karşı yaptıktan sonra, hiçbir şeyi düzeltmek istemiyorum. Senin hakkında verdiğim yanlış bir hükme dayanarak bütün insanları suçlu tuttum; onlardan kaçtım. Bugün hakikati anlıyorum; fakat nefsimi ebedî bir yalnızlığa mahkûm etmeğe mecburum. Hayat ancak bir kere oynanan bir kumardır, ben onu kaybettim. İkinci defa oynayamam... Artık benim için eskisinden beter bir hayat başlıyacak. Gene makine gibi akşam üzerleri alışveriş edeceğim. Kim

ve ne olduklarını merak etmediğim insanlarla görüşüp onlarm sözlerini dinliyeceğim. Hayatımın başka türlü olmasına imkân var mıydı? Zannetmem. Tesadüf seni önüme çıkarmasaydı, gene ayni şekilde, fakat herşeyden habersiz, yaşayıp gidecektim. Sen bana, dünyada başka türlü bir hayatın da mevcudolduğunu, benim bir de ruhum bulunduğunu öğrettin. Bunu sonuna kadar götüremediysen, kabahat senin değil... Bana hakikaten yaşamak imkânını verdiğin birkaç ay için sana teşekkür ederim. Böyle birkaç ay, birkaç ömür kıymetinde değil midir?.. Vücudunun bir parçası olarak geride bıraktığın çocuk, bizim kızımız, yeryüzünde bir babası bulunduğundan habersiz, uzak yerlerde dolaşıp duracak... Yollarımız bir kere karşılaştı. Fakat ona dair hiçbir şey bilmiyorum. Ne ismini, ne bulunduğu yeri. Buna rağmen hayalimde onu daima takibedeceğim. Kafamda ona bir hayat seyri icadedip yanında yürüyeceğim. Onun nasıl büyüdüğünü, nasıl mektebe gittiğini, nasıl güldüğünü ve nasıl düşündüğünü tasavvur ederek bundan sonraki senelerimin yalnızlığını doldurmağa çalışacağım. Dışarda gürültüler oluyor. Herhalde bizimkiler döndüler. Hep yazmak istiyorum. Ama ne lüzumu var? Bu kadar yazdım da ne oldu? Bizim kıza yarın başka bir defter almalı ve bunu kaldırıp saklamalı. Herşeyi, herşeyi, bilhassa ruhumu hiç bulunmıyacak yerlere saklamalı...

Raif Efendinin defteri burada bitiyordu. Diğer sahifelerde hiçbir not, hiçbir kayıt yoktu. Sanki, büyük bir korkuyla sakladığı ruhunu bir kereye mahsus olmak üzere dışarıya, bu defterin yapraklarına aksettirmiş, ondan sonra gene içine kapanıp senelerce susmuştu.

Sabah oluyordu. Verdiğim sözü yerine getirmek için defteri cebime koyarak, hastanın evine gittim. Kapı açıldığı zaman karşılaştığım telâş, içerden gelen ağlamalar, bana herşeyi anlattı. Bir an kararsızca durup bekledim.

Raif Efendiyi son bir defa görmeden gitmek istemiyordum. Fakat buna tahammül edemiyeceğimi, bütün bir gece, hayatının en canlı taraflarını seyrettiğim, hattâ birlikte yaşadığım bu insanın birdenbire mânasız bir yığın haline geldiğini göremiyeceğimi hissettim, yavaşça sokağa çıktım. Raif Efendinin ölümü bana o kadar tesir etmemişti. İçimde onu kaybetmiş gibi değil, asıl şimdi bulmuş gibi bir his vardı.

Dün akşam bana: «Seninle şöyle bir oturup konuşamadık!» demişti. Ben artık böyle düşünmüyordum. Dün akşam onunla uzun uzun konuşmuştum.

O bu dünyadan ayrılırken, benim hayatıma, başka hiçbir insana nasip olmıyacak kadar canlı bir şekilde giriyordu. Bundan sonra onu daima yanımda bulacaktım.

Şirkette Raif Efendinin boş masasına oturdum ve siyah kaplı defterini önüme koyarak bir kere daha okumağa başladım.

İkinciteşrin 1940 — Şubat 1941

Sabahattin Ali'nin Diğer Eserleri:

DAĞLAR ve RÜZGÂR

Şiirler
1934

DEĞİRMEN

Hikâyeler
1935

KAĞNI

Hikâyeler
1936

KUYUCAKLI YUSUF

Roman
1937

SES

Hikâycler
1937

İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN

Roman
1940

KÜRK MANTOLU MADONNA

Büyük hikâye
1943

5/3/957

Sağ araya

Buraketmin.

Fiatı 100 Kuruş